

ΤΙΤΛΟΣ ΜΕΤΑΠΤΥΧΙΑΚΗΣ ΔΙΑΤΡΙΒΗΣ

**«ΑΟΖ και προκλητικότητα. Κατά πόσο θα επηρεαστεί η
εθνική ισχύς της Ελλάδας»**

Γεωργίου Νικόλαος

Επιβλέπων καθηγητής: Τσάλτας Γρηγόριος

Ιανουάριος 2022

ΤΙΤΛΟΣ ΜΕΤΑΠΤΥΧΙΑΚΗΣ ΔΙΑΤΡΙΒΗΣ

**«ΑΟΖ και προκλητικότητα. Κατά πόσο θα επηρεαστεί η
εθνική ισχύς της Ελλάδας»**

**Διατριβή η οποία υποβλήθηκε προς απόκτηση εξ αποστάσεως
μεταπτυχιακού τίτλου σπουδών στις
Διεθνείς Σχέσεις "Στρατηγική και Ασφάλεια"**

Ιανουάριος 2022

Πνευματικά δικαιώματα

Copyright © Γεωργίου Νικόλαος, 2022

Με επιφύλαξη παντός δικαιώματος. All rights reserved.

Η έγκριση της διατριβής από το Πανεπιστήμιο Νεάπολις Πάφου δεν υποδηλώνει απαραίτητως και αποδοχή των απόψεων του συγγραφέα εκ μέρους του Πανεπιστημίου.

ΥΠΕΥΘΥΝΗ ΔΗΛΩΣΗ

Ο Γεωργίου Νικόλαος, γνωρίζοντας τις συνέπειες της λογοκλοπής, δηλώνω υπεύθυνα ότι η παρούσα εργασία με τίτλο «ΑΟΖ και προκλητικότητα. Κατά πόσο θα επηρεαστεί η εθνική ισχύς της Ελλάδας», αποτελεί προϊόν αυστηρά προσωπικής εργασίας και όλες οι πηγές που έχω χρησιμοποιήσει, έχουν δηλωθεί κατάλληλα στις βιβλιογραφικές παραπομπές και αναφορές. Τα σημεία όπου έχω χρησιμοποιήσει ιδέες, κείμενο ή/και πηγές άλλων συγγραφέων, αναφέρονται ευδιάκριτα στο κείμενο με την κατάλληλη παραπομπή και η σχετική αναφορά περιλαμβάνεται στο τμήμα των βιβλιογραφικών αναφορών με πλήρη περιγραφή.

Ο/Η Δηλών /σα

Τριμελής επιτροπή

Επιβλέπων Καθηγητής: Τσάλτας Γρηγόρης

Καθηγητής: Λιάκουρας Πέτρος

Καθηγήτρια: Γαβριήλ Ελένη

Περιεχόμενα

Εισαγωγή

Κεφάλαιο 1°

1. Αποκλειστική Οικονομική Ζώνη

1.1 Εισαγωγή

1.2 Η έννοια της ελευθερίας των θαλασσών και της πρόσβασης σε ζωντανούς πόρους του Sea's Water Column

1.3 Τα Αποκλειστικά Αλιευτικά Δικαιώματα των Παράκτιων Κρατών

1.4 Αξιώσεις μετά το 1930 σε πόρους της ανοικτής θάλασσας

1.5 UNCLOS I (1958), UNCLOS II, και Αποκλειστικά Δικαιώματα Αλιείας

Κεφάλαιο 2°

2. Παράκτιο Κράτος και Αποκλειστική Οικονομική Ζώνη

2.1 Εισαγωγή

2.2 Τα δικαιώματα του παράκτιου κράτους επί των οικονομικών δραστηριοτήτων της ΑΟΖ

2.3 Το περιεχόμενο της δικαιοδοσίας του παράκτιου κράτους για τους Ζωντανούς Πόρους της ΑΟΖ

2.4 Οι Μη Ζωντανοί Πόροι της ΑΟΖ

2.5 Τα δικαιώματα του παράκτιου κράτους επί άλλων οικονομικών πόρων της ΑΟΖ

2.6 Μη-οικονομικά δικαιώματα των παράκτιων κρατών στην ΑΟΖ

2.7 Η δικαιοδοσία των παράκτιων κρατών σε τεχνητά νησιά, εγκαταστάσεις και κατασκευές

2.8 Τα δικαιώματα των παράκτιων κρατών σχετικά με τη θαλάσσια έρευνα στην ΑΟΖ

Κεφάλαιο 3°

3. Αποκλειστική Οικονομική Ζώνη στη Μεσόγειο

3.1 Εισαγωγή

3.2 Ιστορικά δεδομένα

3.3 Η διαφορά μεταξύ Ελλάδας και Τουρκίας

3.4 Τα ενεργειακά κοιτάσματα στην Ανατολική Μεσόγειο

3.5 Το Διεθνές Δίκαιο της Θάλασσας

3.6 Σενάρια επίλυσης διαφορών

Κεφάλαιο 4°

4. Συμπεράσματα

4.1 Εισαγωγή

4.2 Συμπεράσματα

5. Ενδεικτική Βιβλιογραφία

6. Βιβλιογραφία

Περίληψη

Οι τελευταίες εξελίξεις στο γεωπολιτικό χώρο της Ανατολικής Μεσογείου και όχι μόνο, ιδιαίτερα στο δίπολο Ελλάδας και Τουρκίας, δείχνουν την τάση της Τουρκίας να υλοποιήσει συγκεκριμένους γεωστρατηγικούς στόχους στην ευρύτερη περιοχή. Αυτό μαρτυρούν, μεταξύ άλλων, οι δηλώσεις του Τούρκου υπουργού Εξωτερικών, Davutoglu, κατά την τελευταία επίσκεψή του στην Ελλάδα, τον Μάρτιο του 2011. Η ειλικρίνεια αυτών των δηλώσεων πρέπει να θεωρείται δεδομένη και αναμενόμενη από την ελληνική διπλωματία. Η κρίση της Ανατολικής Μεσογείου αντανακλά δύο αλληλεπικαλυπτόμενες εξελίξεις. Η μία, είναι μια εκδήλωση της ολοένα και πιο διεκδικητικής στάσης της Τουρκίας στη διεθνή αρένα. Ταυτόχρονα δείχνει την ένταση του γεωπολιτικού ανταγωνισμού μεταξύ της Τουρκίας και των αντιπάλων της.

Το διεθνές δίκαιο σχετικά με τον ορισμό της Αποκλειστικής Οικονομικής Ζώνης (ΑΟΖ), των χωρικών υδάτων ή της υφαλοκρηπίδας είναι περίπλοκο και ασαφές, γεγονός που μπορεί να οδηγήσει σε σοβαρές εντάσεις όταν οι γειτονικές χώρες ανταγωνίζονται για τον έλεγχο του πλούτου στα ύδατά τους. Ένα τέτοιο ζήτημα είναι ακριβώς αυτό που πλαισιώνει τη σύγκρουση μεταξύ της Ελλάδας και της Τουρκίας .

Οι παράμετροι που τίθενται για ενδεχόμενη ανανέωση των προκαταρκτικών συνομιλιών μεταξύ των δύο χωρών είναι πολιτικές και νομικές. Ωστόσο, επιβεβαιώνεται και από τα δύο μέρη ότι θα πρέπει να οδηγήσουν σε μόνιμη διευθέτηση των εκκρεμών διαφορών, κατά προτίμηση νομικά, από διεθνή δικαστική αρχή. Η Ελλάδα έχει θέσει τις προϋποθέσεις στα ανωτέρω ζητήματα και αναγνωρίζει την υποχρεωτική δικαιοδοσία του Διεθνούς Δικαστηρίου με ρητή εξαίρεση, μεταξύ άλλων, για κάθε διαφορά που σχετίζεται με στρατιωτικές δραστηριότητες και μέτρα για την προστασία της κυριαρχίας και της εδαφικής της ακεραιότητας, καθώς και για κάθε διαφορά που αφορά στα κρατικά σύνορα ή την κυριαρχία στο έδαφος της Ελληνικής Δημοκρατίας. Είναι βεβαίως πιθανό ότι μια συμφωνία μεταξύ των εμπλεκόμενων μερών θα μπορούσε να περιλαμβάνει ζητήματα που εξαιρούνται ρητά από τέτοιες αυτοματοποιημένες διαδικασίες, με αποτέλεσμα η Ελλάδα να εισέλθει σε περιπέτειες. Η πολυπλοκότητα των θεμάτων που πρέπει να αντιμετωπιστούν σε μια διαπραγμάτευση μεταξύ Ελλάδας και Τουρκίας είναι απλώς συγκλονιστική.

Λέξεις – Κλειδιά : Ελλάδα, Τουρκία, Αιγαίο, Οικονομική Αποκλειστική Ζώνη, Υφαλοκρηπίδα.

Εισαγωγή

Μετά από πολλά χρόνια διεθνών διαφορών και προσπαθειών εύρεσης κοινής λύσης, η Σύμβαση των Ηνωμένων Εθνών του 1982 για το Δίκαιο της Θάλασσας (United Nations Convention on the Law of the Sea, UNCLOS) εισήγαγε την έννοια της Αποκλειστικής Οικονομικής Ζώνης (ΑΟΖ). Αυτό ήρθε μαζί με τις απαραίτητες τεχνολογικές εξελίξεις που επέτρεψαν την εξερεύνηση και την εξόρυξη φυσικών πόρων από το βυθό της θάλασσας που βρίσκεται σε μεγαλύτερα βάθη. Αυτές οι εξελίξεις, με τη σειρά τους, παρακίνησαν τα κράτη να διεκδικήσουν κυριαρχικά δικαιώματα σε περιοχές εκτός των χωρικών τους υδάτων, τα οποία περιορίζονται σε 12 μίλια από τις ακτές τους. Φανταστικές γραμμές στη γη και στους χάρτες έχουν σχεδιαστεί από προγενέστερα έτη για να καθιερωθούν κυριαρχικά δικαιώματα ή οποιαδήποτε άλλη μορφής διεκδίκηση. Αυτή η έννοια της χάραξης γραμμών για τη διεκδίκηση της γης δεν έχει αλλάξει μέχρι σήμερα και μια ριζική αλλαγή δεν προμηνύεται να λάβει χώρα στο άμεσο μέλλον.

Όσον αφορά στα θαλάσσια σύνορα, σύμφωνα με το διεθνές δίκαιο, ένα παράκτιο κράτος δεν χρειάζεται να κάνει καμία δήλωση ή να προβεί σε οποιαδήποτε επίσημη ενέργεια για τη υιοθέτηση υφαλοκρηπίδας, καθώς ανήκει αυτόματα στο ενδιαφερόμενο κράτος (*ipso facto et ab initio*).¹ Το νομικό ζήτημα είναι ο καθορισμός συνόρων, δηλαδή η οριοθέτηση της υφαλοκρηπίδας όταν υπάρχει επικάλυψη μεταξύ αντίθετων ή παρακείμενων κρατών.

Η έννοια της Αποκλειστικής Οικονομικής Ζώνης

Ο Arvid Pardo προέτρεψε το 1967 με την ιστορική του δήλωση προέτρεψε πραγματικά τον ΟΗΕ να βρει ένα αναθεωρημένο νομοθετικό πλαίσιο για τη χάραξη νέων ορίων στη θάλασσα.² Πάνω από μια δεκαετία μετά από αυτό, στις 10 Δεκεμβρίου 1982, 117 χώρες υπερψήφισαν υπέγραψαν τη νέα Σύμβαση των Ηνωμένων Εθνών για το Δίκαιο της Θάλασσας (UNCLOS) ενώ τέσσερις χώρες την καταψήφισαν (ΗΠΑ, Βενεζουέλα, Τουρκία, Ισραήλ).³ Σύμφωνα με την UNCLOS, τα πλοία που αναζητούν διέλευση από μια Αποκλειστική Οικονομική Ζώνη μπορούν να πλέουν ελεύθερα, αλλά

¹ Εμμανουήλ Ρούκουνας, *Δημόσιο Διεθνές Δίκαιο*, Νομική Βιβλιοθήκη, Αθήνα 2019

² United Nations, General Assembly, Agenda 92, [pardo_ga1967.pdf \(un.org\)](#), New York 1967

³ United Nations, Oceans and Law of the Sea, Chronological lists of ratifications of, accessions and successions to the Convention and the related Agreements
https://www.un.org/depts/los/reference_files/chronological_lists_of_ratifications.htm

το κυρίαρχο κράτος μπορεί να διατηρεί το δικαίωμα να υπερασπιστεί την ΑΟΖ του, να την προστατεύσει από περιβαλλοντικές και άλλες βλάβες και να διεξάγει κάθε είδους έρευνα εντός των ορίων της.

Οι ΑΟΖ αντιπροσωπεύουν επί του παρόντος μια σημαντική πηγή διαφωνιών μεταξύ κυρίαρχων κρατών, ειδικά όταν τα σύνορά τους στην Αποκλειστική Οικονομική Ζώνη «αγγίζουν» ή ακόμα χειρότερα όταν αλληλοεπικαλύπτονται. Ήταν μια φυσική εξέλιξη, να δημιουργηθούν τέτοιες διαφορές και κατά συνέπεια δεν υπάρχει παγκόσμιο status quo για το πώς να επιλυθούν μονομερώς αυτού του είδους οι διαφορές. Είναι επίσης φυσικό τα κράτη να θέλουν να οριοθετήσουν τα θαλάσσια σύνορά τους και να αυξήσουν τις ευκαιρίες τους για την εκμετάλλευσή τους. Είναι επίσης μια αναγκαιότητα για λόγους ασφάλειας και περιβάλλοντος, η χάραξη σαφών ορίων λογοδοσίας για οτιδήποτε συμβαίνει στα ύδατα που περιλαμβάνονται σε μια Αποκλειστική Οικονομική Ζώνη.

Τα προβλήματα ξεκινούν όταν οι χώρες θέλουν να θεωρήσουν την Αποκλειστική Οικονομική Ζώνη τους ως αμιγώς θαλάσσιο έδαφος αποκλειστικής τους δικαιοδοσίας. Δεν ορίζεται σαφώς τότε, για παράδειγμα, οι χώρες απαιτούν από τα αλιευτικά σκάφη να ζητούν άδεια πριν αλιεύσουν στις ΑΟΖ τους. Ορισμένα παράκτια κράτη έχουν λάβει επιπλέον μέτρα και έχουν επιβιβαστεί σε πλοία με ύποπτα φορτία, ισχυριζόμενοι ότι απειλούν την ασφάλεια. Ενώ η UNCLOS χορηγεί στα στρατιωτικά πλοία ασυλία για επιβίβαση ή έρευνα, δεν διευκρινίζει το καθεστώς των ΑΟΖ από αυτή την άποψη. Οι Ηνωμένες Πολιτείες ερμηνεύουν τις ΑΟΖ ως αμιγώς οικονομικές επιπτώσεις, ενώ η Κίνα και άλλα κράτη ερμηνεύουν τις ΑΟΖ ότι τους παρέχουν νόμιμη άδεια να διαχειρίζονται όλες τις δραστηριότητες εντός της επικράτειάς τους, συμπεριλαμβανομένου στρατιωτικού τύπου ενεργειών. Αυτό έχει δημιουργήσει μεγάλες διαφωνίες για μια από τις μεγαλύτερες γεωπολιτικές προκλήσεις της εποχής μας που είναι η διαμάχη στη Θάλασσα της Νότιας Κίνας.

Τα κράτη μπορούν, αλλά δεν χρειάζεται, να δηλώσουν τις ΑΟΖ τους. Για να οριοθετήσει μια Αποκλειστική Οικονομική Ζώνη, ένα κράτος πρέπει να περάσει έναν συγκεκριμένο νόμο που να ορίζει με σαφήνεια την Αποκλειστική Οικονομική του Ζώνη και τις διαδικασίες πλοήγησης εντός αυτής, και να τον υποβάλει στη συνέχεια στον ΟΗΕ – χωρίς να ζητήσει έγκριση. Μέχρι το 2016, περισσότερες από 130 χώρες είχαν

διεκδικήσει ΑΟΖ 200 μιλίων.⁴ Προφανώς, αυτό λειτουργεί καλύτερα για πολιτείες που δεν βρίσκονται σε πολύ πολυσύχναστες περιοχές, όπως η Αυστραλία ή οι ΗΠΑ. Αυτό διαφέρει όταν σκεφτόμαστε τη Μεσόγειο για παράδειγμα. Οι χώρες της Μεσογείου που θα μπορούσαν ενδεχομένως να επωφεληθούν περισσότερο από μια δήλωση ΑΟΖ είναι η Ελλάδα, η Κύπρος, η Ιταλία και η Μάλτα. Όπως υποδηλώνει το όνομά της, μια Αποκλειστική Οικονομική Ζώνη παρέχει σε ένα κυρίαρχο κράτος τα δικαιώματα εκμετάλλευσης και χρήσης φυσικών πόρων στη θάλασσα, στον βυθό και κάτω από αυτόν. Ταυτόχρονα οι επιπτώσεις είναι πολύ ξεκάθαρες και για τον τομέα της ενέργειας. Το παράκτιο κράτος έχει την απόλυτη εξουσία να οδηγεί και να επιβλέπει οποιεσδήποτε δραστηριότητες σχετίζονται με την εξερεύνηση και εκμετάλλευση ζώντων (και μη) πόρων, οι οποίες φυσικά θα περιλαμβάνουν υποθαλάσσιους ενεργειακούς πόρους (πετρέλαιο, φυσικό αέριο κτλ.) Επίσης, ο κάτοχος της Αποκλειστικής Οικονομικής Ζώνης έχει απόλυτη δικαιοδοσία να εξουσιοδοτεί σχετικές κατασκευές για εκμετάλλευση αντίστοιχων φυσικών ενεργειακών πόρων.

Ειδικά για τη Μεσόγειο, μείζονα πηγή διαφωνιών, αποτελεί το καθεστώς των νησιών. Η UNCLOS διαπίστωσε ότι ένα αρχιπέλαγος αναφέρεται σε μια ομάδα νησιών και διασυνδεδεμένων υδάτων που συνδέονται σε στενή επαφή μεταξύ τους και αποτελούν μια αδιαίρετη γεωγραφική, πολιτική και οικονομική ενότητα ή ιστορικά θεωρούνται ως μια ενότητα (άρθρο 46β)⁵. Το περίεργο είναι ότι πολλοί ισχυρίζονται ότι, στη Μεσόγειο, μόνο τα νησιά της Μάλτας πληρούν τις προϋποθέσεις για αυτόν τον ορισμό. Ο ίδιος ορισμός αποτελεί εμπόδιο για την Ελλάδα, η οποία κατέχει όλα τα νησιά του Αιγαίου εκτός από δύο. Ας μην ξεχνάμε επίσης ότι, εφόσον δεν υπάρχει θαλάσσια περιοχή μεγαλύτερη από περίπου 400 ναυτικά μίλια στη Μεσόγειο, αν όλα τα κράτη διεκδικούσαν τις πλήρεις ΑΟΖ των 200 ναυτικών μιλίων, θα υπερεκαλύπτονταν η θάλασσα.

Δεδομένου του σχετικά μικρού μεγέθους της Μεσογείου, εάν όλα τα παράκτια κράτη της Μεσογείου δήλωναν τις ΑΟΖ τους, αυτές οι ΑΟΖ θα κάλυπταν τη θάλασσα στο σύνολό της. Τα περισσότερα παράκτια κράτη έχουν αποφύγει μια τέτοια δήλωση.

⁴ Map of the week – Exclusive Economic Zones, Published on: Fri, 13/9/2019 - 10:31, [Map of the week – Exclusive Economic Zones | Maritime Forum \(europa.eu\)](#)

⁵ UNCLOS, ARCHIPELAGIC STATES, PART IV, *Article 46b, PREAMBLE TO THE UNITED NATIONS CONVENTION ON THE LAW OF THE SEA*
https://www.un.org/depts/los/convention_agreements/texts/unclos/part4.htm

Σύμφωνα με την UNCLOS, όταν οι ΑΟΖ αλληλοεπικαλύπτονται (κάτι που συμβαίνει στη Μεσόγειο), τα κράτη υποχρεούνται να συμμετέχουν σε διαιτησία με γειτονικά κράτη και, ουσιαστικά, να παραιτηθούν από μέρος των διεκδικήσεών τους. Ορισμένα μεσογειακά κράτη λοιπόν προτίμησαν να μην ανακηρύξουν τις ΑΟΖ τους για να αποφύγουν την αύξηση της έντασης με τις γειτονικές χώρες. Η Ελλάδα, για παράδειγμα, δεν έχει ανακηρύξει την Αποκλειστική Οικονομική Ζώνη της. Φυσικά, εδώ μπαίνει στο παιχνίδι η Τουρκία, ως ο πιο διαβόητος παίκτης της περιοχής. Η ΑΟΖ της Ελλάδας είναι ένα πρόβλημα για την Τουρκία και προσπαθεί ενεργά να αμφισβητήσει και να προσαρτήσει τμήματα της. Η Ελλάδα αντιμετωπίζει τα νησιά της σύμφωνα με την UNCLOS και επιδιώκει να εφαρμόσει μια ζώνη χωρικών υδάτων 12 ναυτικών μιλίων, η οποία θα ήταν ένα σημαντικό μέρος του Αιγαίου Πελάγους. Η Τουρκία είναι πρόθυμη να δεχτεί μια ελληνική ζώνη μόνο στο ήμισυ της απόσταση των 12 ναυτικών μιλίων, διακηρύσσοντας ότι εάν η Ελλάδα επεκτείνει την εδαφική της ζώνη, θα υπάρξει πόλεμος (*casus belli*).⁶

Από την άλλη, και με πολύ πιο γενναίο τρόπο, το 2004 η μικρή Κύπρος ανακήρυξε την Αποκλειστική Οικονομική Ζώνη της. Η ελληνική κυβέρνηση χαιρέτισε φυσικά την πρωτοβουλία χωρίς να κάνει το ίδιο. Ούτε αυτό το εκτίμησε φυσικά η Τουρκία και παρενέβη στέλνοντας ναυτικές στρατιωτικές μονάδες στα κυπριακά ύδατα. Η Κύπρος αποδέχθηκε το ενδεχόμενο προσφυγής στο Διεθνές Δικαστήριο της Χάγης για τις επιχειρήσεις εξερεύνησης που πραγματοποιεί η Άγκυρα εντός της κυπριακής ΑΟΖ. Ένα άλλο ενδιαφέρον παράδειγμα της περιοχής είναι το Ισραήλ. Παρά το γεγονός ότι το Ισραήλ είναι ένας από τους υπογράφοντες της Σύμβασης των Ηνωμένων Εθνών του 1958 (Γενεύη) για την υφαλοκρηπίδα, δεν έχει υπογράψει την UNCLOS. Ωστόσο, το Ισραήλ έχει οριοθετήσει τα χωρικά του ύδατα και την Αποκλειστική Οικονομική Ζώνη στη Μεσόγειο μέσω απευθείας συμφωνίας με την Κύπρο, σύμφωνα με τους διεθνείς νόμους. Μεταξύ των επίσημων λόγων του Ισραήλ για την μη υπογραφή της UNCLOS είναι το άρθρο σχετικά με τη διευθέτηση διαφορών, το οποίο θα μπορούσε να υποχρεώσει το Ισραήλ να συμμορφωθεί με τις υποχρεωτικές διαδικασίες του Διεθνούς Δικαστηρίου για το Δίκαιο της Θάλασσας, όπου δεν θα είχαν

⁶ Ζητήματα Ελλητουρκικών Σχέσεων - Ειδικότερα Κείμενα, Υπουργείο Εξωτερικών, *casus belli*, <https://www.mfa.gr/zitimata-ellinotourkikon-sheseon/eidikotera-keimena/aigialitida-zoni-casus-belli.html>

κανέναν έλεγχο και ίσως αυτό θα αποδυνάμωνε τις αξιώσεις του για την επιφάνεια που διεκδικεί.⁷

Σήμερα, σχεδόν κάθε παράκτια χώρα αναλαμβάνει δράση για τη υιοθέτηση ΑΟΖ και αυτό δεν θα αποτελούσε εξαίρεση για την Μεσόγειο, αμφισβητώντας έτσι τις ισορροπίες ισχύος και αναγκάζοντας μελλοντικές τόσο συμμαχίες όσο και συγκρούσεις. Ο ρόλος της Ελλάδας στο ενεργειακό παιχνίδι της Μεσογείου, και ακόμη περισσότερο όσον αφορά στην οριοθέτηση των ΑΟΖ, είναι αναπόσπαστος λόγω της γεωγραφικής της θέσης αλλά και της εγγύτητας με την Τουρκία, τον πιο επιθετικό παίκτη στο τραπέζι. Η ύπαρξη της ΕΕ με την Ελλάδα ως μέλος προσφέρει τον απαραίτητο μοχλό πίεσης. Μια πιθανή κοινή κήρυξη της Αποκλειστικής Οικονομικής Ζώνης με την υποστήριξη της ΕΕ, στη Μεσόγειο θα μείωνε τη δυνατότητα της Τουρκίας να κηρύξει πόλεμο. Κανονικά, οι ΑΟΖ έπρεπε να έχουν δημιουργηθεί χωρίς μεγάλες διαφωνίες μέχρι τώρα, αλλά η Τουρκία έχει τη δική της άποψη για το πώς πρέπει να χαράσσονται οι γραμμές. Πιο συγκεκριμένα, οι Τούρκοι έχουν ισχυρές απόψεις για το πώς πρέπει να χαράσσονται οι γραμμές της Ελλάδας.

Η οριοθέτηση μιας ελληνικής ΑΟΖ με τις γειτονικές της χώρες, πλην της Τουρκίας, ήταν μέχρι τώρα μια αρκετά εύκολη υπόθεση. Με την Κύπρο, η οριοθέτηση είχε θετικά αποτελέσματα και για τις δύο χώρες, αφού θα χρησιμοποιήσουν τη μέθοδο της ίσης απόστασης. Με την Αλβανία, φαινόταν απλό, αλλά τελικά έγινε πολύπλοκο. Στην πραγματικότητα, μια συμφωνία είχε ήδη υπογραφεί και στη συνέχεια ακυρώθηκε από τους Αλβανούς (πιθανώς μετά από τουρκικά κίνητρα). Η οριοθέτηση και η υπογραφή των θαλάσσιων ζωνών μεταξύ Ελλάδας και Αλβανίας πραγματοποιήθηκε το 2009 με τη μέθοδο της διάμεσης γραμμής (ίσων αποστάσεων) επειδή η Ελλάδα δεν είχε ακόμη ανακηρύξει ΑΟΖ λόγω του τουρκικού παράγοντα. Τελικά, ακόμη και αν η Αλβανία έχει αποδεχθεί τη συμφωνία της Ελλάδας και είχε απομείνει μόνο μια τριμερής συμφωνία μεταξύ των δύο και της Ιταλίας, το Ανώτατο Δικαστήριο της Αλβανίας κήρυξε παράνομη αυτή τη συμφωνία μετά την υποτιθέμενη παρέμβαση της Τουρκίας. Επιπρόσθετα, η συμφωνία δεν επικυρώθηκε από την μεριά της Ελλάδας. Εκ

⁷ Yael Tef Seker, *Israel Turns to the Sea*, Project: Maritime Policy and Marine Conservation, November 2018, https://www.researchgate.net/publication/329124380_Israel_Turns_to_the_Sea

νέου προσπάθειες πραγματοποιούνται για την τελική επικύρωση της συμφωνίας όπως φανερώνουν οι δηλώσεις του Έλληνα Υπουργού Εξωτερικών κ. Ν. Δένδια. Σε άλλη σημείωση, η οριοθέτηση με την Αίγυπτο ξεκίνησε πραγματικά με λάθος τρόπο καθώς οι Έλληνες προσπάθησαν να συζητήσουν με την αιγυπτιακή κυβέρνηση, η οποία είχε μια απολύτως φιλοτουρκική πολιτική, το 2009. Η Ελλάδα σχεδόν ταπεινώθηκε από τους Αιγύπτιους όταν πληροφορήθηκε ότι η Αίγυπτος θα συζητούσε και με την Τουρκία, για τα κοινά θαλάσσια σύνορά τους. Η Αίγυπτος θα μπορούσε να έχει θαλάσσια σύνορα με την Τουρκία μόνο εάν δεν αναγνωριστούν τα κυριαρχικά δικαιώματα της συστάδας του Καστελόριζου. Προφανώς αυτά τα γεωπολιτικά παιχνίδια είναι καθαρά πολιτικά, καθώς το τελευταίο διάστημα η ισορροπία έχει αλλάξει. Η σημερινή αιγυπτιακή κυβέρνηση, έξαλλη με την Τουρκία για την ανάμειξη της στα εσωτερικά ζητήματα κατά την Αραβική Άνοιξη, είναι πολύ πιο πρόθυμη να διευθετήσει το θέμα με την Ελλάδα. Αυτό θα διευκολύνει την οριοθέτηση των κοινών συνόρων της Κύπρου με την Αίγυπτο.

Από τη δυτική πλευρά της, η Ελλάδα υπέγραψε συμφωνία με την Ιταλία για τα θαλάσσια σύνορα, οριοθετώντας μια αποκλειστική οικονομική ζώνη (ΑΟΖ) μεταξύ τους, δίνοντας τέλος σε μια υπόθεση 40 ετών. Ο Charles Ellinas, ανώτερο στέλεχος στο Global Energy Center στο Atlantic Council, δήλωσε ότι: «Αυτό είναι το πρώτο βήμα. Το επόμενο που θα ακολουθήσει θα πρέπει να είναι οι συμφωνίες οριοθέτησης της ΑΟΖ με την Αίγυπτο και την Κύπρο» και ότι «η Ελλάδα πρέπει πρώτα να δηλώσει την πλήρη ΑΟΖ της προτού μπορέσει να ξεκινήσει οποιεσδήποτε μελλοντικές, ουσιαστικές, διαπραγματεύσεις για την επίλυση θαλάσσιων διαφορών στην Ανατολική Μεσόγειο». Η Ιταλία και η Ελλάδα έχουν ήδη συνεργαστεί στον αγωγό φυσικού αερίου EastMed για τη μεταφορά φυσικού αερίου από το Ισραήλ και την Κύπρο στην Ελλάδα, την Ιταλία και άλλες ευρωπαϊκές χώρες. Ο Charles Ellinas επίσης υποστήριξε ότι «η Τουρκία δεν μπορεί να επιβάλει τη διαστρεβλωμένη ερμηνεία της του διεθνούς ναυτικού δικαίου, στο οποίο βασίζεται το Μνημόνιο Συνεννόησης με τη Λιβύη, απλώς μέσω της βίας. Η βάση των συμφωνημένων ΑΟΖ και υφαλοκρηπίδων πρέπει να είναι η UNCLOS, το δίκαιο των θαλασσών του ΟΗΕ, το οποίο είναι πλέον αποδεκτό διεθνές εθιμικό δίκαιο.⁸

⁸ Charles ELLINAS, Διευθετώντας τις διαφορές επί των ΑΟΖ της Ανατολική Μεσογείου, Senior Fellow, Παγκόσμιο Κέντρο Ενέργειας, Atlantic Council, Οκτώβριος 2020 Policy Brief #134/2020, <https://www.eliamep.gr/wp-content/uploads/2020/10/Policy-brief-134-EL-translation.pdf>

Στη Νότια πλευρά, και όσον αφορά την οριοθέτηση της ΑΟΖ μεταξύ Λιβύης και Ελλάδας, υπήρξαν προκλήσεις στο παρελθόν, αλλά πρόσφατα αυτές οι προκλήσεις έχουν κλιμακωθεί σε μεγάλες διαμάχες καθώς η Λιβύη (ένα μέρος της, αφού η χώρα βρίσκεται σε εμφύλιο πόλεμο) έχει υπογράψει ένα μνημόνιο με την Τουρκία το οποίο αναφέρει ότι έχουν κοινά θαλάσσια σύνορα, παραβιάζοντας την κυριαρχία της Ελλάδας στο Αιγαίο και απλώς απορρίπτοντας την Κρήτη στο σύνολό της.

Αλλά για να κατανοήσουμε αυτό το πρόβλημα, είναι η οπτική της Τουρκίας επί των ζητημάτων. Η Τουρκία έχει μια από τις μεγαλύτερες ακτές στη Μεσόγειο και η κύρια γραμμή της για το θέμα είναι ότι τα νησιά που βρίσκονται στη «λάθος πλευρά της μέσης γραμμής μεταξύ δύο κύριων εδαφών» δεν μπορούν να δημιουργήσουν μια θαλάσσια ζώνη.

Επομένως, η θέση της Τουρκίας είναι ότι αν “κόψουμε” το Αιγαίο στη μέση, τα πλησιέστερα στην Τουρκία νησιά δεν υπολογίζονται για τη δημιουργία εδαφικών διεκδικήσεων για την Ελλάδα. Τον Σεπτέμβριο του 2019, ο πρόεδρος της Τουρκίας Ρετζέπ Ταγίπ Ερντογάν εξέφρασε επίσημα τους ισχυρισμούς της Τουρκίας, αποκαλύπτοντας το δικό του ιδιαίτερο όραμα και πιο συγκεκριμένα τα νέα σύνορα της Τουρκίας με έναν χάρτη «Γαλάζια Πατρίδα». Τον Νοέμβριο του 2019, η Τουρκία υπέβαλε τελικά μια διακήρυξη στα Ηνωμένα Έθνη παρουσιάζοντας την ιδέα της «Γαλάζιας Πατρίδας». Φυσικά, η ίδια η ιδέα ήταν να αναγκαστεί η Ελλάδα να μοιραστεί το δικό της γαλάζιο από το Αιγαίο, ώστε η τουρκική πατρίδα να γίνει πιο γαλάζια.

Αργότερα, το 2019, ο υπουργός Άμυνας της Τουρκίας Ακάρ δημοσίευσε χάρτες με την Τουρκία και τη Λιβύη να έχουν κοινά θαλάσσια σύνορα, απορρίπτοντας το γεγονός ότι υπάρχουν τεράστια (Κρήτη) και μικρότερα ελληνικά νησιά στη μέση. Η συμφωνία υπεγράφη μεταξύ του Ταγίπ Ερντογάν και του Fayed al-Serraj, του επικεφαλής της κυβέρνησης που εδρεύει στην Τρίπολη την οποία η Άγκυρα υποστηρίζει στρατιωτικά στον εμφύλιο πόλεμο της Λιβύης. Αυτή η συμφωνία δημιουργεί μια κοινή θαλάσσια λωρίδα που εκτείνεται σε όλη την Ανατολική Μεσόγειο από τη νοτιοανατολική τουρκική ακτή έως τη βορειοανατολική ακτή της Λιβύης, στα ύδατα μεταξύ Κρήτης και Κύπρου, βόρεια της αιγυπτιακής ακτής. Αυτή η κίνηση, μετά

τις αρχικές αμήχανες στιγμές, προκάλεσε προφανώς έντονες αντιδράσεις από Ελλάδα, Κύπρο και Αίγυπτο. Ωστόσο, η συμφωνία καταγγέλθηκε από την κυβέρνηση της Ανατολικής Λιβύης με επικεφαλής τον στρατηγό Hafter. Ο Hafter και ο al-Serraj ηγούνται των δύο αντίθετων πλευρών στον εμφύλιο πόλεμο της Λιβύης. Σίγουρα, η Τουρκία χορήγησε πρόσφατα στον al-Sarraj ένα πολύ «γενναιόδωρο» δάνειο 2,7 δισεκατομμυρίων δολαρίων ΗΠΑ. Επιπλέον, η Τουρκία έχει ήδη αναπτύξει χιλιάδες εκπαιδευμένους αντάρτες, από το μέτωπο της Συρίας στη Λιβύη για υποστήριξη του καθεστώτος του al-Sarraj. Υποστηρίζεται επίσης ότι αυτοί οι αντάρτες ενισχύονται επίσης από τουρκικές τακτικές δυνάμεις και σίγουρα με εξοπλισμό και προμήθειες. Η αλήθεια είναι ότι ακόμα κι αν η εμπλοκή της Τουρκίας ήταν ξεκάθαρη παραβίαση κάθε διεθνούς δικαίου, ο ΟΗΕ στήριξε τελικά τον al-Sarraj, ο οποίος ελέγχει μόνο την Tripolitania, ενάντια στον Hafter που ελέγχει την υπόλοιπη χώρα. “Με αυτή τη νέα συμφωνία μεταξύ Τουρκίας και Λιβύης, μπορούμε να πραγματοποιήσουμε κοινές επιχειρήσεις εξερεύνησης σε αυτές τις αποκλειστικές οικονομικές ζώνες που καθορίσαμε”. Και δεν υπάρχει κανένα πρόβλημα ανέφερε ο Ερντογάν. Άλλοι διεθνείς παράγοντες δεν μπορούν να πραγματοποιήσουν επιχειρήσεις εξερεύνησης σε αυτές τις περιοχές που η Τουρκία συνέταξε αυτή τη συμφωνία χωρίς να λάβει άδεια. Προσέθεσε πως η Κύπρος, η Αίγυπτος, η Ελλάδα και το Ισραήλ δεν μπορούν να δημιουργήσουν γραμμή μεταφοράς φυσικού αερίου χωρίς πρώτα να λάβουν άδεια από την Τουρκία.

Οι ενεργειακές επιπτώσεις

Όταν πρόκειται για ΑΟΖ, το κυρίαρχο παράκτιο κράτος μπορεί να ασκήσει όλα τα δικαιώματα στο υδάτινο σώμα για την εκμετάλλευση όλων των φυσικών πόρων, από την αλιεία μέχρι την εξόρυξη πετρελαίου, φυσικού αερίου ή άλλων πόρων. Η νέα συμφωνία μεταξύ Τουρκίας και Λιβύης φαίνεται ότι περιπλέκει πολλαπλά σχέδια και προβλέψεις για ενεργειακά έργα στην περιοχή. Η διεκδικούμενη ΑΟΖ της Τουρκίας χαράζει έναν διάδρομο μεταξύ Κύπρου και Ελλάδας, ο οποίος υποτίθεται ότι περιέχει τον προγραμματισμένο αγωγό φυσικού αερίου από το Ισραήλ. Η κίνηση της Τουρκίας αψηφά την κυριαρχία και τις διεκδικήσεις της Ελλάδας, της Αιγύπτου και της Κύπρου. Εάν η Τουρκία θέλει να επιβάλει τη διακήρυξή της, αυτό θα σήμαινε στην πραγματικότητα ότι μπορεί να σταματήσει, να επιβιβαστεί και να ελέγξει όλα τα πλοία που αναζητούν διέλευση από αυτόν τον διάδρομο. Προφανώς, η Τουρκία επέλεξε να κάμψει τους στρατιωτικούς της μύες στην Ανατολική Μεσόγειο με την παρουσία του τουρκικού ναυτικού να αυξάνεται από το 2008. Η Τουρκία χρησιμοποιεί επίσης δύο

σεισμικά και άλλα δύο πλοία γεωτρήσεων για να αναζητήσει φυσικό αέριο, τα οποία αποστέλλονται σε αμφισβητούμενες ζώνες μεταξύ Ελλάδας και Κύπρου, επιδεικνύοντας τη δύναμη να επιβάλλει τις εξελίξεις. Η Ιταλία είναι επίσης πολύ επιφυλακτική για το θέμα της Αποκλειστικής Οικονομικής Ζώνης Τουρκίας-Λιβύης. Ωστόσο, στη Σύνοδο Κορυφής του Καΐρου που πραγματοποιήθηκε στις 8 Ιανουαρίου του 2020, η Ιταλία κήρυξε άκυρες τις αξιώσεις της Τουρκίας και της Tripolitania για να αντιταχθούν στις διεκδικήσεις της Ελλάδας, της Κύπρου και της Γαλλίας. Η Ιταλία προφανώς ανησυχεί για την υπερβολική επιθετικότητα της Τουρκίας, ενώ η Γαλλία προστατεύει καλά τις επενδύσεις της Total και ως εκ τούτου και τη συμφωνία μεταξύ Total και Eni. Η ενεργειακή πολιτική της Ιταλίας, η οποία ποτέ δεν υποστήριξε ιδιαίτερα το έργο EastMed, ευνοεί τον αγωγό Green stream από τις ακτές της Λιβύης/Τυνησίας. Το γεγονός ότι δυνητικά τεράστια κοιτάσματα φυσικού αερίου έχουν ανακαλυφθεί στα ύδατα γύρω από την Κύπρο, έχει αυξήσει πάρα πολύ το διακύβευμα του ενεργειακού παιχνιδιού στη Μεσόγειο. Εάν προστεθούν και οι επιθετικές πολιτικές της Τουρκίας σε αυτή την εξίσωση, δημιουργείται ένα πολύ εκρηκτικό μείγμα.

Εν τω μεταξύ, το East-Med Gas Forum κατάφερε μέχρι στιγμής να βελτιώσει και να συμφιλιώσει τις σχέσεις μεταξύ Ελλάδας, Κύπρου, Ισραήλ και Αιγύπτου. Τα συμπεράσματα όμως δεν επιβάλλονται με τον ίδιο τρόπο που η Τουρκία επιβάλλει τις διακηρύξεις της για πιθανή ΑΟΖ. Πρέπει επίσης να αναφέρουμε ότι η Τουρκία δεν έχει ακόμη ανακηρύξει τη δική της ΑΟΖ, εκτός από αυτή που ορίζεται μεταξύ της Τουρκίας και του ψευδοκράτους της Τουρκοκυπριακής Δημοκρατίας και αποδέχεται την πρόταση της ΑΟΖ με τον al-Sarraj. Το Ισραήλ έχει ορίσει την ΑΟΖ του αποκλείοντας τη θάλασσα μπροστά από τη λωρίδα της Γάζας, ενσωματώνοντας τις γραμμές της με αυτές της Κύπρου και της Ελλάδας. Σχεδόν όλο το εμπόριο του Ισραήλ διεξάγεται δια θαλάσσης, καθιστώντας τις επιθετικές διακηρύξεις της Τουρκίας πρόκληση. Τον Δεκέμβριο του 2019, πλοίο του τουρκικού πολεμικού ναυτικού εμπόδισε ένα ισραηλινό ερευνητικό πλοίο να προχωρήσει σε υποθαλάσσιες ερευνητικές επιχειρήσεις στην κυπριακή ΑΟΖ, ακόμη κι αν η Κύπρος το είχε εγκρίνει. Το τουρκικό πολεμικό πλοίο απαίτησε από το ισραηλινό πλοίο να εγκαταλείψει τις δραστηριότητές του και να αποσυρθεί από την «τουρκική ΑΟΖ». Επιπλέον, τον Οκτώβριο του 2019, η Τουρκία ξεκίνησε την εξερεύνηση πετρελαίου και φυσικού αερίου στο οικόπεδο 7, το οποίο αποτελεί τμήμα της κυπριακής ΑΟΖ και πρόκειται να το εκμεταλλευτούν από κοινού η Total και η Eni. Στη γαλλική εταιρεία Total δόθηκε το 20% του Κυπριακού του

οικοπέδου 2, το 30% του οικοπέδου 3 και επίσης το 40% του οικοπέδου 8, που προηγουμένως ήταν εξ ολοκλήρου στα χέρια της Eni. Τον Ιούνιο του 2018 η Eni ανακάλυψε ένα μεγάλο αιγυπτιακό υποθαλάσσιο οικόπεδο (Noor) που θεωρείται ήδη το πιο σημαντικό στη Μεσόγειο και θα μπορούσε να αλλάξει ριζικά την οικονομία και την προβολή ισχύος της Αιγύπτου. Ως εκ τούτου, η Τουρκία προσπαθεί να ενισχύσει τη στρατιωτική της παρουσία και τον έλεγχο της θάλασσας γύρω από την Κύπρο για να επιβάλει το δικό της status quo. Το Blue Stream, ο South Caucasus Pipeline, ο Southern Gas Corridor, το και το Turkish Stream είναι όλες προσπάθειες που δηλώνουν τις φαντασιώσεις του Ερντογάν για περιφερειακή ηγεμονία.

Τελικά, μια ιδέα που έχει δημιουργηθεί για τη διασφάλιση της σταθερότητας, της ασφάλειας και την προώθηση της ευημερίας μπορεί να ανατραπεί και να χρησιμοποιηθεί ως όπλο στα χέρια οποιουδήποτε κακοπροαίρετου χρήστη. Οι ΑΟΖ τελικά θα συνεχίσουν να συμβάλλουν στη θαλάσσια ασφάλεια και τελικά θα βοηθήσουν τα κράτη να διευθετήσουν τις διαφορές τους. Αυτό μάλλον φαίνεται να είναι καταλύτης παρά πρόβλημα καθαυτό.

Στη Μεσόγειο, και ιδιαίτερα στο ανατολικό τμήμα, η έννοια της ΑΟΖ έριξε λάδι στη φωτιά των επιθετικών διεκδικήσεων ορισμένων από τους περιφερειακούς παράγοντες, και συγκεκριμένα της Τουρκίας. Το πραγματικό ερώτημα παραμένει: είναι οι χώρες της περιοχής πρόθυμες να επιλύσουν αποτελεσματικά τις διαφορές τους ή η ευημερία θα πρέπει να θυσιάστεί στο βωμό της αναποφασιστικότητας και του κατακερματισμού;

Κεφάλαιο 1^ο

1. Αποκλειστική Οικονομική Ζώνη

1.1 Εισαγωγή

Ο ΟΗΕ δεν έχει μόνο επιρροή στη διατήρηση της παγκόσμιας ειρήνης και ασφάλειας αλλά και στην εφαρμογή του νομικού μηχανισμού που ελέγχει την εκμετάλλευση των θαλασσών. Ο ρόλος που διαδραματίζει στην προοδευτική ανάπτυξη του δικαίου της θάλασσας, χωρίς αμφιβολία, είναι εξαιρετικά σημαντικός. Το

αποκορύφωμα αυτού του σημαντικού έργου έρχεται υπό την καθοδήγηση της Τρίτης Σύμβασης των Ηνωμένων Εθνών για το Δίκαιο της Θάλασσας (Third UN Convention of the Law of the Sea, UNCLOS III), η οποία ουσιαστικά ορίζει τα όρια των διακοσίων ν.μ. της Αποκλειστικής Οικονομικής Ζώνης (ΑΟΖ). Το υπόβαθρο της ΑΟΖ των διακοσίων ν.μ. μπορεί να βρεθεί στις μονομερείς ενέργειες των εθνών της Νότιας Αμερικής για την προστασία αποκλειστικών αξιώσεων για φυσικούς πόρους εκτός της ακτογραμμής τους⁹. Αυτές οι αξιώσεις δεν κάλυπταν μόνο τον υποκείμενο βυθό, αλλά και τους σχετικούς φυσικούς πόρους στον βυθό τους. Η έννοια της ΑΟΖ διαμορφώθηκε περαιτέρω από την UNCLOS III και τα άρθρα 45–61 του Informal Single Negotiating Text (ISNT). Το αναθεωρημένο Informal Single Negotiating Text που σχετίζεται με τις συνεδριάσεις της Νέας Υόρκης το 1976 ξεκαθάρισε και αναδιατύπωσε τις διατάξεις.

Γενικά, η έννοια της ΑΟΖ δίνει στα παράκτια κράτη το αποκλειστικό δικαίωμα ανάπτυξης μια θαλάσσιας ζώνης που εκτείνεται πέρα και παρακείμενα της χωρικής θάλασσας, διακόσια ν.μ. από την ακτή τους. Όπως αναφέρεται στην UNCLOS, αυτά τα κράτη έχουν κυριαρχικά δικαιώματα σε φυσικούς πόρους και άλλες δραστηριότητες που σχετίζονται με την οικονομική εξερεύνηση και εκμετάλλευση στις αντίστοιχες θαλάσσιες ζώνες. Όπως ορίζεται από την LOS Convention, τα παράκτια κράτη έχουν δικαιώματα που σχετίζονται με την ανέγερση τεχνητών νησιών, κατασκευών και εγκαταστάσεων, θαλάσσιας επιστημονικής έρευνας και διατήρηση του θαλάσσιου περιβάλλοντος. Επιπλέον, τα κράτη απολαμβάνουν επίσης παραδοσιακά δικαιώματα όταν πρόκειται για υπερπτήσεις, τοποθέτηση καλωδίων και αγωγών και το δικαίωμα ναυσιπλοΐας¹⁰.

Ένα από τα πιο σημαντικά χαρακτηριστικά της έννοιας της ΑΟΖ είναι ότι η κρατική πρακτική φαίνεται να παίζει καθοριστικό ρόλο στην ανάπτυξή της, πριν από την ολοκλήρωση της UNCLOS III το 1982. Κατά τα αρχικά στάδια των εργασιών της

⁹ Gabriel González-Videla, “Chilean Presidential Declaration Concerning the Continental Shelf,” June 23, 1947; Eduardo Ferrero, “El Nuevo Derecho del Mar: El Perú y las 200 Millas,” Peruvian Decree No. 781, August 1, 1947; Winston Conrad Extavour, *The Exclusive Economic Zone: A Study of the Evolution and Progressive Development of International Law of the Sea* (Geneva: Institut Universitaire de Haute Etudes Internationales, 1979), 73.

¹⁰ Clive Parry, John P. Grant, Anthony Perry, and Arthur D. Watts, eds., *Encyclopedic Dictionary of International Law* (New York: Oceana, 1986), 122.

συνδιάσκεψης, μόνο ένας ελάχιστος αριθμός των κρατών που συμμετείχαν με αξιώσεις δικαιοδοσίας αλιείας θέλησε να ξεπεράσει με προτάσεις του το όριο των 12 ν.μ.¹¹. Ωστόσο, μέχρι τα τέλη της δεκαετίας του 1970, ο αριθμός των κρατών με αυτά τα είδη αλιείας οι αξιώσεις αυξήθηκαν σε πολύ πάνω από ενενήντα, συμπεριλαμβανομένων σχεδόν πενήντα αναπτυσσόμενων πολιτειών τη δική τους ΑΟΖ¹². Η διατύπωση της κρατικής νομοθεσίας και της συνθήκης αντανakλούσε τη συνεχιζόμενη διαδικασία διαπραγμάτευσης που σχετίζεται με την UNCLOS και τους κανόνες που ολοκληρώθηκαν στο διαπραγματευτικό κείμενο και στο Σχέδιο Σύμβασης (Draft Convention).

Οι διατάξεις των κειμένων διαπραγμάτευσης και του σχεδίου σύμβασης που εκπονήθηκαν από την 3^η Διάσκεψη των Ηνωμένων Εθνών για το Δίκαιο της Θάλασσας (Third U.N. Conference on the Law of the Sea) και η συναίνεση που προέκυψε στη διάσκεψη, είχαν ένα νομικό αποτέλεσμα, που χρησιμεύει ως το επίκεντρο και ως ο έγκυρος οδηγός για μια συνεπή και ενιαία πρακτική των κρατών¹³.

Η εφαρμογή των διατάξεων για τις ΑΟΖ, όπως ορίζονται από τις κατευθυντήριες γραμμές της UNCLOS III, συνεχίστηκαν μετά την έναρξη ισχύος της Σύμβασης LOS. Σε παγκόσμιο επίπεδο, τα κράτη συνεχίζουν να εφαρμόζουν διάφορες πτυχές αυτής της Σύμβασης¹⁴, αν και η εφαρμογή αντικατοπτρίζει τους στόχους πολιτικής κάθε κράτους. Αν και τα παράκτια κράτη έχουν το δικαίωμα να αναπτύξουν μια ΑΟΖ διακοσίων ν.μ. και αυτό το δικαίωμα είναι ένα αναπόσπαστο μέρος των σύγχρονων διεθνών σχέσεων, είναι επίσης αλήθεια ότι η έννοια της ΑΟΖ καλύπτεται από νομικές ασάφειες. Όπως σημειώνει η Lawrence Juda , «Αν και υπάρχει γενική

¹¹ Robert B. Krueger and Myron H. Nordquist, "The Evolution of the 200 Mile Exclusive Economic Zone: State Practice in the Pacific Basin," *VJIL* 19, no. 2 (1979): 324–25.

¹² Όπως προηγούμενως.

¹³ Jimenez D'Arechaga, "Case Concerning the Continental Shelf (Tunisia v. Libyan Arab Jamahiriya)," *ICJ Rep Sep. Op.* (1982): 115, para. 54; Felipe H. Paolillo, "The Exclusive Economic Zone in Latin American Practice and Legislation," *ODIL* 26, no. 2 (1995): 106.

¹⁴ UN Division for Ocean Affairs and the Law of the Sea, *Law of the Sea Bulletin*, no. 23 (1993): 15; UN Division for Ocean Affairs and the Law of the Sea, *Practice of States at the Time of Entry into Force of the United Nations Convention on the Law of the Sea* (New York: United Nations, 1994), 9–18, 35–40, 70–75, and 176–91.

συμφωνία ότι η ΑΟΖ είναι ήδη ή γίνεται γρήγορα ένα αποδεκτό δόγμα στο διεθνές δίκαιο υπάρχουν διαφορές ως προς τι ακριβώς συνεπάγεται αυτή η αποδοχή και ποια συγκεκριμένα δικαιώματα και υποχρεώσεις περικλείει»¹⁵. Ουσιαστικά, η έννοια της ΑΟΖ χρειάζεται ενδελεχή ανάλυση για να αποκρυπτογραφούν τα δικαιώματα και οι υποχρεώσεις των κρατών που αναπτύσσουν την ΑΟΖ τους, σύμφωνα με τα διεθνή πρότυπα.

1.2 Η έννοια της ελευθερίας των θαλασσών και της πρόσβασης σε ζωντανούς πόρους του Sea's Water Column

Για να καταστεί σαφής ο τρόπος με τον οποίο αναπτύχθηκε η πρόσβαση στην αλιεία πέρα από τα χωρικά ύδατα των ορίων του διεθνούς δικαίου, πριν από την πρώτη ουσιαστική σύνοδο της UNCLOS III, είναι σημαντικό να εξεταστεί το καθεστώς της ανοικτής θάλασσας όπως ισχύει για τους ζωντανούς πόρους της Sea's Water Column (θαλάσσια στήλη). Αυτή η ανάλυση θα ενισχυθεί από μια συνοπτική ιστορική περιγραφή της ανάπτυξης της δικαιοδοσίας των παράκτιων κρατών στον τομέα της αλιείας, ιδιαίτερα υπό την αιγίδα των Διακηρύξεων Τρούμαν του 1945 και μέσω της αποτυχίας της παγκόσμιας κοινότητας να καταλήξει σε συμφωνία σχετικά με τα όρια αλιείας στις διασκέψεις της Γενεύης του 1958 και 1960 και στην First Substantive Session της UNCLOS III στο Καράκας στις αρχές της δεκαετίας του 1974.

Η έννοια της «ελευθερίας της θάλασσας» αναπτύχθηκε και διευκολύνθηκε από το έργο του νομικού εμπειρογνώμονα Hugo Grotius, *Mare Liberum*¹⁶. Σε αυτό το έργο, ο Grotius υποστήριξε ότι, η Dutch East India Company, είχε θεωρητικά το δικαίωμα ελεύθερης πλοήγησης στον Ινδικό Ωκεανό και σε άλλα υδάτινα σώματα που οι Ισπανοί και οι Πορτογάλοι είχαν μονοπωλήσει οικονομικά¹⁷. Αν και ο Grotius τόνισε την οικονομική και πολιτική κυριαρχία της Ισπανίας και της Πορτογαλίας πάνω στις θάλασσες, οι ελευθερίες που συνδέονται με τα ναυτικά ταξίδια και το ψάρεμα έπαιξε εξέχοντα ρόλο σε αυτή τη διαδικασία σκέψης: «*Η θάλασσα είναι κοινή σε όλους, γιατί*

¹⁵ Lawrence Juda, "The Exclusive Economic Zone: Compatibility of National Claims and the UN Convention on the Law of the Sea," *ODIL* 16 (1986): 2.

¹⁶ Hugo Grotius, *The Freedom of the Seas, or the Right Which Belongs to the Dutch to Take Part in the Eastern Indian Trade* (Indianapolis, IN: Library Fund, 2004).

¹⁷ Thomas Wemyss Fulton, *The Sovereignty of the Seas* (London: William Blackwood and Sons, 1911), 338–39.

είναι τόσο απεριόριστη που δεν μπορεί να γίνει ιδιοκτησία κανενός, και επειδή προσαρμόζεται για χρήση όλων, είτε το θεωρούμε από την άποψη ναυσιπλοΐας ή αλιείας»¹⁸.

Αν και η θεωρία του Grotius για την εφαρμογή του νόμου της θάλασσας είχε επιρροή, οι ισχυρισμοί του προκάλεσαν εκτεταμένες διαφωνίες μεταξύ άλλων μελετητών¹⁹. Η επιμονή του ότι τα έθνη πρέπει να απολαμβάνουν ανοιχτή και ελεύθερη αλιεία στην ανοιχτή θάλασσα αμφισβήτησε άμεσα τα συμφέροντα ορισμένων ισχυρών ναυτιλιακών πολιτειών και ιδιαίτερα της Αγγλίας²⁰. Η Αγγλία μαζί με άλλα ισχυρά ευρωπαϊκά έθνη, δεν ήταν διατεθειμένη να δεχτεί την έννοια της απόλυτης ελευθερίας των θαλασσών.

Οι Ολλανδοί, ένας σκληρός αντίπαλος των Άγγλων στις θάλασσες, χρησιμοποίησαν την επιτυχία τους στην αλιεία ρέγγας κατά μήκος της βρετανικής ακτογραμμής για να αυξήσουν την οικονομική τους βιωσιμότητα και την παγκόσμια δύναμη τους. Για να περιορίσει αυτή την εκμετάλλευση της αλιείας τους, οι Βρετανοί διεκδίκησαν κυρίαρχη εξουσία σε απροσδιόριστα αγγλικά ύδατα μέσω της εφαρμογής προοδευτικών φορολογικών πολιτικών από το βασιλιά Ιάκωβο σε όλες τις ξένες αλιευτικές δραστηριότητες²¹.

Ένας Σκωτσέζος δικηγόρος, ο William Welwood, αντιμετώπισε ευθέως τους ισχυρισμούς του Grotius σχετικά με την ελευθερία των θαλασσών, προτείνοντας ότι τα παράκτια κράτη έχουν το δικαίωμα να εκμεταλλεύονται τους αλιευτικούς πόρους που σχετίζονται με την περιοχή τους. Υποστήριξε ότι τα παράκτια κράτη είχαν νομικό καθήκον να προστατεύουν και να διατηρούν την αλιεία στα ύδατα στα ανοικτά των ακτών τους και δεν θα πρέπει να επιτρέπονται οι αλιείες από ξένες χώρες να ψαρεύουν σε εκείνα τα νερά²². Ο Welwood χρησιμοποίησε τη Βίβλο και μια ευρεία ερμηνεία του

¹⁸ Grotius, *The Freedom of the Seas*, 28.

¹⁹ Fulton, *The Sovereignty of the Seas*, 349–77.

²⁰ Όπως προηγουμένως.

²¹ Όπως προηγουμένως.

²² William Welwood, *An Abridgement of All Sea-Lawes*, 1613, cited by Leslie M. MacRae, “Customary International Law and the United Nations Law of the Sea Treaty,” *California Western International Law Journal* 13 (1983): 192.

ρωμαϊκού δικαίου για να ενισχύσει το επιχείρημά του²³. Υπό την ερμηνεία του ρωμαϊκού δικαίου, ο Welwood υποστήριξε ότι η έννοια της ελευθερίας της θάλασσας ίσχυε μόνο για γηγενείς Ρωμαίους πολίτες, όχι για αλιείς άλλων εθνών²⁴. Υποστήριξε επίσης ότι ένα ναυτικό όριο εκατό μιλίων πρέπει να είναι το καθορισμένο όριο για τη κυριαρχία των παράκτιων κρατών²⁵.

Ίσως η πιο συνεκτική και άμεση απάντηση στην έννοια της ελευθερίας της θάλασσας του Grotius προήλθε από το έργο του John Selden *Mare Clausum*. Στο *Mare Clausum*, ο Selden ισχυρίζεται πως ο φυσικός νόμος ορίζει, ότι η ανθρωπότητα πρέπει να ελέγχει τη θάλασσα²⁶. Χρησιμοποίησε αρχαίες παραδόσεις και τη Βίβλο για να υποστηρίξει τη θεωρία του. Χρησιμοποιώντας τους στίχους της Γένεσης «Και ο φόβος σου και ο τρόμος σου θα είναι επάνω σε όλα τα ψάρια της θάλασσας», ο Selden υποστήριξε ότι ο άνθρωπος ήταν θεϊκός κυρίαρχος στις θάλασσες²⁷. Πρότεινε επίσης ότι το Βιβλικό εδάφιο «*Replenish the Earth and Subdue it*» υποδήλωνε την κυριαρχία του ανθρώπου στα ψάρια της θάλασσας²⁸.

Ο Selden χρησιμοποίησε ήθη και έθιμα αρχαίων και σύγχρονων χωρών για να στηρίξει το επιχείρημά του. Σημειώνει ότι αυτά τα ήθη και έθιμα δικαιολογούν τα αποκτήματα των πόρων της θάλασσας²⁹. Στο πρόσωπό τους, οι ισχυρισμοί του Selden αντιμετώπισαν ευθέως την άποψη του Grotius ότι το έθιμο καταρρίπτει κάθε οικειοποίηση της θάλασσας ή τους πόρους της. Τα επιχειρήματα που παρουσιάζουν οι Welwood και Selden σχετικά με την ελευθερία των θαλασσών επικράτησαν τελικά. Για περισσότερα από διακόσια χρόνια, η θεωρία του Selden θεωρούνταν η κορυφαία αρχή στο ναυτικό δίκαιο στην Αγγλία και στην ευρωπαϊκή ήπειρο, που έθεσε την έννοια της ελευθερίας της θάλασσας υπό ένα πέπλο ασάφειας³⁰. Η έννοια της ελευθερίας των

²³ Όπως προηγουμένως.

²⁴ Όπως προηγουμένως.

²⁵ Όπως προηγουμένως.

²⁶ John Selden, *Of the Dominion or Ownership of the Sea*, trans. Marchamont Nedham (1652; repr., New York: Arno, 1972), 18–20.

²⁷ Όπως προηγουμένως.

²⁸ Όπως προηγουμένως.

²⁹ Όπως προηγουμένως.

³⁰ Fulton Thomas, *The Sovereignty of the Seas*, 9–10.

θαλασσών έγινε αποδεκτή στην Ευρώπη μόνο αφού η Αγγλία είχε αποκτήσει το καθεστώς μιας παγκόσμιας θαλάσσιας δύναμης κατά τις αρχές του 19^{ου} αιώνα³¹. Οι βρετανικές ναυτικές δυνάμεις παρείχαν θεμέλια υποστήριξη για το δόγμα.

Η Βιομηχανική Επανάσταση έπαιξε επίσης βασικό ρόλο στην υιοθέτηση του δόγματος της ελευθερίας των θαλασσών από τα ευρωπαϊκά έθνη. Η πτώση της ολλανδικής αλιείας κατά τη διάρκεια αυτής της χρονικής περιόδου, σε συνδυασμό με την άνοδο της Αγγλίας σε αυτόν τον κλάδο, βοήθησε στη διευκόλυνση της ευρείας αποδοχής του δόγματος στην ευρωπαϊκή ήπειρο³². Ουσιαστικά στις αρχές του 19^{ου} αιώνα, το δόγμα της ελευθερίας των θαλασσών είχε γίνει η βασική αρχή του Δίκαιου της Θάλασσας (Law of the Sea).

Όσον αφορά την αλιεία εκτός των ορίων των χωρικών υδάτων, τα κράτη δεν μπορούσαν να εφαρμόσουν ενέργειες που θα περιόριζαν την ελευθερία των θαλασσών³³. Η υποστήριξη των αλιευτικών δραστηριοτήτων, αναπόσπαστο μέρος της έννοιας των ελευθεριών των θαλασσών, σήμαινε ότι κανένα έθνος δεν μπορούσε να διεκδικήσει νομικά τη δικαιοδοσία επί των αλιευτικών δραστηριοτήτων που λάμβανε χώρα πέρα από τα χωρικά θαλάσσια όρια. Διάφορα δικαστήρια σε εσωτερικό και διεθνές επίπεδο αποδέχτηκαν την έννοια της ελευθερίας στις θάλασσες. Το English Admiralty Court εξέφρασε αυτό το αίσθημα όταν δήλωσε: «Όντας όλα τα έθνη ίσα, όλα έχουν ίσο δικαίωμα σε μέρη του ωκεανού για τη ναυσιπλοΐα τους, σε μέρη όπου δεν υπάρχει τοπική αρχή. Όταν το υποκείμενο όλων των Κρατών συναντάται σε βάση πλήρους ισότητας και ανεξαρτησίας, κανένα κράτος ή οποιοσδήποτε από τους υπηκόους του δεν έχει το δικαίωμα να αναλάβει ή να ασκήσει εξουσία επί του υποκειμένου ενός άλλου»³⁴.

Οι αλιευτικοί πόροι πέρα από τη χωρική θάλασσα υπάγονταν στην εξουσία του νόμου της κατοχής: ο τίτλος τους απονεμήθηκε στο έθνος που ισχυρίστηκε τη κατοχή

³¹ Albert W. Koers, *International Regulation of Marine Fisheries: A Study of Regional Fisheries Organizations* (London: Eyre & Spottiswoode, 1973), 16.

³² Fulton, *The Sovereignty of the Seas*, 334.

³³ Emmerich de Vattel, *The Law of Nations or the Principles of Natural Law*, vol. 1, trans. C. G. Fenwild (Washington: Carnegie Institution, 1916), 84–85.

³⁴ “Le Louis,” *Dods* (Great Britain) 2 (1817): 210.

τους³⁵. Η Behring Sea Fur Seals Arbitration του 1893 ενίσχυσε αυτόν τον κανόνα³⁶. Η διαιτησία προήλθε από προσπάθειες να τηρηθούν τα μέτρα διατήρησης στην ανοιχτή θάλασσα. Οι Ηνωμένες Πολιτείες είχαν αντιταχθεί σθεναρά στις φρικαλεότητες των Βρετανών ψαράδων εναντίον της φώκιας στη Βερίγγειο Θάλασσα. Το Δικαστήριο έκρινε ότι οι δραστηριότητες εκτός του πεδίου της χωρικής θάλασσας αποτελούσαν νόμιμη άσκηση της αρχής της ελευθερίας των θαλασσών και ότι οι Ηνωμένες Πολιτείες δεν είχαν δικαιοδοσία επί των φωκιών όταν βρίσκονταν εκτός της χωρικής θάλασσας των τριών ν.μ.³⁷.

Από τα τέλη του 19^{ου} αιώνα, η τεχνολογία και οι τεχνικές αλιείας έχουν επηρεάσει σε μεγάλο βαθμό τον κλάδο της αλιείας³⁸. Η ανάπτυξη της αλιείας με μηχανότραπεζες, σε συνδυασμό με την έλευση του σόναρ για να βοηθήσει τον εντοπισμό των ψαριών, καθώς και την αντικατάσταση των ατμοπλοϊκών σκαφών, έφερε επανάσταση στη βιομηχανία της αλιείας³⁹. Μία από τις πιο σημαντικές πτυχές αυτών των εξελίξεων επικεντρώνεται στην εμφάνιση αλιευτικών δραστηριοτήτων σε απομακρυσμένα ύδατα⁴⁰. Οι αλιείς από ισχυρά θαλάσσια έθνη απέκτησαν την ικανότητα να λειτουργούν αποτελεσματικά για εκτεταμένες χρονικές περιόδους σε τεράστιες αποστάσεις μακριά από τις ακτές τους⁴¹. Επιπλέον, οι αυξημένες ικανότητες αυτών των ψαράδων τους επέτρεψαν να εκμεταλλευτούν τις παραδοσιακές αλιευτικές περιοχές των λιγότερο ανεπτυγμένων παράκτιων κρατών⁴². Τα αποτελέσματα αυτών των αυξημένων δυνατοτήτων των αλιέων οδήγησαν σε υπερεκμετάλλευση των παγκόσμιων αλιευτικών αποθεμάτων⁴³.

³⁵ Koers Albert, *International Regulation of Marine Fisheries*, 19.

³⁶ “Behring Sea Fur Seals Arbitration (Great Britain v. United States of America), 1893,” *Moore Digest* 1 (1898): 755.

³⁷ Όπως παραπάνω, 948.

³⁸ Koers, *International Regulation of Marine Fisheries*, 27–28.

³⁹ Όπως παραπάνω.

⁴⁰ Ram P. Anand, “The Politics of a New Legal Order for Fisheries,” *ODIL* 11 (1982): 270.

⁴¹ Wilbert M. Chapman, “Fishery Resources in Offshore Waters,” in *The Law of the Sea: Offshore Boundaries and Zones*, ed. Louis M. Alexander (Columbus: Ohio State University Press, 1967), 92.

⁴² Anand, “The Politics of a New Legal Order for Fisheries.”

⁴³ Koers Albert, *International Regulation of Marine Fisheries*, 28.

1.3 Τα Αποκλειστικά Αλιευτικά Δικαιώματα των Παράκτιων Κρατών

Αναμφισβήτητα, το διεθνές δίκαιο της θάλασσας είναι προσεκτικό στις τεχνολογικές αλλαγές των τεχνικών αλιείας που απειλούν τις αλιευτικές βιομηχανίες διευκολύνοντας την εξάντληση των αλιευτικών πόρων⁴⁴. Λόγω αυτής της πιθανής επιδείνωσης στους αλιευτικούς πόρους, το διεθνές δίκαιο της θάλασσας έχει θέσει περιορισμούς σχετικά με τις αλιευτικές δραστηριότητες στην ανοιχτή θάλασσα. Έτσι, ορίζει την αιγιαλίτιδα ζώνη που αντιπροσωπεύει την πλωτή οδό που βρίσκεται δίπλα στην ακτογραμμή ενός κράτους, που εκτείνεται πέρα από το χερσαίο έδαφος και τα εσωτερικά του ύδατα, πάνω στα οποία το κράτος έχει κυριαρχικά δικαιώματα⁴⁵. Η προστασία του εδάφους των παράκτιων κρατών και των πολιτών τους είναι ένας από τους πρωταρχικούς λόγους που ιδρύθηκε η αιγιαλίτιδα ζώνη⁴⁶. Ουσιαστικά, προέκυψε ο πρώτος περιορισμός που τέθηκε στην ελευθερία της αλιείας στις θάλασσες από την αντίληψη ότι δεν καλύπτονται όλες οι πλωτές οδοί από το καθεστώς της ανοικτής θάλασσας⁴⁷. Εξ ορισμού, η ανοιχτή θάλασσα είναι το υδάτινο σώμα που δεν περιλαμβάνεται στα χωρικά ύδατα ή στην περιοχή των εσωτερικών υδάτων ενός κράτους⁴⁸. Έτσι, η ελευθερία των αλιευτικών δραστηριοτήτων δεν επεκτείνεται στις θαλάσσιες περιοχές που περιλαμβάνονται στα εσωτερικά ύδατα και στα χωρικά ύδατα των παράκτιων κρατών. Αν και η ανάπτυξη της αιγιαλίτιδας ζώνης έχει προκύψει από την ανάγκη της εσωτερικής ασφάλειας, και η αποκλειστική δικαιοδοσία των παράκτιων κρατών σε παρακείμενη αλιεία αντιστοιχεί στο πλάτος της χωρικής θάλασσας. Παράκτια κράτη που απέρριψαν την έννοια της στενής χωρικής θάλασσας έχουν συχνά υποστηρίξει ότι μια στενή χωρική θάλασσα δεν συμπληρώνεται από την αναγνώριση των ακτών δικαιοδοσίας του κράτους σε μια ζώνη που βρίσκεται πέρα από τις αλιευτικές δραστηριότητες της αιγιαλίτιδας ζώνης, και ότι κανένας οριστικός σκοπός δεν θα μπορούσε να εξυπηρετηθεί με τη δημιουργία ενός στενού όριο για την αιγιαλίτιδα ζώνη⁴⁹. Τα κράτη αυτά πίστευαν ότι μια στενή λωρίδα θάλασσας δεν παρέχει επαρκή προστασία για τις αλιευτικές τους δραστηριότητες. Η υπόθεση ότι η

⁴⁴ Όπως παραπάνω.

⁴⁵ Ian Brownlie, *Principles of Public International Law*, 4th ed. (Oxford: Clarendon Press, 1990), 83–84.

⁴⁶ Ivan Anthony Shearer, ed., *Starke's International Law*, 11th ed. (Boston: Butterworths, 1994), 220.

⁴⁷ Koers, *International Regulation of Marine Fisheries*, 17–18.

⁴⁸ “Convention on the High Seas, Geneva, April 29, 1958,” *UNTS* 450 (1963): 82, Article 1.

⁴⁹ Myres S. McDougal and William T. Burke, *The Public Order of the Oceans* (New Haven, CT: Yale University Press, 1987), 453–82.

αποκλειστική δικαιοδοσία αλιείας ήταν ανεξάρτητη από την έννοια της αιγιαλίτιδας ζώνης απέκτησε δυναμική μετά την πρώτη απόπειρα κωδικοποίησης του συνεδρίου της Χάγης υπό την αιγίδα της ΚτΕ, του 1930⁵⁰. Η αποτυχία καθιέρωσης μέγιστου πλάτους αιγιαλίτιδας ζώνης στη Διάσκεψη του 1930 διευκόλυνε την άνοδο μιας σειράς διεκδικήσεων σε γειτονικούς πόρους της ανοικτής θάλασσας, είτε με την επέκταση της αιγιαλίτιδας ζώνης είτε από την επέκταση των αποκλειστικών αλιευτικών δικαιωμάτων.

1.4 Αξιώσεις μετά το 1930 σε πόρους της ανοικτής θάλασσας

Η επέκταση της κρατικής δικαιοδοσίας σε μεγάλα τμήματα της ανοιχτής θάλασσας ξεκίνησε νωρίς στη Λατινική Αμερική. Αυτές οι εθνικές διεκδικήσεις αναπτύχθηκαν πριν από τον Β΄ Παγκόσμιο Πόλεμο και επικεντρώνονταν στην ανάγκη για ασφάλεια⁵¹. Από τον Β΄ Παγκόσμιο Πόλεμο οι διεκδικήσεις των παράκτιων κρατών για δικαιώματα αλιείας σε ύδατα που γειτνιάζουν με τα χωρικά ύδατα αυξήθηκε, οδηγώντας σε περιορισμούς στην παραδοσιακή έννοια της ελευθερίας της αλιείας στις ανοιχτές θάλασσες. Η περίοδος μετά τον Β΄ Παγκόσμιο Πόλεμο χαρακτηρίστηκε από μια αύξηση προς την επέκταση της εθνικής δικαιοδοσίας στα ύδατα που γειτνιάζουν με τα χωρικά ύδατα, ώστε να δοθεί στα παράκτια κράτη περισσότερος οικονομικός έλεγχος στην εκμετάλλευση των έμβιων πόρων σε τέτοια ύδατα⁵².

Η έναρξη αυτών των αξιώσεων προέκυψε για δύο λόγους: πρώτον, υπήρχε ανάγκη ανάπτυξης πιο αποτελεσματικού καθεστώτος για τη διευκόλυνση της διατήρησης των ζωντανών πόρων. Δεύτερον, υπήρχε ανάγκη για τα παράκτια κράτη να επιτύχουν τον έλεγχο των πρωτογενών οικονομικών πόρων σχετικά προς αυτά τα ύδατα⁵³.

Η Διακήρυξη Truman του 1945 για τον βυθό και την παράκτια αλιεία ξεκίνησε αυτές τις μονομερείς προεκτάσεις. Ο Truman προσπάθησε να προστατεύσει την αλιεία

⁵⁰ Jesse S. Reeves, "The Codification of the Law of Territorial Waters," *AJIL* 24, no. 3 (1930): 492–93.

⁵¹ "Declaration of Panama," *AJIL* 34, Suppl. 1 (1940): 17.

⁵² Andrzej Straburzyński, "Exclusive Fishery Zones: International and Polish Practice," *PYIL* 29 (1970): 257.

⁵³ Malgorzata Fitzmaurice-Lachs, "The Legal Regime of the Baltic Sea Fisheries," *NILR* 29, No. 2 (1982): 200.

σολομού της Αλάσκας από την εκμετάλλευση από Ιάπωνες αλιείς⁵⁴. Ύδατα που παραδοσιακά αλιεύονταν από πολίτες των Η.Π.Α. ή που αναμενόταν να αλιεύονται από πολίτες των ΗΠΑ θα ελέγχονταν από τις Ηνωμένες Πολιτείες, ενώ ύδατα που εκμεταλλεύονταν από κοινού, από πολίτες διαφορετικών κρατών θα πρέπει να ρυθμίζονται από συμφωνίες μεταξύ των δύο ανταγωνιστικών κρατών.

Η άλλη διακήρυξη Truman υποστήριξε τη δικαιοδοσία και τον έλεγχο των ΗΠΑ επι των φυσικών πόρων του υπεδάφους και του βυθού της υφαλοκρηπίδας που συνεχίζει μέχρι τις ακτές της⁵⁵ για να ενισχύσει και να κάνει περισσότερο σταθερό το επενδυτικό κλίμα για τις πετρελαϊκές εταιρείες των Η.Π.Α.⁵⁶ Στην προκήρυξη τονιζόταν ότι τα ύδατα έξω από αυτή την ζώνη δεν θα επηρεαστούν και θα παραμείνουν ανοιχτά για ελεύθερη ναυσιπλοΐα. Αν και η διακήρυξη δεν περιέγραφε κάποιο συγκεκριμένο όριο, μια μεταγενέστερη δημόσια δήλωση του προεδρικού επιτελείου ανέφερε ότι εκατό fathoms (μονάδα μέτρησης μήκους) θα αντιπροσώπευαν το μέγιστο εξωτερικό όριο. Αυτό, στην ουσία, σήμαινε ότι οι Ηνωμένες Πολιτείες χρησιμοποίησαν αυτή τη διακήρυξη για να διεκδικήσουν τους φυσικούς πόρους που ήταν πλησίον της υφαλοκρηπίδας. Οι διακηρύξεις Truman δεν προκάλεσαν μαζικές διαμαρτυρίες από άλλα κράτη, κυρίως γιατί κανένα κράτος δεν πίστευε ότι οι διακηρύξεις παραβίαζαν τα δικαιώματά τους. Στην πραγματικότητα, αντί να προκαλούν διαμαρτυρίες, άλλα κράτη άρχισαν να προβάλλουν τους ίδιους τύπους αξιώσεων που οδήγησαν τελικά στην ανάπτυξη της έννοιας της δικαιοδοσίας του παράκτιου κράτους στην υφαλοκρηπίδα.

Ορισμένα κράτη της Λατινικής Αμερικής υποστήριξαν μια πολύ ευρύτερη δικαιοδοσία που όχι μόνο περιελάμβανε την υφαλοκρηπίδα, αλλά και τα ύδατα πέρα από αυτή⁵⁷. Αμέσως μετά τη διακήρυξή του Truman για την υφαλοκρηπίδα, το Μεξικό ανακοίνωσε ότι η υφαλοκρηπίδα δίπλα στις ακτές του θα ενσωματωνόταν στην εθνική

⁵⁴ Carolyn Hudson, "Fishery and Economic Zones as Customary International Law," *SDLR* 17, no. 3 (1980): 661–66.

⁵⁵ Presidential Proclamation No. 2668.

⁵⁶ Hudson, "Fishery and Economic Zones as Customary International Law," 664.

⁵⁷ *International Boundary Study, Series A: Limits in the Seas, National Claims to Maritime Jurisdiction* No. 36 (1973);

του επικράτεια⁵⁸, με τον Παναμά να κάνει παρόμοιες ενέργειες τον Μάρτιο του 1946⁵⁹. Σε αντίθεση με τη διακήρυξη Truman, αυτές δύο δηλώσεις επέκτειναν τη δικαιοδοσία του παράκτιου κράτους σε ολόκληρη την υφαλοκρηπίδα. Ο πρόεδρος Περόν της Αργεντινής ανακοίνωσε, τον Οκτώβριο του 1946, ότι δεν ήταν μόνο η υφαλοκρηπίδα δίπλα στην Αργεντινή που θεωρείται κυρίαρχο έδαφος, αλλά και η ηπειρωτική θάλασσα. Και ακολούθησαν και άλλες χώρες της Λατινικής Αμερικής, η Χιλή, το Περού, η Κόστα Ρίκα κ.α.

1.5 UNCLOS I (1958), UNCLOS II, και Αποκλειστικά Δικαιώματα Αλιείας

Για να φέρει κάποιο είδος συνοχής στη χαοτική κατάσταση που καθόρισε τις δεκαετίες του 1940 και του 1950, ο ΟΗΕ συγκάλεσε την First Conference on the Law of the Sea στη Γενεύη το 1958. Το σκηνικό αυτού του συνεδρίου επικεντρώθηκε για την ανάγκη συστηματικής ανάπτυξης και κωδικοποίησης του δικαίου της θάλασσας. Το συνέδριο χρησιμοποίησε σχέδια συμβάσεων που συνέταξε η Επιτροπή Διεθνούς Δικαίου μαζί με δηλώσεις που αναπτύχθηκαν από διάφορα έθνη με σχετικά ζητήματα που αφορούν στο δίκαιο της θάλασσας ως κεντρικά σημεία συζητήσεων. Τέσσερις συμβάσεις κατέληξαν στο συμπέρασμα που επιβεβαίωσαν την ιστορική έννοια της ελευθερίας των θαλασσών, συμπεριλαμβανομένης της ελευθερίας της αλιείας⁶⁰.

Η UNCLOS αντιμετώπισε το θέμα της αλιείας συνδέοντάς το με το καθεστώς της ανοιχτής θάλασσας και το πλάτος της χωρικής θάλασσας. Όσον αφορά το καθεστώς ανοικτής θάλασσας, τα κεντρικά σημεία συζήτησης αφορούσαν στο ποιο κράτος μπορεί να ασκήσει έλεγχο διατήρησης των αλιευτικών δραστηριοτήτων στην ανοιχτή θάλασσα. Τα αποτελέσματα αυτών των συζητήσεων διατηρήθηκαν τελικά στη Conservation of the Living Resources of the High Seas⁶¹.

⁵⁸ Presidential Declaration with Respect to the Continental Shelf, October 29, 1945, in ST/LEG/SER. B/1 (1951): 13.

⁵⁹ Political Constitution of Panama. March 1, 1946, in ST/LEG/SER. B/1 (1951): 15 Article 209.

⁶⁰ “Convention on the Territorial Sea and the Contiguous Zone,” *UNTS* 516 (1964): 205–24; “Convention on the High Seas,” 82–102; “Convention on the Continental Shelf,” *UNTS* 499 (1964): 311–20; “Convention on Fishing and Conservation of Living Resources of the High Seas,” *UNTS* 599 (1966): 286–300.

⁶¹ “Convention on Fishing and Conservation of Living Resources of the High Seas.”

Αυτή η σύμβαση υιοθετήθηκε για την προστασία των ζωντανών πόρων της ανοιχτής θάλασσας από την υπερεκμετάλλευση καθώς και για τον περιορισμό των ισχυρισμών των παράκτιων κρατών περί αποκλειστικών αλιευτικών δικαιωμάτων στα ύδατα δίπλα στην ανοιχτή θάλασσα⁶². Η προϋπόθεση πίσω από αυτό, βρισκόταν στην πεποίθηση ότι επειδή η σύμβαση διαβεβαιώνει τα παράκτια κράτη ότι η εφαρμογή της διατήρησης των μέτρων ήταν βασική αναγκαιότητα, αυτά τα κράτη θα εγκατέλειπαν την ανάγκη τους να προβάλλουν εκτενείς αξιώσεις⁶³.

Τα λεπτότερα σημεία της σύμβασης δεν περιελάμβαναν την υπαγόρευση τόσο συγκεκριμένων μέτρων ως κλειστές αλιευτικές περιόδους ή το μέγεθος και το είδος του ψαριού που θα μπορούσε να αλιεύεται. Αυτό που έκανε η σύμβαση ήταν να θεσπίσει κατευθυντήριες γραμμές που θα μπορούσαν να ακολουθήσουν τα κράτη και διευκρίνισε τις συνθήκες όπου θα μπορούσαν να εφαρμοστούν σε ξένα αλιευτικά σκάφη σε περιοχές της ανοιχτής θάλασσας. Το άρθρο 6 επιβεβαίωσε την παραδοσιακή αρχή της ελευθερίας του ψαρέματος στην ανοιχτή θάλασσα. Ωστόσο, αναγνώρισε ότι η διατήρηση των έμβιων πόρων της ανοιχτής θάλασσας αποτελεί προτεραιότητα. Η σύμβαση απαιτούσε όλα τα κράτη να έχουν καθήκον να συνεργάζονται με άλλα κράτη για την εφαρμογή σχετικών πρωτοβουλιών διατήρησης⁶⁴. Η σύμβαση όριζε τη διατήρηση ως το άθροισμα των μέτρων που καθιστούν δυνατή τη βέλτιστη βιώσιμη απόδοση από αυτούς τους πόρους ώστε να εξασφαλιστεί η μέγιστη προσφορά τροφίμων και άλλων θαλάσσιων προϊόντων⁶⁵.

Το πιο σημαντικό σημείο είναι ότι, από την οπτική γωνία των παράκτιων κρατών, η άσκηση της ελευθερίας της αλιείας από άλλα έθνη υπόκειται στα συμφέροντα και δικαιώματα των παράκτιων κρατών, όπως ορίζονται από τις κατευθυντήριες γραμμές της σύμβασης⁶⁶. Τα συμφέροντα και τα δικαιώματα που ισχύουν για τα παράκτια κράτη πέρα από τη χωρική θάλασσα επισημαίνονται στα άρθρα 6 και 7. Το άρθρο 6, παρ. 1 αναγνωρίζει ρητά την ανάγκη των παράκτιων

⁶² Derek W. Bowett, *The Law of the Sea* (Manchester: Manchester University Press, 1967), 11.

⁶³ D. J. Attard, *The Exclusive Economic Zone in International Law* (Oxford: Clarendon Press, 1987), 12.

⁶⁴ "Convention on Fishing and Conservation of Living Resources of the High Seas," Article 1.

⁶⁵ "Convention on Fishing and Conservation of Living Resources of the High Seas", άρθρο 2.

⁶⁶ Όπως παραπάνω, άρθρο 1.

κρατών να διατηρήσουν την παραγωγικότητα των έμβιων πόρων οποιαδήποτε περιοχής της ανοιχτής θάλασσας που γειτνιάζει με τα χωρικά της ύδατα και την ανάγκη να ξεκινήσει μέτρα που θα ενισχύσουν τη διατήρηση. Το άρθρο 7 δίνει έναν ευρύ ορισμό τι ακριβώς συνεπάγεται αυτό. Αναφέρει ότι η ρύθμιση της αλιείας θα επικεντρωθεί σε αμοιβαίες συμφωνίες και όταν αυτό το στοιχείο δεν ήταν δυνατό, οποιοδήποτε παράκτιο κράτος μπορεί να αναπτύξει μονομερείς ενέργειες διατήρησης που είναι κατάλληλες για οποιαδήποτε απόθεμα ψαριών σε οποιαδήποτε περιοχή της ανοιχτής θάλασσας που γειτνιάζει με τα χωρικά της ύδατα.

Το χαρακτηριστικό αυτής της σύμβασης βρισκόταν στην ιδέα ότι δεν επέτρεπε κανένα δικαίωμα για τα παράκτια κράτη για αλιεία σε ύδατα πέρα από τα χωρικά τους ύδατα. Η μήτρα αυτής της σύμβασης περιλαμβάνει την εφαρμογή μέτρων διατήρησης χωρίς διακρίσεις και διασφαλίζει τη βέλτιστη προσφορά ναυτιλιακών προϊόντων που θα μπορούσαν να χρησιμοποιηθούν ως φαγητό. Αυτό το μέτρο υποστήριξε επίσης τον κανόνα της ελευθερίας της ανοιχτής θάλασσας κάτω από την οποία τα πλοία χρειάζεται μόνο να τηρούν τους νόμους που σχετίζονται με το κράτος. Αν και ένα παράκτιο κράτος έχει την εξουσία να αναπτύξει τη διατήρηση μέτρων που είναι συμβατά με την υπεράκτια αλιεία, δεν είναι εξουσιοδοτημένα να ασκούν άμεσο έλεγχο σε πολίτες από ξένα κράτη.

Κεφάλαιο 2^ο

2. Παράκτιο Κράτος και Ανεξάρτητη Οικονομική Ζώνη

2.1 Εισαγωγή

Μια από τις πιο εμφανείς διαφορές μεταξύ της έννοιας της ΑΟΖ και της παραδοσιακής έννοιας του δικαίου της θάλασσας είναι η βιωσιμότητα και η λειτουργική ικανότητα της ΑΟΖ εντός του εδαφικού ορίου των διακοσίων ν.μ.. Αυτή η διαφορά είναι όλο και πιο αισθητή σε σύγκριση με τις δυνατότητες που αποδίδονται

στην υφαλοκρηπίδα⁶⁷. Στην περίπτωση της υφαλοκρηπίδας, τα παράκτια κράτη έχουν σαφώς καθορισμένα δικαιώματα που σχετίζονται με τα δικαιώματα που έχουν εγκριθεί από την παγκόσμια κοινότητα. Η έννοια της ΑΟΖ, εκφρασμένη στο κείμενο της σύμβασης LOS, υιοθετεί διαφορετική προσέγγιση.

Παρόλο που τα παράκτια κράτη απολαμβάνουν έναν ολοκληρωμένο κατάλογο δικαιωμάτων στην ΑΟΖ τους, έχουν επίσης συγκεκριμένα καθήκοντα που πρέπει να εκτελούν. Τα δικαιώματα των παράκτιων κρατών στις οικονομικές δραστηριότητες εν γένει υπάγονται στην ομπρέλα των «κυριαρχικών δικαιωμάτων», ενώ τα δικαιώματα που αφορούν άλλους τομείς έχουν πλαισιωθεί από την έννοια της δικαιοδοσίας. Αυτό το ευρύ φάσμα δικαιωμάτων και οι διαφορές που τα χωρίζουν, υποδηλώνει ότι αυτά τα δικαιώματα δεν εφαρμόζονται με τον ίδιο τρόπο. Επομένως, είναι σκόπιμο να εξεταστεί η φύση και το πεδίο εφαρμογής αυτών των δικαιωμάτων, καθώς αφορούν γενικά δικαιώματα επί των οικονομικών δραστηριοτήτων στην ΑΟΖ, τη δικαιοδοσία του παράκτιου κράτους επί των έμβιων πόρων των υπερκείμενων υδάτων της ΑΟΖ και τη φύση των δικαιωμάτων του παράκτιου κράτους επί των μη ζωντανών πόρων.

2.2 Τα δικαιώματα του παράκτιου κράτους επί των οικονομικών δραστηριοτήτων της ΑΟΖ

Το Μέρος V της Σύμβασης LOS απαριθμεί τα συγκεκριμένα δικαιώματα του παράκτιου κράτους στην ΑΟΖ. Το κεντρικό χαρακτηριστικό του Μέρους V της Σύμβασης LOS είναι το άρθρο 56, το οποίο δίνει στα παράκτια κράτη κυριαρχικά δικαιώματα στην ΑΟΖ για εκμετάλλευση, εξερεύνηση, διατήρηση και διαχείριση των φυσικών πόρων των υπερκείμενων υδάτων. Κατά τα στάδια των διαπραγματεύσεων στην UNCLOS III, ήρθαν οι περισσότερες προτάσεις που αφορούσαν τη θέσπιση ΑΟΖ από χώρες της Αφρικής και της Λατινικής Αμερικής. Αυτές οι προτάσεις υποστήριζαν τα κυριαρχικά δικαιώματα των παράκτιων κρατών επί των φυσικών πόρων της ΑΟΖ⁶⁸. Η σχέση μεταξύ των κυριαρχικών δικαιωμάτων των παράκτιων κρατών και των

⁶⁷ Convention on the Continental Shelf,” Articles 2–3; “Convention on the Territorial Sea and the Contiguous Zone,” Article 24.

⁶⁸ Mohamed Dahmani, *The Fisheries Regime of the Exclusive Economic Zone* (Boston: Martinus Nijhoff, 1987), 39.

φυσικών πόρων της ΑΟΖ έγιναν κεντρικό σημείο κατά τα στάδια διαπραγμάτευσης της UNCLOS III⁶⁹.

Σε τεχνικούς και επαγγελματικούς όρους, κυριαρχικά δικαιώματα είναι αυτά που από μόνα τους το κράτος διαθέτει και του επιτρέπουν να επιτελεί τις κανονικές του λειτουργίες⁷⁰. Το Άρθρο 56 παράγραφος 1 στοιχείο (α) της Σύμβασης LOS παρέχει στα παράκτια κράτη κυριαρχικά δικαιώματα για την εξερεύνηση, την εκμετάλλευση, διατήρηση και διαχείριση των έμβιων και μη πόρων του βυθού και του υπεδάφους. Οι σκοποί που προσδιορίζονται στα κυριαρχικά δικαιώματα των παράκτιων κρατών είναι παρόμοιοι σε τόνο με αυτούς που εκφράζονται στη Σύμβαση του 1958 για την υφαλοκρηπίδα⁷¹. Επομένως παραχωρούνται κυριαρχικά δικαιώματα στα παράκτια κράτη, αλλά και δηλώνονται ορισμένα όρια και περιορισμοί στις οικονομικές δραστηριότητες. Ουσιαστικά το άρθρο 56 δεν χορηγεί στα παράκτια κράτη απεριόριστη κυριαρχία, αλλά μόνο συγκεκριμένα κυριαρχικά δικαιώματα που θα τους επιτρέψουν να επιτύχουν τους οικονομικούς τους στόχους. Η ορολογία που χρησιμοποιείται ορίζει ότι τα κυριαρχικά δικαιώματα των παράκτιων κρατών αφορούν μόνο τους φυσικούς πόρους της ζώνης παρά στην ίδια τη ζώνη. Για αυτό το χαρακτηριστικό, στη βιβλιογραφία αναφέρεται πως ο όρος (κυριαρχικά δικαιώματα), μεταφέρει την ιδέα μιας λειτουργικής προσέγγισης. Το παράκτιο κράτος δεν έχει πλήρη κυριαρχία όπως στη γη του ή στη δική του χωρική θάλασσα αλλά ένα δικαίωμα δικαιοδοσίας που σχετίζεται με ορισμένους σκοπούς. Πέρα από τη δικαιοδοσία που ορίζεται έτσι, δεν υπάρχει ειδική βάση για τα δικαιώματα του παράκτιου κράτους και οι παραδοσιακοί κανόνες που αναπτύχθηκαν για τις ανοιχτές θάλασσες θα συνεχίσουν να ισχύουν⁷².

⁶⁹ Stevenson and Oxman. "The Third United Nations Conference on the Law of the Sea: The 1975 Geneva Session," 775.

⁷⁰ Bruce E. Alexander, "The Territorial Sea of the United States: Is it Twelve Miles or Not?" *JMLC* 20 (1989): 458.

⁷¹ "Convention on the Continental Shelf," Article 2; "The Law of the Sea Convention," *ILM* 21 (1982): Article 7(1)–(3).

⁷² Fleischer, "The New Regime of the Maritime Fisheries," 149.

Η ερμηνεία αυτή αντιστοιχεί με τις πολυάριθμες προτάσεις που υποβλήθηκαν στην UN Seabed Committee⁷³. Το σκεπτικό αυτού του περιορισμού έγκειται στην πεποίθηση ότι τα παράκτια κράτη μπορούν να χρησιμοποιήσουν οποιαδήποτε αναγνώριση δικαιωμάτων επί του βυθού και των υπερκείμενων υδάτων ως κομβικό σημείο για να επεκτείνουν περαιτέρω τις δικαιοδοτικές τους εξουσίες που θα έθεταν σε κίνδυνο την παραδοσιακή έννοια της ελευθερίας της ναυσιπλοΐας⁷⁴. Το εάν τα κυριαρχικά δικαιώματα των παράκτιων κρατών στην ΑΟΖ υπάρχουν αυτοδικαίως καθορίζεται από τη συγκριτική ανάλυση μεταξύ της υφαλοκρηπίδας και της ΑΟΖ, όπως αυτές οι έννοιες εκφράζονται στη Σύμβαση LOS.

Το Μέρος VI καλύπτει την έννοια της υφαλοκρηπίδας, ενσωματώνοντας το άρθρο 2 της σύμβασης του 1958 για την υφαλοκρηπίδα. Σύμφωνα με τη διάταξη του άρθρου 77 παράγραφος 2, εάν το παράκτιο κράτος δεν ασκήσει τα απαριθμημένα κυριαρχικά του δικαιώματα επί της υφαλοκρηπίδας, κανένα άλλο έθνος δε μπορεί να αναλάβει την πρωτοβουλία και να ασκήσει έλεγχο σε αυτή. Επιπροσθέτως, το άρθρο 77 παράγραφος 3 ορίζει ότι τα δικαιώματα επί της υφαλοκρηπίδας δεν εξαρτώνται από κάθε επίσημη δήλωση ή ρητή κατάληψη της υφαλοκρηπίδας⁷⁵.

Όσον αφορά την ΑΟΖ, τα άρθρα 55 και 56 αναφέρουν ότι τα δικαιώματα του παράκτιου κράτους επί της ΑΟΖ υπάρχουν αυτοδικαίως (*ipso facto*). Σύμφωνα με το άρθρο 55, η ΑΟΖ είναι περιοχή πέρα και γειτονική προς τη χωρική θάλασσα, με την επιφύλαξη του ειδικού νομικού καθεστώτος που έχει θεσπιστεί στο Μέρος V. Το άρθρο 56 διευκρινίζει περαιτέρω ότι το παράκτιο κράτος έχει ορισμένα δικαιώματα στη θαλάσσια περιοχή γνωστή ως ΑΟΖ. Εν ολίγοις, διαβάζοντας τα δύο άρθρα ως μια κοινή δήλωση, μπορεί κανείς να έχει την εντύπωση ότι η Σύμβαση είτε υποθέτει ότι κάθε παράκτιο κράτος μέλος της θα διεκδικούσε τελικά μια ΑΟΖ ή ότι η Σύμβαση υποχρεώνει κάθε παράκτιο κράτος να διεκδικήσει μια ΑΟΖ. Ωστόσο, μετά από μια πιο προσεκτική εξέταση, και οι δύο ερμηνείες φαίνονται παράλογες. Από τη μια πλευρά,

⁷³ “Report of the Committee on the Peaceful Uses of the Seabed and Ocean Floor beyond the Limits of National Jurisdiction,” UNGAOR 28th Sess., Suppl. No. 21, UN Doc. A/9021 (1969).

⁷⁴ B. Obinna Okere, “Nigeria’s Exclusive Economic Zone,” *NLJ* 12 (1984): 69.

⁷⁵ “Convention on the Continental Shelf,” Article 77(3).

δεν υπάρχει λογική εξήγηση για τη Σύμβαση να υποχρεώνει ένα παράκτιο κράτος να ιδρύσει ΑΟΖ εάν το κράτος αυτό αρνηθεί να το πράξει⁷⁶.

Από την άλλη, το άρθρο 57 δεν αναφέρει ρητά ότι η ΑΟΖ εκτείνεται διακόσια ν.μ. πέρα από τη γραμμή βάσης, το σημείο από το οποίο μετρίεται η χωρική θάλασσα. Αυτή η διάταξη υποδηλώνει ότι το παράκτιο κράτος είναι ο τελικός διαιτητής στον καθορισμό του εύρους των ζωνών. Έτσι, η τελική απόφαση για το αν ένα κράτος θα πρέπει να έχει ΑΟΖ ανήκει εξ ολοκλήρου στο κράτος⁷⁷. Εκτός από αυτούς τους δύο λόγους, η Σύμβαση LOS αναφέρει ρητά ότι τα δικαιώματα των παράκτιων κρατών δεν βασίζονται σε κατοχή ή ανακήρυξη και καμιά τέτοια διάταξη σχετικά με την ΑΟΖ δεν υπάρχει στο Μέρος V.

Λαμβάνοντας υπόψη τα παραπάνω, φαίνεται ότι ο κεντρικός στόχος των συντακτών ήταν να γίνει η ΑΟΖ περισσότερο μια ζώνη παραχώρησης⁷⁸. Ούτε φαίνεται υποχρεωτική όταν το πλάτος ορίζεται στα διακόσια ν.μ.⁷⁹ με τη γεωγραφία να περιορίζει ορισμένους ισχυρισμούς⁸⁰ και επιλογές⁸¹. Απομονωμένες βραχονησίδες που δεν μπορούν να κατοικηθούν ή να αναπτυχθεί οικονομική δραστηριότητα δεν μπορούν να δημιουργήσουν υφαλοκρηπίδα ή ΑΟΖ, αλλά νησιά με τις σχετικές συνθήκες μπορούν⁸². Ένα χαρακτηριστικό παράδειγμα αυτού μπορεί να βρεθεί στην υπόθεση Greenland/Jan Mayen Case (Δανία κατά Νορβηγίας). Στην περίπτωση αυτή, το Δικαστήριο ήταν έτοιμο να αποδεχθεί την ιδέα ότι το νησί Jan Mayen, με ακραίο καιρικό κλίμα και αραιό πληθυσμό, θα μπορούσε να πληροί τις προϋποθέσεις για ΑΟΖ σύμφωνα με το άρθρο 121 παρ. 3 της Σύμβασης LOS⁸³.

⁷⁶ Carl August Fleischer, "The Right to a 200 Miles Exclusive Economic Zone or a Special Fishery Zone," *SDLR* 14 (1977): 551.

⁷⁷ Rudolf Bernhardt, "Custom and Treaty in the Law of the Sea," *RCADI* 205 (1987): 295.

⁷⁸ O'Connell, *The International Law of the Sea*, 371–72.

⁷⁹ Juda, "The Exclusive Economic Zone," 2.

⁸⁰ Kuan-Ming Sun, "Policy of the Republic of China toward the South China Sea," *MP* 19 (1995): 401.

⁸¹ Bernhardt, "Custom and Treaty in the Law of the Sea," 295.

⁸² "The Law of the Sea Convention," Article 121, paras. 2 and 3.

⁸³ "Case Concerning Maritime Delimitation in the Area between Greenland and Jan Mayen (Denmark v. Norway)," *ICJ Rep* (1993): 73–74.

2.3 Το περιεχόμενο της δικαιοδοσίας του παράκτιου κράτους για τους Ζωντανούς Πόρους της ΑΟΖ

Ένα από τα κύρια σημεία εστίασης της έννοιας της ΑΟΖ είναι τα αλιευτικά δικαιώματα⁸⁴. Τα δικαιώματα και οι υποχρεώσεις των παράκτιων κρατών σχετικά με την αλιεία ορίζονται ρητά στο άρθρο 56 στοιχείο 1(α) και υπογραμμίζονται περαιτέρω στα άρθρα 61 και 62. Με τα κυριαρχικά δικαιώματα ως κεντρικό στοιχείο, τα άρθρα 61 και 62 παρέχουν στα παράκτια κράτη ευρεία εξουσία στην αλιεία στα όρια της ΑΟΖ.

Αυτές οι εκτεταμένες εξουσίες αφορούν τη κατανομή της αλιείας στην ΑΟΖ, τη θέσπιση νόμων και κανονισμών που αφορούν την αλιεία, την αρχή επιβολής αυτών των νόμων και κανονισμών, και την ανάπτυξη μέτρων με στόχο την αντιμετώπιση σημαντικών ζητημάτων για συγκεκριμένα είδη στην ΑΟΖ.

Η Σύμβαση LOS δίνει οριστικά στα παράκτια κράτη εκτεταμένες εξουσίες όσον αφορά στην κατανομή της αλιείας στην ΑΟΖ. Άρθρο 61 παρ. 1 — *«Το παράκτιο κράτος καθορίζει την επιτρεπόμενη αλιεία των έμβιων πόρων στην αποκλειστική οικονομική ζώνη του»*. Άρθρο 62 παρ. 2 — *«Το παράκτιο κράτος καθορίζει την ικανότητα να συλλέγει τους έμβιους πόρους της οικονομικής του ζώνης»*, και του άρθρου 62 παρ. 2 — *«Θα δώσει σε άλλα κράτη πρόσβαση στο πλεόνασμα των επιτρεπόμενων αλιευμάτων»*⁸⁵.

2.4 Οι Μη Ζωντανοί Πόροι της ΑΟΖ

Ένα στοιχείο της Σύμβασης LOS είναι ότι δίνει αποκλειστικότητα δικαιώματα στα παράκτια κράτη για εξερεύνηση, εκμετάλλευση, διατήρηση και διαχείριση μη ζωντανών πόρων στην ΑΟΖ τους⁸⁶. Με εξαίρεση τις κατευθυντήριες γραμμές που αφορούν στη «διατήρηση και διαχείριση», τα δικαιώματα που απολαμβάνει ένα παράκτιο κράτος είναι παρόμοια με τα δικαιώματα που απολαμβάνει στους πόρους του βυθού βάσει της Σύμβασης του 1958 για την υφαλοκρηπίδα και στο εθιμικό διεθνές δίκαιο⁸⁷. Όλοι όσοι είχαν την ευκαιρία να ασκήσουν δικαιοδοσία στην υφαλοκρηπίδα

⁸⁴ Bernhardt, "Custom and Treaty in the Law of the Sea," 296.

⁸⁵ Fitzmaurice-Lachs, "The Legal Regime of the Baltic Sea Fisheries," 233.

⁸⁶ "The Law of the Sea Convention," Article 56(1)(a).

⁸⁷ Dixon, *Textbook on International Law*, 183.

τους το έχουν κάνει⁸⁸. Οι δραστηριότητες των παράκτιων κρατών με μη ζωντανούς πόρους εστιάζονται κυρίως για την εξερεύνηση και την εκμετάλλευση, ενώ η σχέση των παράκτιων κρατών με έμβιους πόρους απευθύνεται στη διαχείριση της διατήρησης⁸⁹. Επειδή η υφαλοκρηπίδα εκτείνεται μερικές φορές εντός του ορίου των διακοσίων μιλίων της ΑΟΖ για αυτούς τους συγκεκριμένους πόρους, ένα κεντρικό ζήτημα που έπρεπε να επιλυθεί στις διαπραγματευτικές συνόδους της UNCLOS III αφορούσε ποιο από τα δύο καθεστάτα θα έπρεπε να επικρατήσει. Δύο επιτακτικές τάσεις προέκυψαν κατά τις διαπραγματευτικές συνόδους της UNCLOS III κατά τη συζήτηση αυτού του θέματος. Η πρώτη τάση εμφανίστηκε κατά τα αρχικά στάδια της UNCLOS III και περιλάμβανε την ιδέα ότι το καθεστώς της υφαλοκρηπίδας θα έπρεπε να αφομοιωθεί στο όριο των διακοσίων ν.μ. της ΑΟΖ⁹⁰. Πολλές χώρες της Αφρικής και της Λατινικής Αμερικής υποστήριζαν αυτήν την ιδέα⁹¹.

Αυτά τα έθνη προβάλλουν έναν αριθμό από ισχυρά επιχειρήματα για να υποστηρίξουν τη θέση τους. Η αρχή της κοινής κληρονομιάς της ανθρωπότητας είχε μεγάλη σημασία. Οποιαδήποτε εφαρμογή του κριτηρίου της εκμεταλλευσιμότητας θα άφηνε για την κοινή κληρονομιά μόνο εκείνες τις περιοχές που ήταν ανεκμετάλλευτες και επομένως μικρής αξίας. Το μόνο κριτήριο πρέπει να είναι αυτό της απόστασης. Ήταν λογικό για τα όρια της υφαλοκρηπίδας και της οικονομικής ζώνης να συμπέσουν. Κατά συνέπεια, η υφαλοκρηπίδα ως ξεχωριστή οντότητα θα εξαφανιζόταν. Αυτά τα κράτη που διεκδίκησαν κεκτημένα δικαιώματα επί της υφαλοκρηπίδας το έκαναν σύμφωνα με τη Σύμβαση του 1958 που ήταν τώρα υπό επανεξέταση⁹².

Ωστόσο, για κράτη με εκτεταμένη υφαλοκρηπίδα (δηλαδή οι Ηνωμένες Πολιτείες κράτη, Αυστραλία, Καναδάς, Σοβιετική Ένωση και Αργεντινή⁹³), αυτά τα επιχειρήματα δεν ήταν πολύ πειστικά, ιδιαίτερα επειδή παρέλειψαν την ιδέα ότι τα

⁸⁸ Jonathan I. Charney, "The Exclusive Economic Zone and Public International Law," *ODIL* 15 (1985): 244.

⁸⁹ Churchill and Lowe, *The Law of the Sea*.

⁹⁰ 152 Jean-François Pulvenis, "Zone Économique et Plateau Continental: Unité ou Dualité," *RIRI* 12 (1978): 107–10.

⁹¹ Όπως παραπάνω, σελ. 107 – 108.

⁹² *Official Records* 2 (1974): 176; see also Pulvenis, "Zone Économique et Plateau Continental," 109.

⁹³ Pulvenis, "Zone Économique et Plateau Continental," 112.

κράτη με εκτεταμένη υφαλοκρηπίδα απολαμβάνουν κυριαρχικά δικαιώματα πέρα από τα προτεινόμενα όρια των διακοσίων ν.μ.⁹⁴. Αυτά τα κράτη πίστευαν ότι η απορρόφηση του καθεστώτος της υφαλοκρηπίδας στα όρια των διακοσίων μιλίων της ΑΟΖ θα έβλαπτε ανεπανόρθωτα τα δικαιώματα που ήδη απολαμβάνουν⁹⁵.

Τα κράτη με εκτεταμένη υφαλοκρηπίδα ήταν η πλειοψηφία στις συζητήσεις στην UNCLOS III. Ωστόσο, επειδή τα επιχειρήματά τους είχαν ισχύ και επειδή η κειμενική διατύπωση του άρθρου 1 της Σύμβασης του 1958 για την υφαλοκρηπίδα περιλάμβανε την αρχή της φυσικής επιμήκυνσης⁹⁶, οι θέσεις που υποστήριζαν αυτά τα κράτη σίγουρα δεν μπορούσαν να αγνοηθούν. Η UNCLOS III, επομένως, έπρεπε να αναζητήσει μια εναλλακτική λύση σε αυτό το ζήτημα. Τα άρθρα 76, 82 και 56 της Σύμβαση LOS αντικατοπτρίζει αυτόν τον συμβιβασμό, με το προηγούμενο άρθρο να επιτρέπει στα παράκτια κράτη να έχουν το δικαίωμα να επεκτείνουν την υφαλοκρηπίδα τους πέρα από τα όρια των διακοσίων ν.μ.⁹⁷.

Η θέση αυτή σχετίζεται με τις αρχές του διεθνούς δικαίου και υποστηρίχθηκε από μεγάλο αριθμό κρατών. Αντίθετα, ένα ποσοστό των προϊόντων που προέρχονταν από την εκμετάλλευση ορυκτών πόρων της ηπειρωτικής υφαλοκρηπίδας που βρέθηκαν πέραν του ορίου των διακοσίων μιλίων καταβλήθηκε στη διεθνή αρχή για τον βυθό, η οποία διένειμε τους πόρους μεταξύ των κρατών που συμμετείχαν στη Σύμβαση LOS⁹⁸. Αυτή η παραχώρηση γίνεται σε αυτά τα κράτη σύμφωνα με τις κατευθυντήριες γραμμές της πρώτης τάσης. Εξίσου σημαντικό, σύμφωνα με το άρθρο 56 παράγραφος 1 και το άρθρο 57 του Μέρους V, με τίτλο «Αποκλειστικά Οικονομική Ζώνη», τα παράκτια κράτη έχουν δικαιοδοσία να εξερευνούν να εκμεταλλεύονται, να διατηρούν και να διαχειρίζονται τους φυσικούς πόρους του βυθού και του υπεδάφους στα διακόσια μίλια.

Το άρθρο 77 παράγραφος 1 του Μέρους VI για την υφαλοκρηπίδα παρέχει στα παράκτια κράτη σχεδόν τα ίδια δικαιώματα. Επιπλέον, βάσει παραπομπής από το άρθρο

⁹⁴ Όπως παραπάνω.

⁹⁵ *Official Records* 2 (1974): 146–4

⁹⁶ “North Sea Continental Shelf Cases,” 31.

⁹⁷ “The Law of the Sea Convention,” Article 76(b).

⁹⁸ Όπως παραπάνω, άρθρ. 82.

56 παράγραφος 3, η εξουσία των παράκτιων κρατών στους πόρους του βυθού και του υπεδάφους μπορεί να ασκείται, σύμφωνα με το Μέρος VI για την υφαλοκρηπίδα. Αυτή η παραπομπή θέτει υπό αμφισβήτηση εάν το καθεστώς της ΑΟΖ συγχωνεύεται με αυτό της υφαλοκρηπίδας.

Για όλες τις προθέσεις και τους σκοπούς, οι διατάξεις που διατηρούνται στο άρθρο 56 παράγραφος 3 φαίνεται να αναγνωρίζουν την αυτονομία και των δύο ζωνών. Υποστηρίζονται οι διατάξεις που περιλαμβάνονται στο Μέρος V και στο Μέρος VI που καλύπτουν τέτοια θέματα ως κυριαρχικά δικαιώματα των παράκτιων κρατών επί των πόρων που βρίσκονται στο βυθό, το υπέδαφος και τα τεχνητά νησιά⁹⁹. Και στα δύο μέρη, αναπτύσσονται δύο σχετικά αλλά ανεξάρτητα καθεστώτα. Έτσι, ο δικαστής Gros είχε δίκιο όταν επεσήμανε στην υπόθεση *The Continental Shelf (Libyan Arab Jamahiriya v. Malta)* 1984 ότι «σύγκριση των άρθρων 56–62 και 73–74 με τα άρθρα 76, 77, 78, 81 και 83 (υφαλοκρηπίδα) φαίνεται να αφήνει μόνο αυτή την εναλλακτική: είτε δύο νομικά καθεστώτα είτε χάος»¹⁰⁰.

Αυτό το συμπληρωματικό σύστημα ΑΟΖ και υφαλοκρηπίδας καθίσταται προβληματικό σε οριοθέτηση, ιδίως μεταξύ κρατών με αντίθετες ακτές. Αν η απόσταση μεταξύ δύο κρατών με αντίθετες ακτές υπερβαίνει τα τετρακόσια ν.μ. το ζήτημα της οριοθέτησης που μπορεί να επιλυθεί με την εφαρμογή των διατάξεων που περιέχονται στο άρθρο 83 παράγραφος 1, δηλαδή μέσω μιας αμοιβαίας εξασφαλισμένης συμφωνίας¹⁰¹ που είναι συμβατή με τα πρότυπα του διεθνούς δικαίου¹⁰² και καταλήγει σε δίκαιη επίλυση¹⁰³. Εάν οι αποστάσεις μεταξύ αυτών των κρατών είναι μικρότερες από τετρακόσια ν.μ., η κατάσταση γίνεται πιο προβληματική. Αν τα δύο κράτη έχουν διεκδικήσει ΑΟΖ, και δεν συμφωνούν στην υφαλοκρηπίδα, μια βιώσιμη λύση θα ήταν δύσκολο να επιτευχθεί. Ωστόσο, αν υποθεθεί ότι μία από τις υφαλοκρηπίδες του κράτους εκτείνεται πέρα από τη διάμεση γραμμή των δύο απέναντι ακτών, μπορεί το

⁹⁹ Όπως παραπάνω, άρθρ. 68 & 56.

¹⁰⁰ *ICJ Rep* (1984): 21.

¹⁰¹ *ICJ Rep* (1984): 299–300

¹⁰² Janusz Symonides, “Delimitation of Maritime Areas between the States with Opposite or Adjacent Coasts,” *PYIL* 13 (1984): 36–44.

¹⁰³ *Delimitation of Maritime Areas between Canada and the French Republic, Decision of Arbitration dated 10 June 1992*,” *ILM* 31 (1992): 1163

συγκεκριμένο κράτος να διατηρεί κυριαρχικά δικαιώματα επί του συγκεκριμένου τμήματος της υφαλοκρηπίδας, που εκφράζονται στο άρθρο 77 παράγραφος 1 της σύμβασης LOS;

Επειδή το καθεστώς της υφαλοκρηπίδας αναπτύχθηκε νωρίτερα από αυτό της ΑΟΖ, και δεδομένου ότι, βάσει της Σύμβασης του 1958 για την υφαλοκρηπίδα τα δικαιώματα ενός παράκτιου κράτους δεν βασίζονται στη κατοχή ή οποιαδήποτε ρητή διακήρυξη. Είναι πολύ απίθανο ένα παράκτιο κράτος να εγκατέλειπε την αξίωσή του για την υφαλοκρηπίδα του πέρα από αυτή της μέσης γραμμής των δύο κρατών με αντίθετες ακτές. Ωστόσο, δυνάμει των κατευθυντήριων γραμμών που περιέχονται στο άρθρο 56 παράγραφος 1, ένα παράκτιο κράτος απολαμβάνει, εντός των ορίων της ΑΟΖ του, εκφρασμένα κυριαρχικά δικαιώματα για την εξερεύνηση και την εκμετάλλευση των μη ζωντανών πόρων του βυθού και του υπεδάφους. Ουσιαστικά, φαίνεται πολύ απίθανο ένα κράτος να επιτρέψει σε ένα αντίπαλο κράτος να διεκδικήσει την υφαλοκρηπίδα που βρίσκεται κάτω από την ΑΟΖ του.

Ένας τρόπος επίλυσης αυτού του ζητήματος περιλαμβάνει την απορρόφηση του καθεστώτος της υφαλοκρηπίδας (όταν βρίσκεται εντός του ορίου των διακοσίων ν.μ.) από την ΑΟΖ. Διαφαίνεται, πως αν η απόσταση μεταξύ δύο κρατών με αντίθετες ακτές είναι λιγότερο από τετρακόσια ν.μ., η ΑΟΖ θα πρέπει να οριοθετηθεί, ανεξάρτητα από την υφαλοκρηπίδα μεταξύ αυτών των κρατών¹⁰⁴. Ωστόσο, μια αντίθετη κατάσταση με μια εκτεταμένη υφαλοκρηπίδα πιθανότατα θα διαφωνούσε με αυτή την οπτική. Κάτω από τέτοιες καταστάσεις, θα ήταν δυνατό για αυτό το κράτος να μην διεκδικήσει ΑΟΖ και να βασίσει τους ισχυρισμούς του αποκλειστικά στη θεωρία της υφαλοκρηπίδας. Επιπλέον, ακόμη και αν ένα κράτος διεκδικήσει μια ΑΟΖ, μπορεί να διεκδικήσει την εξουσία του σε μια υφαλοκρηπίδα με βάση καθαρά τις αρχές του εθνικού διεθνούς δικαίου.

Ένα χαρακτηριστικό παράδειγμα αυτού περιλαμβάνει τη Σοσιαλιστική Δημοκρατία του Βιετνάμ. Το Βιετνάμ, τον Μάιο του 1977, ανέφερε ότι η οικονομική

¹⁰⁴ Shigeru Oda, *International Law of the Resources of the Sea* (Germantown, MD: Sijthoff and Noordhoff, 1979), 93.

ζώνη πρέπει να επεκταθεί στα διακόσια ν.μ. από τις ακτές του¹⁰⁵. Περαιτέρω αναφέρθηκε ότι η υφαλοκρηπίδα της Σοσιαλιστικής Δημοκρατίας του Βιετνάμ περιλαμβάνει τον βυθό της θάλασσας και το υπέδαφος των υποθαλάσσιων περιοχών που εκτείνεται πέρα από την επικράτεια της Θάλασσας του Βιετνάμ σε όλη τη φυσική επιμήκυνση της βιετναμέζικης χερσαίας επικράτειας στο εξωτερικό άκρο του ηπειρωτικού περιθωρίου¹⁰⁶.

Μια άλλη λύση είναι η δημιουργία δύο διαφορετικών θαλάσσιων συνοριακών γραμμών, μία για την ΑΟΖ και άλλη για την υφαλοκρηπίδα. Σχετικά με αυτό ζήτημα, η Λιβύη, κατά την ακρόαση για την *Continental Shelf (Tunisia v Libyan Arab Jamahiriya) Case*, διατύπωσε την άποψη ότι η Λιβύη θεωρεί, όπως μεταξύ κρατών με αντίθετες ή γειτονικές ακτές, η οριοθέτηση των αντίστοιχων περιοχών της υφαλοκρηπίδας τους και των ΑΟΖ δεν θα έπρεπε, στην πλειονότητα των περιπτώσεων, να είναι διαφορετική. Ωστόσο, μπορεί να υπάρχουν παράγοντες που σχετίζονται με την αλιεία, όπως π.χ. καθιερωμένες πρακτικές, οι οποίες δεν έχουν σχέση με τους πόρους της υφαλοκρηπίδας και αντίστροφα μπορεί να υπάρχουν παράγοντες που σχετίζονται με τους πόρους της υφαλοκρηπίδας. Επομένως, τα δύο όρια δεν είναι απαραίτητο να συμπίπτουν¹⁰⁷.

Όλα τα κράτη δεν κάνουν χρήση θαλάσσιων συνόρων για την οριοθέτηση των δύο ζωνών. Ωστόσο, ένα μεγάλο ποσοστό παράκτιων κρατών έχει αναπτύξει ένα ενιαίο θαλάσσιο όριο με στόχο την οριοθέτηση της ΑΟΖ και της υφαλοκρηπίδας σε διάφορα μέρη του κόσμου¹⁰⁸. Επιπλέον, μόνο ένα μικρό ποσοστό κρατών έχει συμφωνήσει να δημιουργήσει δύο διαφορετικές θαλάσσιες γραμμές για διαφορετικούς σκοπούς.

Για παράδειγμα, η συμφωνία μεταξύ Αυστραλίας και Γαλλίας σχετικά με τα θαλάσσια σύνορα που χωρίζουν τα νησιά Heard και Kerguelen που βρίσκονται στον Νότιο Ινδικό Ωκεανό και την Αυστραλιανή ηπειρωτική χώρα και τη Νέα Καληδονία,

¹⁰⁵ Statement on the economic zone, May 20, 1977, in Robert W. Smith (ed.), *Exclusive Economic Zone Claims: An Analysis and Primary Documents* (Boston: Martinus Nijhoff, 1986), 481.

¹⁰⁶ Όπως παραπάνω, παράγραφος 4.

¹⁰⁷ D'Arechaga, "Case Concerning the Continental Shelf," 232.

¹⁰⁸ UN Division for Ocean Affairs and the Law of the Sea. *Practice of States*, 14.

συνήφθη στις 4 Ιανουαρίου 1982, με τα δύο έθνη να συμφωνούν να δημιουργήσουν δύο διαφορετικές θαλάσσιες συννοριακές γραμμές για διαφορετικούς σκοπούς¹⁰⁹. Σε παρόμοια βάση, σχετικά με τη συμφωνία μεταξύ της Αυστραλίας και της Παπούα Νέας Γουινέας που συνήφθη στις 18 Δεκεμβρίου 1978, η οριακή γραμμή δικαιοδοσίας αλιείας δεν αντιστοιχεί στην οριογραμμή της υφαλοκρηπίδας¹¹⁰.

Κατά την ανάλυση των πληροφοριών που παρουσιάζονται παραπάνω, μόνο ένα συμπέρασμα μπορεί να προκύψει: τα δικαιώματα ενός παράκτιου κράτους επί των μη ζωντανών πόρων της ΑΟΖ του βυθού και του υπεδάφους της υπαγορεύονται από το νόμο της υφαλοκρηπίδας. Αυτό το κύριο χαρακτηριστικό του καθεστώτος της υφαλοκρηπίδας αναπτύσσεται στο άρθρο 56 παράγραφος 3 στο μέρος VI για την υφαλοκρηπίδα. Επομένως, προκύπτει ότι τέτοια δικαιώματα που έχουν τα παράκτια κράτη επί του βυθού και του υπεδάφους της ΑΟΖ είναι παρόμοια με τα δικαιώματα που έχουν τα παράκτια κράτη επί των πόρων της υφαλοκρηπίδας. Αυτά τα δικαιώματα έχουν λειτουργικό χαρακτήρα.

Εν ολίγοις, οι κύριοι σκοποί τους είναι ρητά καθορισμένοι και αποκλειστικοί. Παρόλα αυτά, η ΑΟΖ και η υφαλοκρηπίδα παραμένουν νομικά αυτόνομες, παρόλο που εντός του ορίου των διακοσίων ν.μ. λειτουργούν ουσιαστικά σε σχέση με την ίδια γεωγραφική περιοχή και παρόμοιους μη ζωντανούς πόρους. Αυτές οι δύο έννοιες έχουν μια αντιφατική δομή και πολύ διαφορετική προέλευση¹¹¹. Αυτό, σε ορισμένες περιπτώσεις, μπορεί να δικαιολογήσει την ανάπτυξη δύο διαφορετικών ορίων.

2.5 Τα δικαιώματα του παράκτιου κράτους επί άλλων οικονομικών πόρων της ΑΟΖ

Το άρθρο 56 – παράγραφος 1(α) ορίζει ότι τα κυριαρχικά δικαιώματα του παράκτιου κράτους μπορούν να εφαρμοστούν σε «*άλλες δραστηριότητες για την οικονομική εκμετάλλευση και εξερεύνηση της ζώνης, όπως η παραγωγή ενέργειας από το*

¹⁰⁹ J. R. V. Prescott, “Maritime Boundaries and Issues in the Southwest Pacific Ocean,” in *Ocean Boundary Making: Regional Issues and Developments*, ed. Douglas M. Johnston and P. M. Saunders (London: Croom Helm, 1988), 288–90.

¹¹⁰ Όπως παραπάνω.

¹¹¹ Edward D. Brown, “The Continental Shelf and the Exclusive Economic Zone: The Problem of Delimitation at UNCLOS III,” *Marit. Pol. Mgmt.* 4 (1976): 402.

νερό, ρεύματα και ανέμους». Σύμφωνα με το αναθεωρημένο ενιαίο κείμενο διαπραγμάτευσης, Part II Article 44(1)(c), το παράκτιο κράτος έχει «αποκλειστική δικαιοδοσία» σε άλλες δραστηριότητες για την οικονομική εξερεύνηση και εκμετάλλευση της ΑΟΖ. Με άλλα λόγια, μόνο το παράκτιο κράτος έχει την εξουσία να νομοθετήσει και να εφαρμόσει όλα τα απαραίτητα μέτρα επιβολής στην ζώνη ως προς τις δραστηριότητες αυτές¹¹².

Οι όροι «αποκλειστική δικαιοδοσία» αντικαταστάθηκαν αργότερα στο ICNT του 1977 (The Third United Nation's Conference on the Law of the Sea: The 1977 New York Session) με τους όρους «κυριαρχικά δικαιώματα» κατά τη διαδικασία αναθεώρησης των διατάξεων της ΑΟΖ που τονίζουν τον οικονομικό χαρακτήρα της ΑΟΖ¹¹³. Στην παραπάνω διάταξη, τρεις τύποι οικονομικών δραστηριοτήτων επισημαίνονται σχετικά με την ΑΟΖ: δραστηριότητες που αφορούν την παραγωγή ενέργειας από νερό, ρεύματα και άνεμοι. Αυτή η λίστα είναι κάπως αλληγορική επειδή η περιεκτική έκφραση «άλλες δραστηριότητες οικονομικής εκμετάλλευσης και εξερεύνησης της ζώνης» φαίνεται να υποδηλώνει ότι τα παράκτια κράτη έχουν ευθύνες διαχείρισης και ελέγχου επί όλων των οικονομικών δραστηριοτήτων στην ΑΟΖ και επειδή οι λέξεις «όπως» τονίζουν το σημείο που είναι λίγες οι δραστηριότητες που αναφέρονται στην εν λόγω διάταξη προορίζεται να είναι ενδεικτική και όχι οριστική. Έτσι, τα δικαιώματα των παράκτιων κρατών για τις οικονομικές χρήσεις της ΑΟΖ υπερβαίνουν αυτές τις δραστηριότητες που σχετίζονται για την παραγωγή ενέργειας από νερό, ρεύματα και ανέμους, και επεκτείνονται για να συμπεριλάβουν όλες τις άλλες οικονομικές δραστηριότητες που θα είναι προσβάσιμες από τις τεχνολογικές εξελίξεις. Αξίζει να σημειωθεί ότι πριν από τη σύγκληση της UNCLOS III, το εθνικό διεθνές δίκαιο δεν είχε παραχωρήσει στα παράκτια κράτη αυτά τα δικαιώματα. Αν και το καθεστώς χωρικών θαλασσών περιλαμβάνει κυριαρχικά δικαιώματα των κρατών επί των οικονομικών δραστηριοτήτων που σχετίζονται με την εκμετάλλευση και την εξερεύνηση της χωρικής θάλασσας¹¹⁴, καμία από τις ζώνες αποκλειστικές αλιείας ή καθεστώτα υφαλοκρηπίδας ασχολήθηκαν υπερβολικά με τέτοιες δραστηριότητες. Σε

¹¹² Extavour, *The Exclusive Economic Zone*, 48.

¹¹³ Attard, *The Exclusive Economic Zone in International Law*, 48.

¹¹⁴ "Convention on the Territorial Sea and the Contiguous Zone," Article 1.

καθένα από αυτά τα καθεστώτα, τρίτα κράτη διατήρησαν το δικαίωμα να κάνουν τέτοιες χρήσεις της θάλασσα όπως ήταν μια λογική χρήση της ανοιχτής θάλασσας.

2.6 Μη-οικονομικά δικαιώματα των παράκτιων κρατών στην ΑΟΖ

Πρόσθετα δικαιώματα των παράκτιων κρατών στην ΑΟΖ αφορούν τεχνητές νησίδες, εγκαταστάσεις και δομές, για τη διατήρηση του θαλάσσιου περιβάλλοντος της ζώνης. Σχετικά με αυτά τα χαρακτηριστικά, το άρθρο 56 (1β) ορίζει ότι στην ΑΟΖ, τα παράκτια κράτη έχουν δικαιοδοσία, όπως προβλέπεται στη διάταξη της Σύμβασης LOS σχετικά με τα ακόλουθα:

1. Η ίδρυση και χρήση τεχνητών νησιών, εγκαταστάσεων, και δομές
2. Θαλάσσια επιστημονική έρευνα και
3. Η προστασία και διατήρηση του θαλάσσιου περιβάλλοντος.

Σε αντίθεση με τα οικονομικά δικαιώματα που παραχωρούνται στα παράκτια κράτη, τα οποία πλαισιώνονται με όρους «κυριαρχικά δικαιώματα», εκφράζονται τα δικαιώματα που απαριθμούνται στην παρούσα διάταξη από την άποψη της «δικαιοδοσίας». Αν και αυτός ο όρος σχετίζεται περισσότερο με τη δικαστική αρχή που σχετίζεται με τα δικαστήρια, έχει ευρύτερη σημασία το πλαίσιο του διεθνούς δικαίου. Δικαιοδοσία σημαίνει ουσιαστικά ότι το κράτος έχει την εξουσία να επιβάλλει ένα κράτος δικαίου¹¹⁵, επομένως, το κράτος έχει την εξουσία να ασκεί ορισμένες εξουσίες. Η δικαιοδοσία ενός κράτους παρέχει ισχύ στις νομοθετικές και δικαστικές του ενέργειες. Όπως το θέτει ο Joseph H. Beale, «ο κυρίαρχος δεν μπορεί να αναθέσει δικαιοδοσία στα δικαστήρια ή στο νομοθέτη του όταν δεν έχει τέτοια δικαιοδοσία σύμφωνα με τις αρχές του διεθνούς δικαίου»¹¹⁶. Ορισμένα όρια ενδέχεται να υπάρχουν στο πεδίο της δικαιοδοσίας. Για παράδειγμα, ένα κράτος μπορεί να διεκδικήσει δικαιοδοσία σε όλα τα άτομα σε μια συγκεκριμένη γεωγραφική τοποθεσία και για όλους τους σκοπούς ή μπορεί να περιορίσει την έκταση της δικαιοδοσίας που ασκείται ανάλογα με τον τύπο προσώπου, περιοχή ή του σκοπού¹¹⁷.

¹¹⁵ Dixon, *Textbook on International Law*, 115.

¹¹⁶ Joseph H. Beale, "Jurisdiction of a Sovereign State," *Harvard LR* 36 (1923): 243.

¹¹⁷ Linda A. Malone, *International Law* (New York: Aspen, 1995), 66–67.

2.7 Η δικαιοδοσία των παράκτιων κρατών σε τεχνητά νησιά, εγκαταστάσεις και κατασκευές

Το άρθρο 56 παράγραφος (1β) δίνει στα παράκτια κράτη δικαιοδοσία επί τεχνητών νησιών, εγκαταστάσεων, και δομών. Στο πρώτο κείμενο της UNCLOS III, οι λέξεις «αποκλειστικά δικαιώματα» και «δικαιοδοσία» το αντικατόπτριζαν αυτό, αλλά αργότερα άλλαξαν στο κείμενο που αναφέρεται στο άρθρο 56 παράγραφος (1β)¹¹⁸. Αυτή η αλλαγή στη σημασιολογία του κειμένου δεν είναι σημαντική διότι το άρθρο 60 της Σύμβασης LOS ορίζει ότι στα παράκτια κράτη θα πρέπει να παραχωρούνται αποκλειστικά δικαιώματα για την κατασκευή, την εξουσιοδότηση, τη ρύθμιση κατασκευών και λειτουργίας τεχνητών νησιών, εγκαταστάσεων και κατασκευών αφενός και τη χρήση αυτών των αντικειμένων αφετέρου.

Όταν το άρθρο 60 της Σύμβασης LOS αντιμετωπίζει το ζήτημα των τεχνητών κατασκευών στην ΑΟΖ, κάνει διάκριση μεταξύ τεχνητών νησιών, εγκαταστάσεων και κατασκευών, αλλά δεν διευκρινίζει κανέναν από τους λόγους λειτουργίας¹¹⁹. Το άρθρο 60 παράγραφος (1α) δίνει στα παράκτια κράτη την αποκλειστική δικαιοδοσία να κατασκευάζουν, εξουσιοδοτούν και ρυθμίζουν την κατασκευή, τη λειτουργία και τη χρήση τεχνητών νησιών, ανεξάρτητα από τον προορισμό τους.

Όσον στην αφορά τις εγκαταστάσεις και τις κατασκευές, το άρθρο 60 παράγραφος (1β) χορηγεί την αποκλειστική δικαιοδοσία στα παράκτια κράτη της κατασκευής, της λειτουργίας και τη χρήσης τέτοιων αντικειμένων μόνο εάν πρόκειται για πόρους, θαλάσσια επιστημονική έρευνα ή οικονομικούς και περιβαλλοντικούς σκοπούς. Αυτό υποδηλώνει ότι απαγορεύεται σε τρίτα κράτη να χτίζουν ή να λειτουργούν τέτοια νησιά για στρατιωτικούς ή άλλους σκοπούς χωρίς τη ρητή συγκατάθεση του παράκτιου κράτους. Η συγκεκριμένη διάταξη αποτελεί παράδειγμα του συμβιβασμού που έγινε μεταξύ των δύο προσεγγίσεων στην UNCLOS III. Η πρώτη προσέγγιση υποστηρίζει την υπόθεση ότι όλα τα τεχνητά νησιά, οι εγκαταστάσεις και οι κατασκευές θα πρέπει να υπάγονται στην εξουσία του παράκτιου κράτους. Η δεύτερη προσέγγιση υποστηρίζει την ιδέα ότι τα παράκτια κράτη θα πρέπει να έχουν

¹¹⁸ “Informal Single Negotiating Text,” Article 45(1)(b).

¹¹⁹ Alfred H. A. Soons, *Marine Scientific Research and the Law of the Sea* (Deventer: Kluwer Law and Taxation, 1982), 233.

δικαιοδοσία σε τεχνητά νησιά, εγκαταστάσεις και κατασκευές όταν τα αντικείμενα αυτά εξυπηρετούν συγκεκριμένο οικονομικό σκοπό¹²⁰.

Κατά την ερμηνεία των θαλάσσιων εξουσιών, η τελευταία διάταξη προτείνει ότι τα τρίτα τα κράτη έχουν δικαίωμα να ιδρύσουν εγκαταστάσεις και δομές στην ΑΟΖ που δεν έχουν οικονομικό στόχο, εκτός εάν είναι επιζήμιες για τα δικαιώματα του παράκτιου κράτους στην ΑΟΖ. Η διαφορά μεταξύ των τεχνητών νησιών, εγκαταστάσεων και κατασκευών που χρησιμοποιούνται για οποιονδήποτε σκοπό, είναι ασαφής,¹²¹ αλλά επειδή η LOS Convention δεν ορίζει αυτές τις ομάδες αντικειμένων, πρέπει να συναχθεί ότι δεν αλληλεπικαλύπτονται¹²². Ωστόσο, η θέση των παράκτιων κρατών φαίνεται να ενισχύεται από την ικανότητά τους να ισχυρίζονται ότι μια ξένη δομή ή εγκατάσταση εμποδίζει το δικαίωμα να ασκήσει δικαιοδοσία στην ΑΟΖ, έναν ισχυρισμό που θα ήταν δύσκολο να αμφισβητηθεί. Τα παράκτια κράτη έχουν ορισμένους περιορισμούς όταν αποφασίζουν να κατασκευάζουν αντικείμενα. Οι προϋποθέσεις αυτών των περιορισμών περιλαμβάνουν την απαίτηση από το παράκτιο κράτος να παρέχει ειδοποίηση για την κατασκευή αυτών των αντικειμένων, προειδοποίηση της παρουσίας τους και της αφαίρεσής τους, μόλις αυτά παύσουν να χρησιμοποιούνται¹²³.

Συμπερασματικά, το δικαίωμα που έχουν τα παράκτια κράτη σχετικά με τα τεχνητά νησιά, τις εγκαταστάσεις και κατασκευές στην ΑΟΖ τους είναι παρόμοια με τις εξουσίες που έχουν παραχωρηθεί στα παράκτια κράτη σύμφωνα με το άρθρο 5 της Convention on the Continental Shelf του 1958 σε σχέση με κατασκευές που κατασκευάστηκαν για την εκμετάλλευση των πόρων της ηπειρωτικής χώρας. Ωστόσο, το φάσμα αυτών των δικαιωμάτων επεκτάθηκε όταν οι σκοποί αυτών των αντικειμένων επεκτάθηκαν.

¹²⁰ Rüdiger Wolfrum, "The Emerging Customary Law of Marine Zones: State Practice and the Convention on the Law of the Sea," *NYIL* 18 (1987): 137.

¹²¹ Churchill and Lowe, *The Law of the Sea*, 138–39.

¹²² Όπως παραπάνω.

¹²³ "The Law of the Sea Convention," Article 60(3).

2.8 Τα δικαιώματα των παράκτιων κρατών σχετικά με τη θαλάσσια έρευνα στην ΑΟΖ

Πριν από τη σύγκληση της UNCLOS I, καμία ειδική διάταξη δεν αφορούσε τη θαλάσσια έρευνα. Έτσι, οι επιστήμονες είχαν την ελευθερία να διεξάγουν θαλάσσια επιστημονική έρευνα χωρίς περιορισμούς¹²⁴. Ακόμη και για την έρευνα που γινόταν στη χωρική θάλασσα σπάνια λαμβανόταν κάποια άδεια και όταν λαμβανόταν, ήταν συχνά απλώς μια τυπικότητα¹²⁵. Στη UNCLOS I ανακοινώθηκαν νέες κατευθυντήριες γραμμές σχετικά με τη διεξαγωγή θαλάσσιας επιστημονικής έρευνας. Το άρθρο 2 της Σύμβασης του 1958 για την Ανοιχτή Θάλασσα διευκρινίζει ότι η ανοιχτή θάλασσα είναι διαθέσιμη σε όλα τα έθνη και «κανένα κράτος δεν μπορεί να ισχυρίζεται έγκυρα ότι υποτάσσει οποιοδήποτε τμήμα της στην κυριαρχία του». Ισχυρίζεται περαιτέρω ότι αυτή η ελευθερία περιλαμβάνει, μεταξύ άλλων, την ελευθερία ναυσιπλοΐας, την ελευθερία της αλιείας, ελευθερία τοποθέτησης υποβρυχίων καλωδίων και αγωγών, ελευθερία υπερπτήσεων και όλες τις άλλες ελευθερίες που σχετίζονται με τις γενικές αρχές του διεθνούς δικαίου.

Ορισμένοι νομικοί εμπειρογνώμονες έχουν προτείνει ότι επειδή η ελευθερία διεξαγωγής θαλάσσιας επιστημονικής έρευνας στην ανοιχτή θάλασσα δεν αναφέρεται ρητά σε αυτό το άρθρο, αυτό δεν θα μπορούσε να θεωρηθεί ως ελευθερία στην ανοιχτή θάλασσα¹²⁶. Ωστόσο, εγγενή προβλήματα ευθυγραμμίζονται με αυτήν την άποψη. Πρώτον, οι εκφράσεις «μεταξύ άλλων» και «άλλα που αναγνωρίζονται από τις γενικές αρχές του διεθνούς δικαίου» υποδηλώνουν ότι οι κατάλογοι των ελευθεριών που ορίζονται στο άρθρο 2 δεν είναι εξαντλητικοί και δεύτερον, η ιστορική εξέλιξη αυτής της διάταξης δεν υποστηρίζει αυτή την άποψη. Μάλιστα η International Law Commission δήλωσε ρητά, στο σχόλιο της σχετικά με το άρθρο 27 του Draft Articles σχετικά με το δίκαιο της θάλασσας, ότι η διενέργεια θαλάσσιας επιστημονικής έρευνας στην ανοιχτή θάλασσα είναι αρχή της ελευθερίας της ανοιχτής θάλασσας¹²⁷. Επομένως, στο πλαίσιο της Σύμβασης της Γενεύης για την Ανοιχτή Θάλασσα του 1958, η αρχή για

¹²⁴ O'Connell, *The International Law of the Sea*, 1026.

¹²⁵ Richard J. McLaughlin, "Confidential Classification of Multi-Beam Bathymetric Mapping of the U.S. EEZ: Is a New U.S. Marine Scientific Research Policy in Order?" *ODIL* 19 (1988), 12.

¹²⁶ Yugoslavian delegate made at UNCLOS III, Caracas Session, 1974, in II Official Records, 1974, 348 para. 19.

¹²⁷ Japanese delegate made at UNCLOS III, Caracas Session, 1974, *Official Records* 2 (1974): 353.

τη διεξαγωγή θαλάσσιας επιστημονικής έρευνας, τουλάχιστον στη στήλη νερού της θάλασσας πέρα από τη χωρική θάλασσα, φαίνεται να υποδηλώνει ότι η ελευθερία της ανοιχτής θάλασσας δεν απαιτεί προηγούμενη συναίνεση.

Παρόμοιες διατάξεις της Geneva Convention on the Continental Shelf του 1958 για την υφαλοκρηπίδα είναι αναπόσπαστο μέρος του άρθρου 5. Το άρθρο 5 παράγραφος 1 υπαγορεύει τη μη παρέμβαση «με βασική ωκεανογραφική ή άλλη επιστημονική έρευνα που διεξάγεται με σκοπό μια ανοικτή δημοσίευση», αλλά προτείνει, σε επόμενη παράγραφο, ότι «λαμβάνεται η συναίνεση του παράκτιου κράτους για κάθε έρευνα που αφορά την υφαλοκρηπίδα και διεξάγεται εκεί». Ωστόσο, το παράκτιο κράτος θα πρέπει να προσπαθήσει να ικανοποιήσει κάθε αίτημα που υποβάλλεται από ειδικευμένο ίδρυμα που επιθυμεί να πραγματοποιήσει επιστημονική έρευνα για τα οικολογικά χαρακτηριστικά της υφαλοκρηπίδας, με την επιφύλαξη της διάταξης που χορηγεί στο παράκτιο κράτος το δικαίωμα συμμετοχής στην έρευνα, μαζί με τη διάθεση των αποτελεσμάτων στο παράκτιο κράτος.

Αυτές όμως οι διατάξεις είναι στην καλύτερη περίπτωση ανακριβείς. Η έλλειψη διάκρισης μεταξύ «καθαρής επιστημονικής έρευνας» και εξερεύνησης¹²⁸ δίνει στο παράκτιο κράτος μια καλή βάση για να αρνηθεί ένα αίτημα για επιστημονική έρευνα. Εν ολίγοις, αυτή η Σύμβαση βοήθησε να αναπτυχθεί ένα προηγούμενο για την εξουσία του παράκτιου κράτους για την έρευνα στην περιοχή εκτός της εδαφικής θάλασσας και παραχωρεί στο παράκτιο κράτος την εξουσία να θέσει όρους για ερευνητικές δραστηριότητες, όπως το δικαίωμα του παράκτιου κράτους να συμμετέχει στην έρευνα και να έχει πρόσβαση στα αποτελέσματα της έρευνας.

Το θέμα σχετικά με το πόση εξουσία έχει ένα παράκτιο κράτος στην έρευνα σε περιοχές πέρα από τη χωρική θάλασσα ήταν κεντρικό σημείο συζήτησης στη Third Committee of UNCLOS III¹²⁹. Το καθεστώς συναίνεσης αναπτύχθηκε από μια συμβιβαστική λύση μεταξύ δύο ανταγωνιστικών συμφερόντων: τα βιομηχανοποιημένα κράτη ήθελαν πλήρη ελευθερία να διεξάγουν έρευνα σε όλα τα μη χωρικά ύδατα, και τα

¹²⁸ Soons, *Marine Scientific Research and the Law of the Sea* 5–8 and 118–25.

¹²⁹ John R. Stevenson and Bernard H. Oxman, “The Third United Nations Conference on the Law of the Sea: The 1974 Caracas Session,” *AJIL* 69 (1975): 27–28.

αναπτυσσόμενα κράτη υποστήριζαν την καθιέρωση προστασίας από την οικονομική εκμετάλλευση και τις απειλές για την εθνική τους ασφάλεια¹³⁰. Οι αρχικές προτάσεις που υποβλήθηκαν για διαπραγματεύσεις κυμαίνονταν από την απαίτηση ότι ένα παράκτιο κράτος πρέπει να ειδοποιείται μόνο εκ των προτέρων και να συμμορφώνεται με τα πρότυπα του διεθνούς δικαίου¹³¹ έως την απαίτηση ότι πρέπει να υπάρχει απόλυτη συναίνεση από το παράκτιο κράτος.

Σημαντική πρόταση, που κατατέθηκε στη Second Substantive Session of UNCLOS III το 1975, πρότεινε ότι η έρευνα σχετικά με την εξερεύνηση και την εκμετάλλευση των φυσικών πόρων υπόκειται στην απόλυτη συναίνεση του παράκτιου κράτους, ενώ άλλα έργα επιστημονικής έρευνας θα απαιτούσαν μόνο κοινοποίηση στα παράκτια κράτη μαζί με τήρηση άλλων καθορισμένων αρμοδιοτήτων¹³². Αυτό το περιθώριο που δόθηκε σε θεμελιώδεις ερευνητικές δραστηριότητες προκάλεσε κριτική από τα αναπτυσσόμενα κράτη¹³³. Αυτή η κριτική οδήγησε στη δημιουργία ενός καθεστώτος που απαιτούσε τη συναίνεση για όλες τις έρευνες που διεξάγονταν στην ΑΟΖ, με βάση την τήρηση όλων των καθορισμένων προϋποθέσεων.

Το άρθρο 56 της LOS Convention βεβαιώνει ότι το παράκτιο κράτος έχει «δικαιοδοσία όπως προβλέπεται στις σχετικές διατάξεις της παρούσας Σύμβασης» όσον αφορά στις θαλάσσιες έρευνες. Οι σχετικές διατάξεις διευκρινίζονται στο Μέρος XIII της LOS Convention, συγκεκριμένα στα άρθρα 246–54. Το άρθρο 246 παράγραφος 1 αναφέρει ότι τα παράκτια κράτη έχουν το δικαίωμα να «ρυθμίζουν, να εξουσιοδοτούν και να διεξάγουν θαλάσσια επιστημονική έρευνα» στην ΑΟΖ. Το άρθρο αυτό ορίζει επίσης, στην παράγραφο 2, ότι «η θαλάσσια επιστημονική έρευνα στην αποκλειστική οικονομική ζώνη ... θα διεξάγεται με τη συγκατάθεση του παράκτιου κράτους». Με άλλα λόγια, οποιαδήποτε έρευνα διεξάγεται χωρίς την ρητή συναίνεση του παράκτιου κράτους θα παραβίαζε τη συναίνεση δικαιοδοσίας του παράκτιου κράτους. Ωστόσο, το

¹³⁰ Milenko Milić, “The Third United Nations Conference on the Law of the Sea,” *Case Western Reserve Journal of International Law* 8, no. 1 (1976): 183, 184.

¹³¹ Abdulqawi A. Yusuf, “Towards a New Legal Framework for Marine Research: Coastal State Consent and International Coordination,” *VJIL* 19 (1979): 413–15.

¹³² UN Doc. A/Conf. 62/ S. R. 26, April 3, 1975, *Official Records* 3 (1975): 252.

¹³³ Extavour, *The Exclusive Economic Zone*, 208–9.

παράκτιο κράτος είναι υποχρεωμένο να δώσει τη συγκατάθεση για όλες τις θαλάσσιες επιστημονικές έρευνες υπό «κανονικές συνθήκες»¹³⁴. Όμως, τι ακριβώς συνιστά «κανονικές συνθήκες» είναι ασαφές και φαίνεται να αφήνεται στην υποκειμενική γνώμη του παράκτιου κράτους¹³⁵.

Δεδομένου ότι μερικές φορές προκύπτουν κανονικές συνθήκες, ένα παράκτιο κράτος μπορεί εξακολουθεί να αποκρύπτει τη συγκατάθεσή του εάν το επιβάλλει η κατάσταση, όπως όταν το έργο «είναι άμεσης σημασίας για την εξερεύνηση και εκμετάλλευση των φυσικών πόρων»¹³⁶ που μερικές φορές αποτελεί θεμελιώδες μέρος των θαλάσσιων ερευνών. Το παράκτιο κράτος έχει την εξουσία να αναστείλει ή να διακόψει τις ερευνητικές δραστηριότητες εάν δεν διεξάγονται σύμφωνα με τη συμφωνία ή εάν έχει συμβεί σημαντική αλλαγή που θα επηρέαζε εγγενώς τη συγκατάθεση που είχε χορηγηθεί προηγουμένως¹³⁷.

Τα παράκτια κράτη δεν χρειάζεται να συναινούν απευθείας. Η συναίνεση του παράκτιου κράτους μπορεί να υπονοηθεί υπό δύο περιπτώσεις: όταν το παράκτιο κράτος δεν έχει αντιδράσει στο ερώτημα εντός τεσσάρων μηνών από την παραλαβή του σχετικού αιτήματος για την έρευνα (δηλαδή αίτηση συναίνεσης)¹³⁸ ή όταν το ερευνητικό έργο θα πραγματοποιηθεί ή θα εκπονηθεί υπό την αιγίδα διεθνούς οργανισμού μέλους του οποίου είναι το παράκτιο κράτος. Στην τελευταία περίπτωση, το αίτημα για έρευνα πρέπει να έχει προηγουμένως εγκριθεί από το παράκτιο κράτος όταν λήφθηκε η απόφαση από τον οργανισμό για την εκτέλεση του έργου, και το παράκτιο κράτος δεν προέβαλε ρητά αντίρρηση για την ενέργεια αυτής εντός της τετράμηνης χρονικής περιόδου κοινοποίησης.

Όταν ένα κράτος σκοπεύει να πραγματοποιήσει θαλάσσιες επιστημονικές έρευνες στην ΑΟΖ ή στην υφαλοκρηπίδα ενός παράκτιου κράτους, το παράκτιο κράτος πρέπει να λάβει συγκεκριμένες πληροφορίες σχετικά με τις ερευνητικές δραστηριότητες

¹³⁴ “The Law of the Sea Convention,” Article 246(3).

¹³⁵ Yusuf, “Towards a New Legal Framework for Marine Research,” 418.

¹³⁶ “The Law of the Sea Convention,” Article 246(5)(6).

¹³⁷ O’Connell, *The International Law of the Sea*, 1028.

¹³⁸ “The Law of the Sea Convention,” Article 253(1)(a) and (b).

έξι μήνες πριν από την έναρξη της έρευνας. Η υποχρέωση αυτή θεωρείται ως αίτημα συναίνεσης από το παράκτιο κράτος.

Το κράτος που διεξάγει την έρευνα πρέπει να συμμορφώνεται με έναν αριθμό καθορισμένων προϋποθέσεων. Μία από τις πιο σημαντικές προϋποθέσεις περιλαμβάνει δίνοντας στο παράκτιο κράτος την ευκαιρία να λάβει μέρος ή τουλάχιστον να εκπροσωπηθεί στις ερευνητικές δραστηριότητες και να έχει πρόσβαση στα αποτελέσματα της έρευνας. Αυτή η πρόσβαση περιλαμβάνει δεδομένα και δείγματα που συλλέγονται, βοηθώντας στην αξιολόγηση ή ερμηνεία των δεδομένων, των δειγμάτων και των αποτελεσμάτων της έρευνας και στην αφαίρεση εγκαταστάσεων και τον εξοπλισμό που χρησιμοποιείται μόλις ολοκληρωθούν οι ερευνητικές δραστηριότητες.

Τέλος, μπορεί να προκύψει διαφωνία όταν ένα παράκτιο κράτος ασκήσει το δικαίωμά του να αρνηθεί τη συναίνεση για θαλάσσιες επιστημονικές έρευνες ή όταν εκδίδει εντολή για παύση όλων των ερευνητικών δραστηριοτήτων. Μια τέτοια περίπτωση εξαιρείται από το υποχρεωτικό σύστημα επίλυσης διαφορών. Ωστόσο, αυτές οι διαφορές εξακολουθούν να υπόκεινται στις υποχρεωτικές διαδικασίες συνδιαλλαγής της Σύμβασης LOS. Τυχόν πρόσθετες διαφορές που αφορούν τις θαλάσσιες επιστημονικές έρευνες πρέπει να διευθετούνται σύμφωνα με τις διαδικασίες που περιγράφονται στις δεσμευτικές αποφάσεις.

Εν κατακλείδι, οι κατευθυντήριες γραμμές της σύμβασης LOS σχετικά με τις ερευνητικές δραστηριότητες στην ΑΟΖ επεκτείνουν το καθεστώς συναίνεσης της Convention on the Continental Shelf του 1958. Αυτό τονίζεται από το γεγονός ότι η συναίνεση ενός παράκτιου κράτους αποτελεί σημαντική προϋπόθεση για τη πρόσβαση τρίτων κρατών σε επιστημονικές θαλάσσιες έρευνες στην ΑΟΖ. Αν και το παράκτιο κράτος πρέπει να δώσει τη συγκατάθεσή του για την έρευνα που διεξάγεται από τρίτα κράτη στην ΑΟΖ του υπό «κανονικές συνθήκες», αυτό το προσόν είναι ασαφές και δεν αποτελεί οριστική υποχρέωση που αναγκάζει το παράκτιο κράτος να δράσει. Επιπλέον, ακόμη και αν υπάρχουν κανονικές συνθήκες, η πρόσβαση σε επιστημονικές θαλάσσιες έρευνες στην ΑΟΖ εξακολουθεί να υπόκειται σε ορισμένες προϋποθέσεις που εκφράζονται στο άρθρο 246 παράγραφος 5.

Η συμπερίληψη ανακριβών όρων κάτω από αυτές τις περιστάσεις δίνουν στο παράκτιο κράτος το προνόμιο να χορηγήσει ή να παρακρατήσει τη συγκατάθεση. Η επιλογή του παράκτιου κράτους σε αυτό το θέμα φαίνεται να τονίζεται από το γεγονός ότι η απόφαση απαγόρευσης της ξένης επιστημονικής έρευνας στην ΑΟΖ εξαιρείται ρητώς από την υποχρεωτική επίλυση διαφορών από τρίτους μηχανισμούς που βρίσκονται στο κείμενο της LOS Convention¹³⁹.

Συμπερασματικά, από την εκτενή μελέτη της πορείας και των ιστορικών συμφωνιών των θαλασσίων ζωνών διαφαίνεται η παύση της αρχής της κοινής κληρονομίας, της έμπνευσης του Arvid Pardo. Η θάλασσα υπόκειται στον έλεγχο των κρατών έως τα 200 ν.μ. με την προϋπόθεση ύπαρξης ΑΟΖ και έξω από αυτή την απόσταση στην διεθνή αρχή. Εξαιρουμένου λοιπόν της ναυσιπλοΐας, της ελεύθερης υπέρπτησης και της εμποτίσης καλωδίων όλα τα υπόλοιπα δεν είναι κοινής χρήσης υπέρ της ανθρωπότητας.

Κεφάλαιο 3^ο

3. Ανεξάρτητη Οικονομική Ζώνη στη Μεσόγειο

3.1 Εισαγωγή

Οι ενεργειακοί πόροι έχουν μεγάλη ζήτηση στην Ανατολική Μεσόγειο. Ελλάδα και Τουρκία διαφωνούν επί αυτού για περισσότερα από 60 χρόνια, η Κύπρος και η Τουρκία περίπου μια δεκαετία. Στη διαμάχη πλέον εμπλέκονται και άλλες χώρες όπως η Λιβύη, το Ισραήλ και η Αίγυπτος. Σήμερα η Τουρκία δεν διστάζει να στείλει τα ερευνητικά της σκάφη για να πραγματοποιήσουν ερευνητικές εργασίες σε θαλάσσιες ζώνες που διεκδικούν και δικαιούνται η Ελλάδα ή η Κύπρος. Τα τουρκικά πλοία εξερεύνησης συνοδεύονται από πολεμικά πλοία και η χρήση βίας δεν μπορεί πλέον να αποκλειστεί.

¹³⁹ “The Law of the Sea Convention,” Article 264 and Part XV.

Η κατάσταση έγινε πρόσφατα κρίσιμη όταν η Τουρκία και η Λιβύη κατέληξαν σε ένα Μνημόνιο για τη διχοτόμηση των θαλάσσιων ζωνών, που έρχεται σε σύγκρουση με τις συνοριακές διεκδικήσεις Ελλάδας και Κύπρου, με αποτέλεσμα οι ελληνικές ένοπλες δυνάμεις να τεθούν σε επιφυλακή. Ο αντιπρόεδρος της Τουρκίας, Fuat Oktay, έχει αναφερθεί στο σχέδιο ως «casus belli». Ενώ τόσο η Τουρκία και η Ελλάδα επιδιώκουν μαζικά προγράμματα επανεξοπλισμού, ο Έλληνας υπουργός εξωτερικών, Νίκος Δένδιας, έχει επικρίνει την Άγκυρα και τη στρατηγική της για «νεο-οθωμανισμό». Από την άλλη πλευρά, όλοι οι παράγοντες που εμπλέκονται στην αντιπαράθεση έχουν στείλει σήματα ύφεσης εκφράζοντας την προθυμία τους να ξεκινήσουν διάλογο. Όταν η Ευρωπαϊκή Ένωση (ΕΕ) συζήτησε την επιβολή κυρώσεων στην Τουρκία λόγω των δραστηριοτήτων της και της πολεμικής συμπεριφοράς της, η Άγκυρα διέταξε το ερευνητικό σκάφος Oruc Reis να επιστρέψει στο λιμάνι της Αττάλειας, ουσιαστικά παίζοντας τη γάτα με το ποντίκι με την Ε.Ε.

Συνολικά, ωστόσο το ερώτημα που πλανάται και παραμένει, είναι ποιες είναι οι πιθανότητες να διευθετηθεί η σύγκρουση ειρηνικά και μόνιμα. Για να μπορέσουμε να απαντήσουμε σε αυτό, είναι σημαντικό να λάβουμε υπόψη τόσο το ιστορικό υπόβαθρο αυτής της σύγκρουσης και όσο και τις εδραιωμένες αρνητικές αντιλήψεις των ενδιαφερομένων.

Οι διατάξεις του διεθνούς δικαίου της θάλασσας είναι σημαντικές και για τις δύο πλευρές, αλλά αυτό που αποτελεί έκπληξη είναι το γεγονός ότι οι ερμηνείες διαφέρουν σημαντικά. Η ειρωνεία θα μπορούσε να είναι ότι, τελικά, οι ενεργειακοί πόροι στην Ανατολική Μεσόγειο αποδεικνύονται μικρής αξίας όταν λαμβάνονται υπόψη όχι μόνο οι οικονομικές και χρηματοοικονομικές πτυχές αλλά και οι πρωτοβουλίες για τη μείωση των εκπομπών αερίων του θερμοκηπίου.

3.2 Ιστορικά δεδομένα

Η σημερινή αντιπαράθεση πυροδοτήθηκε από δύο μνημόνια που υπέγραψαν η Τουρκία και Λιβύη στις 27 Νοεμβρίου 2019¹⁴⁰. Το πρώτο μνημόνιο οριοθετούσε τις αποκλειστικές θαλάσσιες ζώνες των δύο χωρών, ενώ η δεύτερη αφορούσε στρατιωτική

¹⁴⁰ Abdullah Bozkurt, Full Text of Turkey-Libya Maritime Agreement Revealed, Nordic Monitor, 5 December 2019

συνεργασία, που στην ουσία σήμαινε τουρκική στρατιωτική βοήθεια για την κυβέρνηση της Λιβύης. Για άλλη μια φορά, αναβίωσε μια παλιά σύγκρουση, η οποία έχει τις ρίζες της στη δεκαετία του 1950. Από τη μια πλευρά, οι εχθροπραξίες μεταξύ της ελληνικής και της τουρκικής κοινότητας στη Κύπρο είχε αρνητικό αντίκτυπο στη σχέση μεταξύ των «μητρικών» χωρών Ελλάδας και Τουρκίας. Επιπλέον, η εκμετάλλευση των θαλάσσιων πόρων έγινε επίσης θέμα. Το 1958, τα Ηνωμένα Έθνη συνήλθαν στη Γενεύη και συνήψαν τη σύμβαση για την υφαλοκρηπίδα. Η Ελλάδα επικύρωσε τη συνθήκη, η Τουρκία όχι.

Το 1973, η τουρκική κυβέρνηση ανακοίνωσε ότι ξεκίνησε δραστηριότητες εξερεύνησης ορυκτών πόρων (υδρογονανθράκων) στο Αιγαίο, για τους οποίους η Ελλάδα ανακοίνωσε ότι ανήκουν στις δικές της θαλάσσιες ζώνες. Όταν τα τουρκικά πλοία ξεκίνησαν την εξερεύνηση το 1974, οι ένοπλες δυνάμεις της Ελλάδας τέθηκαν σε επιφυλακή. Οι προοπτικές επίλυσης της διαφωνίας με διαπραγματεύσεις διαλύθηκε όταν ο τουρκικός στρατός εισέβαλε στην Κύπρο το 1974. Αυτή ήταν η στιγμή που η αντιπαράθεση μεταξύ Τουρκίας, Ελλάδας και Κύπρου για τα θαλάσσια δικαιώματα στην Ανατολική Μεσόγειο έγινε μόνιμο πρόβλημα.

Όσον αφορά τα τουρκολιβυκά μνημόνια, το Μνημόνιο Συνεννόησης (Memorandum of Understanding) μεταξύ της κυβέρνησης της Δημοκρατίας της Τουρκίας και της Λιβύης για την οριοθέτηση περιοχών ναυτικής δικαιοδοσίας στη Μεσόγειο (Delimitation of the Maritime Jurisdiction Areas in the Mediterranean) καθόρισε τις αποκλειστικές οικονομικές ζώνες για κάθε κράτος. Αυτό παρείχε στα κράτη το αποκλειστικό δικαίωμα να εκμεταλλεύονται τους φυσικούς πόρους σε αυτές τις ζώνες. Στον αντίποδα του παράνομου και παράλογου σύμφωνα με το Διεθνές Δίκαιο μνημονίου, η συμφωνία με της Ελλάδας με την Αίγυπτο περισώζουν την αλιεία από την ελληνική μεριά. Πιο συγκεκριμένα οι Έλληνες ψαράδες θα ήταν "εγκλωβισμένοι" εντός της αιγιαλίτιδας ζώνης και σε αντίθετη περίπτωση θα αντιμετώπιζαν τις τουρκικές αρχές εκτός των 6 ν.μ. Η σύναψη όμως της Ελληνοαιγυπτιακής συμφωνίας δίνει δικαιώματα στους Έλληνες αλιείς πέρα της χωρικής θάλασσας.

Ελλάδα και Κύπρος κατήγγειλαν ότι η οριοθέτηση της θαλάσσιας ζώνης διενεργήθηκε σε βάρος τρίτων, αφού, σύμφωνα με το μνημόνιο, οι θαλάσσιες ζώνες νοτιοανατολικά των ελληνικών νησιών των Δωδεκανήσων και την Κρήτη

διεκδικούνται από τη Τουρκία. Η Ελλάδα όμως υποστήριξε ότι οι περιοχές αυτές ανήκουν στην αποκλειστική οικονομική ζώνη της. Η Τουρκία δεν είχε συμβουλευτεί την Ελλάδα και την Κύπρο, το οποίο υποχρεούται να κάνει καθώς τα σύνορα τους αλληλοεπικαλύπτονται.

Η διακοινοτική σύγκρουση στην Κύπρο πρόσθεσε μια άλλη διάσταση της διαμάχης και αντιπαράθεσης. Το 2011, επετεύχθη συμφωνία μεταξύ των ηγετών των Τουρκοκυπρίων και της Τουρκίας που εξουσιοδότησε την Τουρκία να πραγματοποιήσει έρευνες στην αποκλειστική οικονομική ζώνη της Κύπρου. Αυτό απορρίφθηκε από τις αρχές της Κυπριακής Δημοκρατίας¹⁴¹. Ωστόσο, τουρκικά σκάφη, συνοδευόμενα από πολεμικά πλοία, έχουν ξεκινήσει ερευνητικές δραστηριότητες.

Η επίθεση της Τουρκίας πρέπει να θεωρηθεί ως αντίδραση στη συνεργασία μεταξύ πολλών μεσογειακών κρατών. Κύπρος, Ισραήλ, Λίβανος και Αίγυπτος οριοθέτησαν τις αποκλειστικές οικονομικές ζώνες τους το 2010, εξαιρουμένης της Τουρκίας. Βασισμένη σε αυτή τη συμφωνία, η Κύπρος εξουσιοδότησε την αμερικανική εταιρεία Noble Energy να ξεκινήσει τις έρευνες τον Σεπτέμβριο του 2011. Το γεγονός ότι η Τουρκία ήταν απομονωμένη στην Μεσόγειο έγινε εμφανές όταν η Ελλάδα, η Κύπρος, το Ισραήλ, η Αίγυπτος, η Ιορδανία και η Παλαιστίνη ίδρυσαν το EastMed Gas Forum στις 16 Ιανουαρίου 2020 με έδρα το Κάιρο. Η Γαλλία ζήτησε επίσημα να ενταχθεί και οι Η.Π.Α. ανακοίνωσαν ότι θα είναι μόνιμος παρατηρητής¹⁴². Τον Ιανουάριο του 2020, η Ελλάδα, το Ισραήλ και η Κύπρος υπέγραψαν κοινή συμφωνία για την έναρξη ενός αγωγού στην Ανατολική Μεσόγειο μεταφοράς φυσικού αερίου στην Ευρώπη, μέσω της Ανατολικής Μεσογείου. Αν και είναι απορίας άξιο αν ένας τέτοιος αγωγός είναι ρεαλιστικό έργο, καθιστά σαφές ότι η Τουρκία αποκλείεται από την αυξημένη συνεργασία μεταξύ των μεσογειακών κρατών.

Ωστόσο, η απομόνωση δεν σημαίνει ότι η Τουρκία απέχει από το να έχει μια γεωπολιτική ατζέντα. Αντίθετα, η Τουρκία έχει επιθετική ατζέντα με δύο στόχους. Το πρώτο είναι η εξασφάλιση πρόσβασης σε πόρους, ακόμη και σε θαλάσσιες ζώνες που

¹⁴¹ Cf. Heinz-Jürgen Axt, Zypern, in: Werner Weidenfeld / Wolfgang Wessels, eds, *Jahrbuch der europäischen Integration*, Baden-Baden 2012, 509–510.

¹⁴² Cf. France and US Request to Join EastMediterranean Gas Forum, *Middle East Monitor*, 17 January 2020,

υπάρχουν και διεκδικούνται από άλλα κράτη. Το δεύτερο είναι να καθιερωθεί η Τουρκία ως περιφερειακή δύναμη. Οι στόχοι της Τουρκίας όσον αφορά στις αποκλειστικές οικονομικές ζώνες επιτεύχθηκαν ξεκάθαρα στο τουρκολιβυκό μνημόνιο για τις θαλάσσιες ζώνες. Ο πρόεδρος Ερντογάν αποκάλυψε αυτούς τους στόχους όταν εμφανίστηκε μπροστά σε έναν χάρτη που δείχνει την αποκαλούμενη «Γαλάζια Πατρίδα» της Τουρκίας, που απεικονίζει σχεδόν το μισό του Αιγαίου και μια περιοχή που απλώνεται μέχρι την ανατολική ακτή της Κρήτης, και ότι ανήκει στην Τουρκία. Η φωτογραφία τραβήχτηκε στις 2 Σεπτεμβρίου 2019, ημέρα κατά την οποία η Τουρκία γιόρταζε τη μνήμη της νίκης στον πόλεμο κατά της Ελλάδας το 1922. Το δόγμα της Γαλάζιας Πατρίδας (Mavi Vatan) αναφέρθηκε για πρώτη φορά τον Ιούνιο του 2006 από τον ναύαρχο Ramazan Cem Gürdeniz, που ήταν υπέρμαχος ενός επεκτατικού εθνικιστικού οράματος για την τουρκική εξουσία¹⁴³.

Το δεύτερο μνημόνιο μεταξύ Τουρκίας και Λιβύης, για στρατιωτική βοήθεια, αποκαλύπτει ότι οι φιλοδοξίες της Τουρκίας υπερβαίνουν τις σχέσεις με τις άμεσες σχέσεις της με τις γειτονικές χώρες στα δυτικά (Ελλάδα) και στα νότια (Κύπρος). Τα βόρεια τμήματα της Συρίας και του Ιράκ, καθώς και τμήματα της Αρμενίας/Αζερμπαϊτζάν και της Γεωργίας, είναι περιοχές που η Τουρκία ισχυρίζεται ότι έχει μεγάλη επιρροή. Επιπλέον, η τουρκική εμπλοκή στη σύγκρουση του Ναγκόρνο-Καραμπάχ είναι το τελευταίο παράδειγμα μιας πιο προκλητικής Τουρκικής πολιτικής¹⁴⁴. Εκτός από τη Ρωσία, η Τουρκία μπορεί επίσης να χαρακτηριστεί «νικητής» αυτής της σύγκρουσης¹⁴⁵.

Για να ορίσουν τον γεωπολιτικό τους ρόλο, οι Τούρκοι εθνικιστές, αλλά και οι επικριτές τους, χρησιμοποιούν τον όρο «νεο-οθωμανισμός», ενώ άλλοι προτιμούν τον όρο «περιφερειακή δύναμη». Το μνημόνιο «Memorandum of Understanding between the Government of the Republic of Turkey and the Government of National Accord-State of Libya on Security and Military Cooperation» μπορεί να θεωρηθεί ως αμοιβαία

¹⁴³ Cf. Kareem Fahim, Amid Mediterranean Tensions, Retired Turkish Admiral Grabs the Spotlight Touting Supremacy at Sea, Washington Post, 27 September 2020

¹⁴⁴ Cf. Daria Isachenko, Türkei-Russland-Partnerschaft im Krieg um Bergkarabach. Militarisierte Friedensstiftung mit Folgen für die Konflikttransformation, Stiftung Wissenschaft und Politik, SWP-Aktuell no. 88, November 2020.

¹⁴⁵ Cf. Tomasz Konicz, Die Hauptgewinner sind die Türkei und Russland, Telepolis, 14 November 2020,

υποστήριξη της Λιβύης στις προθέσεις της Τουρκίας να οριοθετήσει τις θαλάσσιες ζώνες στη Μεσόγειο. Η βοήθεια της Τουρκίας προς την κυβέρνηση του πρωθυπουργού Fayed Mustafa al-Sarraj περιλαμβάνει στρατιωτική εκπαίδευση, αγαθά και υπηρεσίες.

Τον Ιανουάριο του 2020, η βρετανική εφημερίδα The Guardian ανέφερε ότι η Τουρκία μετέφερε 35 στρατιωτικούς συμβούλους και 2.000 Σύριους αντάρτες στη Λιβύη για να πολεμήσουν εναντίον του στρατάρχη Khalifa Belqasim Haftar, ενός πολέμαρχου και διοικητή του Λιβυκού Εθνικού Στρατού με έδρα το Τομπρούκ. Σύμφωνα με την κάλυψη από τα μέσα ενημέρωσης, η τουρκική υποστήριξη φαίνεται να ήταν επιτυχής¹⁴⁶.

3.3 Η διαφορά μεταξύ Ελλάδας και Τουρκίας

Σύμφωνα με το δόγμα της «Γαλάζιας Πατρίδας», οι δηλώσεις του Τούρκου προέδρου αποκαλύπτουν την υποστήριξή του σε μια ρεβιζιονιστική στρατηγική. Σε ομιλία που εκφωνήθηκε το Σεπτέμβριο του 2016, ο Ερντογάν χαρακτήρισε τη Συνθήκη της Λωζάννης του 1923 ως ήττα για την Τουρκία. Αυτή η συνθήκη τερμάτισε τη σύγκρουση μεταξύ της Οθωμανικής Αυτοκρατορίας και των συμμάχων και καθιέρωσε τα σημερινά σύνορα μεταξύ Τουρκίας και Ελλάδας. *«Στη Λωζάννη χαρίσαμε νησιά στην Ελλάδα. Είναι αυτή η νίκη; Προσπάθησαν να μας ξεγελάσουν ώστε να πιστέψουμε ότι η Λωζάννη ήταν μια νίκη. Όσοι κάθισαν σε εκείνο το τραπέζι δεν έπραξαν σωστά με αυτή τη συνθήκη. Τώρα υποφέρουμε τις συνέπειες»*, είπε ο Ερντογάν¹⁴⁷. Τα λόγια του προέδρου χαιρετίστηκαν από τους Τούρκους εθνικιστές και ιδιαίτερα από τον εταίρο του στον συνασπισμό από το ακροδεξιό εθνικιστικό κόμμα (Milliyetçi Hareket Partisi).

Η πρόθεση του Ερντογάν, υπό το φως της πίεσης που δέχεται λόγω της αδύναμης τουρκικής οικονομίας, ήταν να ενισχύσει την εγχώρια κατανάλωση. Η τουρκική λίρα υποτιμήθηκε κατά 60% έναντι του ευρώ τους πρώτους 10 μήνες του 2020¹⁴⁸ και συνεχίζει. Σε κάθε περίπτωση, η οργή στις γειτονικές χώρες ήταν μεγάλη.

¹⁴⁶ Cf. Aidan Lewis, Down but Not Out, Haftar Still Looms over Libya Peace Process, Reuters, 24 September 2020.

¹⁴⁷ Quoted in Abdullah Bozkurt, Erdoğan's Secret Keeper Says Lausanne Treaty 'Expired'. Turkey Free to Grab Resources, Nordic Monitor, 24 February 2020

¹⁴⁸ Cf. Rainer Hermann, Der Schwiegersohn als Sündenbock, Frankfurter Allgemeine Zeitung, 10 November 2020.

Δηλώσεις όπως αυτές του Τούρκου προέδρου πρέπει να ερμηνευτούν με στόχο τα αμοιβαία εχθρικά στερεότυπα σε Ελλάδα και Τουρκία. Η συλλογική μνήμη της Ελλάδας μπορεί να περιγραφεί από την δημιουργία του σύγχρονου έθνους της Ελλάδας με μάχες κατά των Οθωμανών που κατείχαν ελληνικό έδαφος. Όταν η Κωνσταντινούπολη κατακτήθηκε από τον σουλτάνο Μωάμεθ Β΄ και τα στρατεύματά του, το 1453, η Βυζαντινή Αυτοκρατορία κατέρρευσε. Αυτό που ακολούθησε ήταν τέσσερις αιώνες οθωμανικής δουλείας. Για τους Έλληνες που αγωνίζονται για ελευθερία και εθνική κυριαρχία σήμαινε μάχη κατά των Οθωμανών. Αυτό που εκλαμβάνεται ως αγώνας για ελευθερία και ανεξαρτησία στην Ελληνική πλευρά θεωρείται ως διαδοχή ήττων από την τουρκική πλευρά¹⁴⁹.

Ο επιτυχημένος αγώνας ενάντια στον οθωμανικό ζυγό έδωσε στη σύγχρονη Ελλάδα την ευκαιρία να επεκτείνει την επικράτειά της όλο και περισσότερο. Η εδαφική επέκταση της σύγχρονης Ελλάδας τεκμηρίωσε τη «Μεγάλη Ιδέα» ως μια αλυσωτική έννοια για να αναβιώσει τη Βυζαντινή Αυτοκρατορία. Η Ελλάδα προσάρτησε τα Ιόνια Νησιά (Συνθήκη του Λονδίνου, 1864), τη Θεσσαλία (Σύμβαση Κωνσταντινουπόλεως, 1881), τη Μακεδονία, τη Κρήτη, την Ήπειρο και τα Νησιά του Ανατολικού Αιγαίου (Συνθήκη του Βουκουρεστίου, 1913), και τη Δυτική Θράκη (Συνθήκη Neuilly, 1920). Παρά το τέλος του σχεδίου της Μεγάλης Ιδέας το 1922, όταν ιδρύθηκε η Τουρκική Δημοκρατία, το ελληνικό κράτος συνέχισε να επεκτείνεται. Το 1947 τα Δωδεκάνησα αποδόθηκαν στην Ελλάδα με τη Συνθήκη Ειρήνης (Treaty of Peace) με την Ιταλία. Εξ ου και η εδαφική επέκταση της σύγχρονης Ελλάδας, ιδιαίτερα στο Αιγαίο, δημιούργησε τη βάση για τις αξιώσεις της να εκμεταλλευτεί τους πόρους μέχρι το μέσο της γραμμής μεταξύ των ανατολικών ελληνικών νησιών και των τουρκικών ακτών. Επιπροσθέτως, το γεγονός ότι το μικρό νησί Καστελόριζο παραδόθηκε στην Ελλάδα το 1947 νομιμοποιεί μια περαιτέρω διεκδίκηση μιας ευρύτερης θαλάσσιας ζώνης νότια της Τουρκίας.

¹⁴⁹ Cf. Heinz Kramer, *A Changing Turkey. The Challenge to Europe and the United States*, Washington/D.C. 2000, 163–165.

3.4 Τα ενεργειακά κοιτάσματα στην Ανατολική Μεσόγειο

Τον Δεκέμβριο του 2011, η αμερικανική εταιρεία Noble Energy ανακάλυψε περίπου επτά τρισεκατομμύρια κυβικά πόδια φυσικού αερίου νοτιοδυτικά της Κύπρου. Είχε προβλεφθεί ότι αυτό θα παρέχει στην Κύπρο ηλεκτρική ενέργεια για περίπου διακόσια χρόνια και επίσης η ΕΕ θα επωφεληθεί από τη νέα πηγή ενέργειας, μειώνοντας ταυτόχρονα την εξάρτησή της από Ρωσικό αέριο¹⁵⁰. Μια έκθεση που εκδόθηκε από το Γεωλογικό Ινστιτούτο των ΗΠΑ (U.S. Geological Survey, USGS) το 2010 εκτιμά ότι το Levant Basin μπορεί να προσφέρει κατά μέσο όρο 1,7 βαρέλια πετρελαίου και 122 τρισεκατομμύρια κυβικά πόδια φυσικού αερίου¹⁵¹. Ωστόσο, οι πόροι δεν είναι οι ίδιοι με τα αποθεματικά. Ως πόροι ορίζονται οι ποσότητες φυσικού αερίου και πετρελαίου που υπάρχουν, αλλά δεν μπορούν (ακόμη) να αξιοποιηθούν με τα διαθέσιμα τεχνικά μέσα ή δεν είναι (ακόμη) οικονομικά εκμεταλλεύσιμοι. Τα αποθεματικά είναι πηγές που μπορούν να αξιοποιηθούν υπό τις υπάρχουσες τεχνικές και οικονομικές συνθήκες. Λαμβάνοντας υπόψη αυτή τη διάκριση, υπάρχουν αξιόλογες ενδείξεις ότι οι προαναφερθέντες ποσότητες φυσικού αερίου και πετρελαίου στη Μεσόγειο θα πρέπει να ορίζονται ως πόροι και όχι ως αποθέματα.

Οι περιορισμοί της εκμετάλλευσης των πόρων φυσικού αερίου και πετρελαίου έγιναν εμφανείς όταν το 2015 η γαλλική εταιρεία Total και η ιταλική ENI δεν εντόπισαν τις πηγές φυσικού αερίου που ήλπιζαν να βρουν. Η αμερικανική επιχείρηση Noble Energy ανακάλυψε ένα απόθεμα αλλά αναγκάστηκε να αναγνωρίσει ότι η εκμετάλλευση δεν θα ήταν κερδοφόρα. Το σχέδιο εκμετάλλευσης φυσικού αερίου (LNG) εγκαταλείφθηκε. Συνολικά, υπάρχουν τουλάχιστον τέσσερα εμπόδια για την εκμετάλλευση του φυσικού αερίου και του πετρελαίου στη Μεσόγειο:

1. Πρώτον, εάν υπάρχουν συγκρούσεις μεταξύ των μεσογειακών κρατών, οι επενδύσεις θεωρούνται υπερβολικά επικίνδυνες. Οι εταιρείες σχεδιάζουν ενεργειακά έργα για δεκαετίες και όχι επ'αόριστο και οι επενδύσεις απαιτούν σταθερές συνθήκες, τόσο από πολιτική όσο και από νομική άποψη.

¹⁵⁰ Cf. Julia Damianova, The Coming Mediterranean Energy War, The National Interest, 13 February 2012.

¹⁵¹ Cf. Christopher J. Schenk et al., Assessment of Undiscovered Oil and Gas Resources of the Levant Basin Province, Eastern Mediterranean, U.S. Geological Survey Fact Sheet 2010–3014, 12 March 2010.

- Συγκρουόμενα κράτη, προκλήσεις από πολεμικά πλοία και στρατιωτικά αεροσκάφη, και ίσως ακόμη και η χρήση όπλων, αποθαρρύνει τις επιχειρήσεις.
2. Δεύτερον, είναι αμφίβολο εάν η τιμή για το πετρέλαιο και το φυσικό αέριο από την Ανατολική Μεσόγειο θα είναι ανταγωνιστική. Όσο υφίσταται έλλειψη ανταγωνιστικότητας, δεν έχει νόημα να ξεκινήσει η εκμετάλλευση, έστω και αν οι τεχνικές προκλήσεις αποδεικνύονται ξεπερασμένες. Οι εμπειρίες της Total (Γαλλία), ENI (Ιταλία) και Noble Energy (Η.Π.Α.) αμφισβήτησαν την οικονομική σκοπιμότητα και έτσι έκαναν τις επιχειρήσεις απρόθυμες να αρχίσουν να επενδύουν.
 3. Τρίτον, η παραγωγή φυσικού αερίου και πετρελαίου στην Ανατολική Μεσόγειο θα είναι πιο κερδοφόρα εάν η Κύπρος και η Ελλάδα δεν είναι οι μόνοι καταναλωτές, αλλά εάν η ενέργεια πωλείται σε αγορές σε όλη την Ευρώπη. Ωστόσο, είναι αμφίβολο αν θα αυξηθεί η κατανάλωση στην Ευρώπη και αν θα υπάρξει ζήτηση νέας ορυκτής ενέργειας, ιδίως υπό το φως των κλιματικών στόχων της ΕΕ. Με το σχέδιο - στόχο για το κλίμα το 2030, η Επιτροπή στοχεύει στη μείωση εκπομπών των αερίων του θερμοκηπίου σε τουλάχιστον 55% κάτω από τα επίπεδα του 1990¹⁵². Οι υπεύθυνοι χάραξης πολιτικής και οι επενδυτές προειδοποιούνται να μην ξεκινήσουν με επενδύσεις όπως η αξιοποίηση των πηγών ορυκτής ενέργειας, αφού η κατανάλωση των ορυκτών καυσίμων θα μειωθεί σημαντικά στο εγγύς μέλλον.
 4. Τέταρτον, υπάρχουν δύο εναλλακτικές υπό συζήτηση όταν πρόκειται για τον εφοδιασμό της Ευρώπης με αυτήν την ενέργεια: είτε μεταφορά υδροποιημένου αερίου ή χρήση αγωγών — αλλά τόσο υδροποιημένο αέριο όσο και οι αγωγοί θα οδηγούσαν σε υψηλότερες τιμές από τις τρέχουσες εισαγωγές από τη Ρωσία. Σήμερα, η Ευρώπη έχει διαφοροποιήσει τις προμήθειες, λαμβάνοντας το μεγαλύτερο μέρος του φυσικού αερίου μέσω αγωγών από τη Ρωσία, τη Νορβηγία, την Αλγερία και τη Λιβύη και με υδροποιημένο αέριο από το Κατάρ, τη Νιγηρία, τις ΗΠΑ και αλλού.

Η ενεργειακή ασφάλεια δεν θεωρείται πλέον πρόβλημα εντός της ΕΕ. Δύο νέοι αγωγοί αερίου πρόκειται να ολοκληρωθούν, ο Nord Stream 2 από τη Ρωσία στη

¹⁵² Cf. European Commission, 2030 Climate Target Plan, https://ec.europa.eu/clima/policies/euclimate-action/2030_ctp_en.

Γερμανία και ο TurkStream 2 από τη Ρωσία μέσω της Τουρκίας στη Νοτιοανατολική Ευρώπη. Επιπλέον, η ρωσική Gazprom προσφέρει το αέριο της σε τιμές που το αέριο της Ανατολικής Μεσογείου δεν μπορεί να ανταγωνιστεί, ακόμη και να παραμένει κερδοφόρο όταν πέφτουν οι τιμές. Ως εκ τούτου, η υπογραφή της διακυβερνητικής συμφωνίας για τον αγωγό φυσικού αερίου EastMed είναι αναμφίβολα μια μεγάλη πολιτική επιτυχία. Αλλά οι εξελίξεις στην αγορά και τις τιμές καθιστούν δύσκολο για την EastMed να ανταγωνιστεί και να εξασφαλίσει τις πωλήσεις φυσικού αερίου στην Ευρώπη. Ωστόσο, τελικά παραμένει περισσότερο όνειρο παρά αγωγός¹⁵³.

3.5 Το Διεθνές Δίκαιο της Θάλασσας

Η κοινότητα των κρατών ανέπτυξε το διεθνές δίκαιο σε σχέση με την εκμετάλλευση των θαλάσσιων πόρων με τη Σύμβαση του 1958 για την υφαλοκρηπίδα και η Σύμβαση των Ηνωμένων Εθνών του 1982 για το Δίκαιο της Θάλασσας (UNCLOS III). Τα σημαντικά ζητήματα όσον αφορά στη σύγκρουση στην Ανατολική Μεσόγειο είναι : ο ορισμός της υφαλοκρηπίδας, η οριοθέτηση των αποκλειστικών οικονομικών ζωνών, ειδικές ρυθμίσεις που αφορούν τα νησιά και η αρχή της διάμεσης γραμμής. Επιπλέον, οι διαδικασίες πρέπει να λαμβάνονται υπόψη όταν οι επιδιώξεις των κρατών βρίσκονται σε αντίθεση.

Ένα παράκτιο κράτος ασκεί επί της υφαλοκρηπίδας κυριαρχικά δικαιώματα με σκοπό την εξερεύνηση και την εκμετάλλευση των φυσικών της πόρων¹⁵⁴. Η UNCLOS III (1982) επιβεβαίωσε αυτό που είχε οριστεί από τη Σύμβαση του 1958¹⁵⁵. Η Ελλάδα είναι συμβαλλόμενο κράτος και των δύο συμβάσεων, αλλά η Τουρκία δεν υπέγραψε καμία ούτε επικύρωσε αυτές τις συνθήκες. Το δικαίωμα ενός κράτους να εκμεταλλεύεται τους θαλάσσιους πόρους ρυθμίζεται από την UNCLOS III. Εδώ, η οριοθέτηση της αποκλειστικής οικονομικής ζώνης είναι σημαντική. Σε αυτή τη ζώνη, το παράκτιο κράτος έχει κυριαρχικά δικαιώματα για σκοπούς εξερεύνησης και εκμετάλλευσης, διατήρησης και διαχείρισης των φυσικών πόρων. Στο άρθρο 57 αναφέρεται ότι *«η αποκλειστική οικονομική ζώνη δεν εκτείνεται πέραν των 200*

¹⁵³ Charles Ellinas, Changing Priorities Threatens Viability of EastMed Gas Pipeline, Cyprus Mail, 6 January 2020.

¹⁵⁴ United Nations on the Law of the Convention on the Continental Shelf

¹⁵⁵ Cf. Article 77 of the United Nations Convention on the Law of the Sea of 10 December 1982

ναυτικών μιλίων από την ακτογραμμή από την οποία μετράται το πλάτος της χωρικής θάλασσας». Όπως αναφέρθηκε νωρίτερα, η οριοθέτηση αποκλειστικών οικονομικών ζωνών χωρίζει την Ελλάδα και την Τουρκία, από τη μια και τη Κύπρο και τη Τουρκία από την άλλη. Μερικές φορές η αποκλειστική οικονομική ζώνη συγχέεται με τον όρο «χωρική θάλασσα». Η διαφορά είναι ότι τα χωρικά ύδατα παρέχουν πλήρη κυριαρχικά δικαιώματα στα ύδατα, ενώ η αποκλειστική οικονομική ζώνη αναφέρεται στα δικαιώματα του παράκτιου κράτους κάτω από την επιφάνεια της θάλασσας.

Εδώ, η Ελλάδα και η Τουρκία βρίσκονται επίσης σε αντίθεση, καθώς η Ελλάδα έχει οριοθετήσει τα χωρικά της ύδατα σε έξι μίλια γύρω από τα νησιά της, αλλά διατηρεί το δικαίωμα να τα επεκτείνει στα 12 μίλια. Το άρθρο 3 της UNCLOS III δίνει σε κάθε κράτος «το δικαίωμα να καθιερώσει το εύρος της χωρικής του θάλασσας έως ένα όριο που δεν υπερβαίνει τα 12 ναυτικά μίλια, μετρούμενο από τις καθορισμένες ακτογραμμές σύμφωνα με την παρούσα Σύμβαση». Αν η Ελλάδα επεκτείνει τα χωρικά της ύδατα στα 12 μίλια, θα ήταν «casus belli» για την τουρκική πλευρά, καθώς θα έκανε το Αιγαίο να γίνει μια αποκλειστικά ελληνική θάλασσα. Τα τουρκικά πλοία θα έπρεπε να περάσουν τα ελληνικά χωρικά ύδατα αν ήθελαν να μπουν στη Μεσόγειο και τα τουρκικά πολεμικά πλοία δεν θα μπορούσαν να κάνουν στρατιωτικές ασκήσεις σε διεθνή ύδατα χωρίς να περάσουν τα χωρικά ύδατα της Ελλάδας ¹⁵⁶.

Όσον αφορά τα δικαιώματα των νησιών, και εδώ οι θέσεις Ελλάδας και Τουρκίας έρχονται σε σύγκρουση. Η Ελλάδα υποστηρίζει ότι τα νησιά έχουν το ίδια δικαιώματα όπως η ηπειρωτική επικράτεια. Επομένως, οι αποκλειστικές οικονομικές ζώνες της Ελλάδας είναι στερεωμένες μεταξύ των ελληνικών νησιών στα ανατολικά του Αιγαίου και της τουρκικής ηπειρωτικής χώρας. Η Τουρκία διαφωνεί με αυτό, υποστηρίζοντας ότι παρόλο που η UNCLOS III απονέμει τα ίδια δικαιώματα στα νησιά όπως και στην ηπειρωτική επικράτεια, αυτά τα δικαιώματα δεν μπορούν να διεκδικηθούν στην έκτακτη κατάσταση της Ανατολικής Μεσογείου. Τα ελληνικά νησιά όπως και το νησί της Κύπρου δεν μπορούν να έχουν τις ίδιες αποκλειστικές οικονομικές ζώνες όπως η χερσαία επικράτεια, καθώς βασίζονται στην υφαλοκρηπίδα της Ηπειρωτικής Ανατολίας. Τα δικαιώματα των νησιών ορίζονται σαφώς στην UNCLOS III:

¹⁵⁶ Cf. in detail, Heinz-Jürgen Axt / Heinz Kramer, Entspannung im Ägäiskonflikt? Griechisch-türkische Beziehungen nach Davos, Baden-Baden 1990, 24–27.

«Εκτός των προβλεπομένων στην παράγραφο 3, η χωρική θάλασσα, η συνεχόμενη ζώνη, η αποκλειστική οικονομική ζώνη και η υφαλοκρηπίδα ενός νησιού καθορίζονται σύμφωνα με τις διατάξεις της παρούσας Σύμβασης που ισχύουν για άλλες εκτάσεις εδάφους».

Το τελευταίο στοιχείο αφορά την οριοθέτηση της υφαλοκρηπίδας μεταξύ κρατών με απέναντι ή γειτονικές ακτές. Αυτό έχει μεγάλη σημασία για την κατάσταση στο Αιγαίο, αλλά και για την οριοθέτηση που ορίζει το Τουρκο-Λιβυκό Μνημόνιο. Το άρθρο 6 της σύμβασης για την υφαλοκρηπίδα ορίζει ότι σε μια τέτοια περίπτωση θα πρέπει να εφαρμόζεται η αρχή της διάμεσης γραμμής. Σε περιπτώσεις που τα κράτη δεν συμφωνούν με τη σύμβαση, *«η οριακή γραμμή είναι η διάμεση γραμμή, κάθε σημείο της οποίας απέχει ίσα από το πλησιέστερο σημείο των ακτογραμμών από τις οποίες μετράται το πλάτος της χωρικής θάλασσας κάθε κράτους».*

Η σύμβαση Continental Shelf Convention καθώς και η UNCLOS III υποχρεώνει τα κράτη με απέναντι ή γειτονικές ακτές να συνάψουν συμφωνία με βάση το διεθνές δίκαιο. Η πρόθεση είναι να επιτευχθεί μια δίκαιη λύση. Το άρθρο 59 της UNCLOS III ορίζει: *«Σε περιπτώσεις όπου η παρούσα Σύμβαση δεν αποδίδει δικαιώματα ή δικαιοδοσία στο παράκτιο κράτος ή σε άλλα κράτη εντός της αποκλειστικής οικονομικής ζώνης και προκύπτει σύγκρουση μεταξύ των συμφερόντων του παράκτιου κράτους και οποιουδήποτε άλλου κράτους ή κρατών, η σύγκρουση θα πρέπει να επιλυθεί στη βάση της καθαρής θέσης και υπό το φως όλων των σχετικών περιστάσεων, λαμβανομένων υπόψη της αντίστοιχης σημασίας των εμπλεκόμενων συμφερόντων για τα μέρη καθώς και για τη διεθνή κοινότητα ως σύνολο».*

Προφανώς το Δίκαιο της Θάλασσας επιτρέπει διάφορες ερμηνείες. Από την ελληνική προοπτική, η αρχή της διάμεσης γραμμής ευνοείται για να δικαιολογήσει την οριοθέτηση των αποκλειστικών οικονομικών ζωνών μεταξύ των ελληνικών νησιών του Ανατολικού Αιγαίου και της ηπειρωτικής Τουρκίας. Η Ελλάδα υποστηρίζει επίσης ότι η Τουρκία εφάρμοσε την αρχή της διάμεσης γραμμής όταν συνήψε το μνημόνιο για τις θαλάσσιες ζώνες με τη Λιβύη. Από την άλλη πλευρά, η Τουρκία αποδίδει σημασία σε μια δίκαιη λύση και υποστηρίζει ότι ελληνική ερμηνεία των θαλάσσιων ζωνών αγνοεί το γεγονός ότι η Τουρκία, ως χώρα με τη μεγαλύτερη ακτογραμμή της Ανατολικής

Μεσογείου, βρίσκεται σε μειονεκτική θέση με την ελληνική οριοθέτηση αποκλειστικών οικονομικών ζωνών.

Καθώς η Τουρκία δεν υπέγραψε την UNCLOS III και συνεχίζει να είναι επίμονα αντίθετη ενάντια στις αρχές αυτής της σύμβασης, ένα επιχείρημα που χρησιμοποιείται τακτικά από την τουρκική κυβέρνηση είναι ότι η Τουρκία δεν δεσμεύεται από τους κανόνες της UNCLOS III να οριοθετήσει τις θαλάσσιες ζώνες¹⁵⁷. Η αντιφατική θέση είναι ότι η Τουρκία χρησιμοποίησε την αρχή της διάμεσης γραμμής όταν μονομερώς κήρυξε αποκλειστικότητα 200 θαλάσσιων μιλίων οικονομικής ζώνης στη Μαύρη Θάλασσα στα τέλη του 1986, όταν ολοκλήρωσε την ηπειρωτική συμφωνία οριοθέτησης με τη Βόρεια Κύπρο τον Σεπτέμβριο του 2011 και όταν υπέγραψε το μνημόνιο με τη Λιβύη τον Νοέμβριο του 2019¹⁵⁸. Κατά συνέπεια, Η Τουρκία δεσμεύεται από το εθνικό δίκαιο.

Από την τουρκική σκοπιά, είναι απαράδεκτο για τα ελληνικά νησιά δυτικά και νότια της τουρκικής ηπειρωτικής χώρας να έχουν δική τους υφαλοκρηπίδα και αποκλειστικές οικονομικές ζώνες, καθώς περιορίζει τις ευκαιρίες της Τουρκίας να εκμεταλλευτεί τους φυσικούς πόρους. Το μικροσκοπικό ελληνικό νησί Καστελόριζο βρίσκεται μόλις 3 χλμ νότια της ακτογραμμής της Τουρκίας, ενώ η πλησιέστερη ελληνική επικράτεια, το νησί της Ρόδου, απέχει 125 χλμ. Ο μόνιμος πληθυσμός του Καστελόριζου είναι 300, κυρίως Έλληνες κάτοικοι. Το νησί κατακτήθηκε από τους Οθωμανούς το 1512, δόθηκε στην Ιταλία το 1921 και ήρθε υπό ελληνική διοίκηση το 1947 (Συνθήκη των Παρισίων), όταν οι νικητές του Β΄ Παγκόσμιου πολέμου επέφερε εδαφικές αλλαγές: η Ελλάδα ήταν μεταξύ των νικητριών δυνάμεων, η Τουρκία δεν ήταν.

Το ελληνικό νησί Καστελόριζο έχει σημαντική επιρροή όταν πρόκειται για την οριοθέτηση της τουρκικής αποκλειστικής οικονομικής ζώνης, τουλάχιστον από την ελληνική σκοπιά. Πρώτον, το Καστελόριζο διακόπτει την αποκλειστική οικονομική

¹⁵⁷ Cf. Riza Türmen, *Whose Sea? A Turkish International Law Perspective on the Greek-Turkish Disputes*, Institut Montaigne Blog, 19 October 2020

¹⁵⁸ Cf. Petros Siousiouras / Georgios Chrysochou, *The Aegean Dispute in the Context of Contemporary Judicial Decisions on Maritime Delimitation*, *Laws* 3, no. 1 (2014), 12–49

ζώνη της Τουρκίας κατά το ήμισυ, εξασφαλίζοντας αποκλειστική οικονομική ζώνη 40.000 τετραγωνικών χιλιομέτρων για την Ελλάδα. Δεύτερον, το νησί συνδέει την αποκλειστική οικονομική ζώνη της Ελλάδας με την κυπριακή. Αυτό φαίνεται να είναι σημαντικό από οικονομική άποψη αλλά ταυτόχρονα έχει και μια πτυχή ασφαλείας¹⁵⁹.

Δεν αποκλείεται, σε περίπτωση στρατιωτικής σύγκρουσης, η Τουρκία να προσπαθήσει να καταλάβει το Καστελόριζο και να το χρησιμοποιήσει ως διαπραγματευτικό χαρτί στις επόμενες διαπραγματεύσεις. Πρέπει να ληφθεί υπόψη ότι ο πρόεδρος Ερντογάν αμφισβητεί την κυριαρχία ορισμένων ελληνικών νησιών και αναφέρεται σε «γκρίζες ζώνες» στο Αιγαίο.

Η διαφωνία μεταξύ Ελλάδας και Τουρκίας δεν γίνεται κατανοητή χωρίς να συμπεριληφθεί η Κύπρος στην εξίσωση. Τουρκικά ερευνητικά σκάφη αναλαμβάνουν ερευνητικές εργασίες σε περιοχές νοτιοδυτικά του νησιού που δηλώνονται ότι ανήκουν στην αποκλειστική οικονομική ζώνη της Κυπριακής Δημοκρατίας. Η Κύπρος και η Ελλάδα απάντησαν σε αυτό καταδικάζοντας από κοινού την ερευνητική δραστηριότητα της Τουρκίας ως «παράνομη», και τόσο η Αθήνα όσο και η Λευκωσία προτρέπουν τους εταίρους τους στην ΕΕ να αναλάβουν δράση κατά της Τουρκίας και να επιβάλουν κυρώσεις. Όταν, το καλοκαίρι του 2011, η Κυπριακή Δημοκρατία ανακοίνωσε ότι είχε εγκρίνει στην αμερικανική εταιρεία Noble Energy να ξεκινήσει ερευνητική δραστηριότητα σε περιοχή νότια του νησιού, η Τουρκία αντέδρασε συνάπτοντας συμφωνία και ξεκινώντας τις έρευνες για λογαριασμό των Τουρκοκυπρίων¹⁶⁰.

Η συμφωνία προέβλεπε μια αρχική υφαλοκρηπίδα και μια αποκλειστική οικονομική ζώνη 200 μιλίων για τη Βόρεια Κύπρο. Στην επίμαχη περιοχή στάλθηκαν τουρκικά πολεμικά πλοία. Η Τουρκία υποστήριξε ότι ενεργούσε προς το συμφέρον των Τουρκοκυπρίων εφόσον δεν υπήρχε συμφωνία μεταξύ Ελληνοκυπρίων και Τουρκοκυπρίων για τον επιμερισμό των κερδών από τους φυσικούς πόρους. Τον Νοέμβριο του 2020, η Τουρκία παρουσίασε πρόταση στην κυπριακή κυβέρνηση για τη διοργάνωση διάσκεψης για την Ανατολική Μεσόγειο με τη συμμετοχή των

¹⁵⁹ Cf. Jack Dulgarian, Kastellorizo Is the Key to Turkish & Greek Ambitions in the Eastern Mediterranean, *Global Security Review*, 29 July 2020

¹⁶⁰ Cf. Axt, Zypern.

Τουρκοκυπρίων. Η πρόταση αυτή καθώς και η ιδέα μιας διακοινοτικής σύμβασης για την κατανομή των κερδών από τους θαλάσσιους πόρους απορρίφθηκε από τις αρχές της Κυπριακής Δημοκρατίας, αφού νομίμως ισχυρίζονται ότι εκπροσωπούν ολόκληρο το νησί ως τη μόνη κυβέρνηση που είναι διπλωματικά αναγνωρισμένη¹⁶¹. Η διανομή των κερδών από πόρους στις θαλάσσιες ζώνες θα πρέπει να αναβληθεί σε ένα σημείο στο μέλλον όπου οι δύο κοινότητες επανενωθούν σε ένα κοινό κράτος. Ως αποτέλεσμα, οι διαφωνίες για τους φυσικούς πόρους στην Ανατολική Μεσόγειο έχουν επιδεινωθεί από το άλυτο Κυπριακό ζήτημα.

3.6 Σενάρια επίλυσης διεθνών διαφορών

Τα σενάρια μιας πιθανής επίλυσης συγκρούσεων πρέπει να έχουν κατά νου ότι η Τουρκία προτιμά πολιτικές διαπραγματεύσεις, ενώ η Ελλάδα επιμένει στις νομικές αρχές. Ο συμβιβασμός αναγνωρίστηκε ως αναπόφευκτος, έτσι εμπειρογνώμονες και από τις δύο χώρες πραγματοποίησαν πολυάριθμες συναντήσεις και λεπτομερείς συζητήσεις σχετικά με το ποια θα μπορούσε να είναι η ουσία ενός συμβιβασμού.

Ως μέλη της ΕΕ, η Ελλάδα και η Κύπρος παροτρύνουν επίμονα την ΕΕ να επιβάλει κυρώσεις στην Τουρκία. Το Ευρωπαϊκό Συμβούλιο εξέτασε την κατάσταση στην Ανατολική Μεσόγειο και επέκρινε την Τουρκία για μονομερείς ενέργειες και προκλήσεις καθώς και για κλιμάκωση στη ρητορική της κατά της Ε.Ε. Δεδομένου του στρατηγικού ενδιαφέροντος της ΕΕ για την ανάπτυξη μιας σχέσης συνεργασίας με την Τουρκία, προσέφερε μια θετική ατζέντα ΕΕ-Τουρκίας που θα μπορούσε να καλύψει τους τομείς της οικονομίας και του εμπορίου, επαφές μεταξύ ανθρώπων, επαφές υψηλού επιπέδου και συνεχής συνεργασία για μεταναστευτικά θέματα. Οι ουσιαστικές αποφάσεις σχετικά με την Τουρκία, τις οποίες η Ελλάδα και η Κύπρος ανέμεναν, αναβλήθηκαν. Χωρίς να χρησιμοποιείται ο όρος «κύρωση», τα «περιοριστικά μέτρα» ανακοινώθηκαν προς συζήτηση στη Σύνοδο των Αρχηγών Κρατών και Κυβερνήσεων¹⁶².

¹⁶¹ Cf. Heinz-Jürgen Axt, Cyprus. Conflict Resolution through Europeanization? Most Recent Experiences and Perspectives, *The Cyprus Review* 21, no. 2 (2009), 69–89.

¹⁶² European Council, Unauthorised drilling activities in the Eastern Mediterranean: Council prolongs the sanctions regime by one year, <https://www.consilium.europa.eu/en/press/press-releases/2021/11/11/unauthorised-drilling-activities-in-the-eastern-mediterranean-council-prolongs-the-sanctions-regime-by-one-year/>

Συμφωνήθηκε ότι θα επιβληθούν «πρόσθετοι όροι» εάν η Τουρκία συνεχίσει τις μη εξουσιοδοτημένες δραστηριότητες γεώτρησης στην Ανατολική Μεσόγειο. Από τον Φεβρουάριο του 2020, ο αντιπρόεδρος της Τουρκικής Εταιρείας Πετρελαίου και ο αναπληρωτής Διευθυντής του τμήματος εξερεύνησης βρίσκονται σε λίστα κυρώσεων της ΕΕ. Τα άτομα και οι εταιρείες που εμπλέκονται στον σχεδιασμό και την υλοποίηση της εξερεύνησης φυσικού αερίου θα μπορούσαν να τιμωρηθούν με ταξιδιωτικές απαγορεύσεις στην ΕΕ και δέσμευση περιουσιακών στοιχείων¹⁶³, αλλά η ΕΕ δεν εξέτασε αυστηρότερες κυρώσεις σε οικονομικούς τομείς όπως ο τουρισμός ή εμπόργκο όπλων. Ο Ερντογάν αντέδρασε δηλώνοντας «ότι οποιαδήποτε απόφαση για επιβολή κυρώσεων κατά της Τουρκίας δεν θα προκαλέσει μεγάλη ανησυχία»¹⁶⁴.

Από τη μια πλευρά, οι κυρώσεις της ΕΕ σκοπεύουν να σταματήσουν την Τουρκία να συνεχίσει να προκαλεί με δραστηριότητες στις αμφισβητούμενες θαλάσσιες ζώνες, οι οποίες θα μπορούσαν να οδηγήσουν στη χρήση στρατιωτικής δράσης. Από την άλλη πλευρά, τέτοιες κυρώσεις πρέπει να βασίζονται σε σαφείς στόχους. Κυρώσεις που θα ξεκινούσαν διαπραγματεύσεις και θα οδηγούσαν σε ουσιαστικό συμβιβασμό θα ήταν ευπρόσδεκτες, αλλά θεωρούνται μάλλον αισιόδοξες προβλέψεις. Έγινε φανερό ότι η Ε.Ε. δεν είχε λάβει την απόφαση σχετικά με τις κυρώσεις ως μία ομοιογενή οντότητα. Η Ελλάδα και η Κύπρος, με την υποστήριξη της Γαλλίας, του Λουξεμβούργου, της Ιρλανδίας, της Τσεχικής Δημοκρατίας και της Αυστρίας, ήταν εμφοτικές στην επιβολή κυρώσεων στην Τουρκία. Η Κύπρος μάλιστα είχε απειλήσει να ασκήσει βέτο σε κυρώσεις στη Λευκορωσία εάν δεν εγκριθούν οι κυρώσεις στην Τουρκία. Και οι επτά κοινοβουλευτικές ομάδες του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου υποστήριξαν αυστηρά μέτρα, συμπεριλαμβανομένης της απαγόρευσης της εξαγωγής στρατιωτικού υλικού και της αναστολής της τελωνειακής ένωσης με την Τουρκία.

Από την άλλη πλευρά, όμως, χώρες όπως η Γερμανία, η Ιταλία, η Ολλανδία, η Σουηδία, η Φινλανδία και η Ισπανία διαδραμάτισαν έναν πιο ισορροπημένο ρόλο, θέλοντας να δώσουν μια ευκαιρία στη διπλωματία και να αποφύγουν την κλιμάκωση

¹⁶³ Cf. European Council, European Council Meeting (10 and 11 December 2020) – Conclusions, Brussels, 11 December 2020

¹⁶⁴ Cf. EU Leaders Back Sanctions on Turkey over Gas Drilling, Deutsche Welle, 11 December 2020

της σύγκρουσης. Αν και πρέπει να παραδεχτούμε ότι η ΕΕ δεν ακολουθεί μακροπρόθεσμη στρατηγική όσον αφορά την Τουρκία, τα κανάλια για τη διαχείριση των θεμάτων μαζί της θα πρέπει να κρατηθούν ανοιχτά. Αναφέρθηκε ότι η Γερμανίδα καγκελάρια Άνγκελα Μέρκελ προσπάθησε να αποτρέψει τον Γάλλο πρόεδρο από την επιβολή αυστηρών κυρώσεων στην Τουρκία, αφού εκείνη ένιωθε ότι θα ωθούσε την Τουρκία ακόμη πιο κοντά στη Ρωσία και την Κίνα¹⁶⁵. Η Μέρκελ είχε τηλεφωνικές συνομιλίες με τον Τούρκο πρόεδρο Ερντογάν και τον Έλληνα πρωθυπουργό Κυριάκο Μητσοτάκη και αναφέρθηκε ότι και οι δύο ήταν πρόθυμοι να ξεκινήσουν διαπραγματεύσεις. Ως εκ τούτου, τον Ιούλιο του 2020, διπλωματικοί σύμβουλοι από τη Γερμανία, την Ελλάδα και την Τουρκία πραγματοποίησαν μια εμπιστευτική συνάντηση στο Βερολίνο. Ωστόσο, όταν η Ελλάδα σύναψε συμφωνία με την Αίγυπτο για τις θαλάσσιες ζώνες τον Αύγουστο του 2020, ο Ερντογάν ανακοίνωσε ότι δεν ήταν πλέον διατεθειμένος να συμμετάσχει στη διαδικασία¹⁶⁶.

Καθώς απαιτείται συναίνεση για την έγκριση κυρώσεων, οι ετερογενείς θέσεις των κρατών μελών αποδυνάμωσαν τον αντίκτυπο της ΕΕ στην Τουρκία. Προτάσεις ότι η Ε.Ε. θα πρέπει να αναστείλει την ενταξιακή διαδικασία της Τουρκίας, όπως προτάθηκε από τη Γαλλία και την Αυστρία, δεν βρήκαν επαρκή υποστήριξη. Αν και δεν υπάρχει προοπτική ένταξης της Τουρκίας εντός προβλέψιμου χρονικού πλαισίου, τόσο η ΕΕ όσο και η Τουρκία βρίσκουν το πλαίσιο που βασίζεται στην προσχώρηση πολιτικά βολικό για τη διαχείριση ζητημάτων όπως η μετανάστευση, το εμπόριο και η ασφάλεια¹⁶⁷.

Αν και η ΕΕ δεν μπορεί να αγνοήσει τις προκλήσεις της Τουρκίας σε δύο από τα κράτη μέλη της, θα ήθελε να αποφύγει τη μακροπρόθεσμη αποξένωση. Ενώ η ΕΕ νιώθει υποχρεωμένη να επιδείξει αλληλεγγύη στην Ελλάδα και την Κύπρο, δεν θέλει να παρασυρθεί στη σύγκρουση με την Τουρκία. Η πεποίθηση ότι όχι μόνο η Τουρκία, αλλά επίσης, η Ελλάδα και η Κύπρος πρέπει να ακολουθήσουν παραχωρητικές

¹⁶⁵ Cf. PM Notes Steps Taken Amid Macron Turn, ekathimerini.com, 12 December 2020

¹⁶⁶ Cf. George N. Tzogopoulos, It Is Hard to Envisage a Shared Future for the Eastern Mediterranean without a Solution to the Cyprus Question, in: From Escalation to Normalisation, Konrad- Adenauer- Stiftung Policy Paper, September 2020, 2–5

¹⁶⁷ Cf. Max Hoffmann / Michael Werz, The Effects of a Suspension of Turkey's EU-Accession Process, study commissioned by the Stiftung Mercator, September 2019

πολιτικές υφίσταται ευρέως στην ΕΕ. Εάν η ΕΕ στηρίζει την Ελλάδα και την Κύπρο, μπορεί να έχει θετικό αντίκτυπο στους πολίτες και των δύο χωρών ενισχύοντας το αίσθημα ασφάλειας και την ετοιμότητα εισόδου σε διαπραγματεύσεις με την Τουρκία.

Ο αντίκτυπος των κυρώσεων περιορίζεται σε συμβολικό χαρακτήρα. Οι κυρώσεις φανερώσουν αλληλεγγύη μεταξύ των κρατών μελών, αλλά δεν αποδυναμώνουν την τουρκική οικονομία. Είναι επίσης απίθανο να έχουν επιζήμιες οικονομικές επιπτώσεις στην ΕΕ. Είναι δύσκολο να προβλεφθεί εάν οι κυρώσεις θα επιτύχουν τους επιθυμητούς στόχους και θα πείσουν τη Τουρκία να απέχουν από την πολεμική ρητορική καθώς και από την εξερεύνηση στις επίμαχες περιοχές στο μέλλον. Και είναι ακόμη πιο δύσκολο να απαντηθεί το ερώτημα εάν η ΕΕ θα κάνει χρήση αυστηρότερων κυρώσεων εάν τα τρέχοντα μέτρα δεν επιτύχουν τους στόχους τους.

Τέλος, η ΕΕ πρέπει να λάβει υπόψη τις πιθανές εγχώριες αντιδράσεις στην Τουρκία. Ενόψει του επικρατούντος ευρωσκεπτικισμού στην Τουρκία, δεν μπορεί να αποκλειστεί ότι η θέση της τουρκικής κυβέρνησης θα γίνεται όλο και πιο αδιάλλακτη, ειδικά σε περιόδους που η οικονομία είναι αδύναμη. Καθώς η τακτική του καρότου και του μαστίγιου χρησιμοποιούνται συχνά στη σφαίρα της πολιτικής, το ερώτημα που προκύπτει είναι ως προς το ποια κίνητρα θα μπορούσαν να συμπληρώσουν τις κυρώσεις. Μέτρα όπως εμβάθυνση της τελωνειακής ένωσης ή χορήγηση απαλλαγής από την υποχρέωση θεώρησης για τους Τούρκους πολίτες στην Ευρώπη θα εκτιμηθεί από την Τουρκία, αλλά θα ήταν αντιπαθητική στα περισσότερα μέλη της ΕΕ. Μια δέσμευση για επιτάχυνση της ενταξιακής διαδικασίας δεν θα έβρισκε υποστήριξη από τα μέλη της ΕΕ, ούτε η Τουρκία θα εμπιστευόταν μια τέτοια υπόσχεση. Όπως έδειξαν οι δημοσκοπήσεις, σχεδόν το 75% των Τούρκων πολιτών δεν πιστεύει ότι η Τουρκία πρόκειται να γίνει κράτος μέλος της ΕΕ τις επόμενες δεκαετίες¹⁶⁸.

¹⁶⁸ Cf. Hüseyin Bagci, Turkey Relies on Germany as a 'Balancer', in: Konrad-Adenauer-Stiftung, From Escalation to Normalisation.

Κεφάλαιο 4^ο

4. Συμπεράσματα

4.1 Εισαγωγή

Η Σύμβαση των Ηνωμένων Εθνών του 1982 για το Δίκαιο της Θάλασσας (UNCLOS) είναι το κύριο έγγραφο διεθνούς δικαίου, το οποίο ρυθμίζει την υιοθέτηση των θαλάσσιων ζωνών οικονομικού ενδιαφέροντος, δηλαδή την υφαλοκρηπίδα και την αποκλειστική οικονομική ζώνη, καθώς και κάθε θέμα που τυχόν θα προκύψει κατά την οριοθέτησή τους. Τα ζητήματα θαλάσσιας οριοθέτησης ρυθμίζονται είτε με κρατικές συμφωνίες είτε με ένδικα μέσα ενώπιον των αντίστοιχων διεθνών δικαστηρίων.

Η διαμάχη για στο Αιγαίο είναι ένα σύνολο αλληλένδετων αμφιλεγόμενων ζητημάτων μεταξύ Ελλάδας και Τουρκίας και συναφών δικαιωμάτων στην περιοχή του Αιγαίου Πελάγους. Αυτό το σύνολο συγκρούσεων είχε μεγάλη επίδραση στις ελληνοτουρκικές σχέσεις από τη δεκαετία του 1970. Έχει οδηγήσει δύο φορές σε κρίσεις που πλησίασαν στο ξέσπασμα στρατιωτικών εχθροπραξιών, το 1987 το 1996 και το 2020. Τα ζητήματα στο Αιγαίο εμπίπτουν σε διάφορες κατηγορίες, μεταξύ των οποίων και η οριοθέτηση/επέκταση των ελληνικών χωρικών υδάτων από τα 6 στα 12 ναυτικά μίλια, μαζί με την οριοθέτηση και την εκμετάλλευση της υφαλοκρηπίδας. Το τελευταίο προσεγγίστηκε πρόσφατα επειδή είναι στενά συνδεδεμένο, αλλά σε αντιπαράθεση, με την ανάγκη οριοθέτησης ΑΟΖ μεταξύ των δύο χωρών στο γενικό πλαίσιο της οριοθέτησης της ΑΟΖ στην Ανατολική Μεσόγειο. Από το 1998, οι δύο χώρες έρχονται όλο και πιο κοντά στο να ξεπεράσουν την ένταση μέσω μιας σειράς διπλωματικών μέτρων, ιδιαίτερα με σκοπό τη διευκόλυνση της ένταξης της Τουρκίας στην Ευρωπαϊκή Ένωση. Ωστόσο, μέχρι σήμερα, οι διαφορές σχετικά με μια ισχύουσα λύση παραμένουν ανεπίλυτες, διατηρώντας την ήδη υπάρχουσα διαμάχη και πολλές φορές αυξάνοντας την μέσω της έντονης προκλητικότητας της Τουρκίας στη περιοχή.

4.2 Συμπεράσματα

Υπάρχουν εύλογα επιχειρήματα που υποστηρίζουν την πεποίθηση ότι οι κυρώσεις χάνουν τον στόχο της διόρθωσης της στάσης ενός κράτους και αντίθετα,

μπορούν στην πραγματικότητα να οδηγήσουν σε μια πιο δύσκολη κατάσταση. Ο Γερμανός υπουργός Οικονομικών και Ενέργειας, Peter Altmaier, δήλωσε πρόσφατα ότι δεν είναι γνωστή σε αυτόν περίπτωση κυρώσεων που να έχει πετύχει τον επιδιωκόμενο στόχο¹⁶⁹. Αλλά αυτή είναι μόνο η μισή αλήθεια. Θα πρέπει να διακριθούν δύο διαστάσεις, η εσωτερική και η εξωτερική. Όσον αφορά την εσωτερική λειτουργία των κυρώσεων, η ΕΕ έπρεπε να αντιδράσει στις προκλήσεις της Τουρκίας παρόλο που δεν είναι υποχρεωμένη να ακολουθεί τη νομική επιχειρηματολογία των μελών της από κάθε άποψη.

Ωστόσο, η ΕΕ προσπαθεί επίσης να λάβει υπόψη της τα επιχειρήματα ότι η Τουρκία πρέπει να έχει ένα δίκαιο μερίδιο θαλάσσιων ζωνών στην Ανατολική Μεσόγειο, καθώς αυτή η άποψη βασίζεται στη νομική αρχή της ισότητας. Αυτό δεν πρέπει να αποδυναμώσει την ιδέα της αλληλεγγύης, καθώς είναι μια από τις βασικές αξίες της ΕΕ, και τα κράτη μέλη θα πρέπει να μπορούν να βασίζονται σε αυτήν την αρχή. Ένα δεύτερο επιχείρημα πρέπει να ληφθεί υπόψη. Η ΕΕ πρέπει να στείλει ένα μήνυμα σχετικά με το τι είναι αποδεκτό και τι όχι. Αυτό είναι σημαντικό τόσο για τους εξωτερικούς παράγοντες αλλά και για τους πολίτες εντός της ΕΕ, ιδίως εφόσον οι συνθήκες της ΕΕ καθιέρωσαν την ιθαγένεια της Ένωσης.

Εξετάζοντας την εξωτερική διάσταση οι κυρώσεις έχουν πράγματι περιορισμένη αποτελεσματικότητα όσον αφορά την επίτευξη των επιδιωκόμενων στόχων. Μια κυβέρνηση στην οποία έχουν επιβληθεί κυρώσεις από την ΕΕ όχι μόνο θα εξετάσει τα αιτήματα της Ένωσης αλλά πρέπει επίσης να λάβει υπόψη τις αντιδράσεις των πολιτών της, των πολιτικών ανταγωνιστών της, των μέσων ενημέρωσης, της οικονομίας κ.λπ. Σε περιπτώσεις όπου τα εθνικιστικά αισθήματα παίζουν σημαντικό ρόλο, οι κυβερνήσεις μπορούν εύκολα να κατηγορηθούν για «εθνική προδοσία». Αυτό ισχύει για την περίπτωση των διαφορών στην Ανατολική Μεσόγειο. Ως αποτέλεσμα, οι κυρώσεις όχι μόνο αποτυγχάνουν να πετύχουν τον στόχο τους αλλά γίνονται ακόμη και αντιπαραγωγικές, καθώς ενισχύουν την ανεπιθύμητη συμπεριφορά του αποδέκτη των κυρώσεων. Στην περίπτωση των διαφορών στη Μεσόγειο, όλα τα τουρκικά κόμματα

¹⁶⁹ Minister Peter Altmaier, quoted in EU Threatens Turkey with Sanctions over Mediterranean Drilling, Deutsche Welle, 28 August 2020

εκτός από το Halkların Demokratik Partisi (HDP), περιστρέφονται γύρω από τον πρόεδρο Ερντογάν.

Προφανώς, η χρήση κυρώσεων σημαίνει να βρίσκεσαι στο μεταίχμιο. Το δίλημμα οδήγησε την ΕΕ να εξετάσει το ενδεχόμενο κυρώσεων στην Τουρκία αλλά τελικά χωρίς ουσιαστικό αποτέλεσμα. Αν οι κυρώσεις των ΗΠΑ στην Τουρκία για τη αγορά του ρωσικού συστήματος αεράμυνας S-400 θα έχει μεγαλύτερο αντίκτυπο μένει επίσης να φανεί¹⁷⁰.

Το γεγονός ότι η ΕΕ διεξήγαγε συζητήσεις για κυρώσεις στην Τουρκία είχε συνέπειες. Η Άγκυρα έστειλε ένα μήνυμα ότι ήταν πρόθυμη να βελτιώσει τις σχέσεις με ΕΕ και να ξεκινήσουν διμερείς συζητήσεις με την Ελλάδα. Διερευνητικές επαφές (όχι διαπραγματεύσεις) μεταξύ Ελλήνων και Τούρκων εμπειρογνομόνων επαναλήφθηκαν στις 25 Ιανουαρίου 2021 στην Κωνσταντινούπολη. Οι επαφές είχαν διακοπεί το 2016 μετά από 60 γύρους συνομιλιών. Η επόμενη συνάντηση είχε προγραμματιστεί για τον Μάρτιο του 2021 στην Αθήνα¹⁷¹. Ήδη από την αρχή των επαφών, τόσο η Ελλάδα όσο και η Τουρκία τόνισαν την επιμονή τους στη διατήρηση μακροχρόνιων ανταγωνιστικών θέσεων. Η Ελλάδα απαίτησε ότι η οριοθέτηση των θαλάσσιων ζωνών είναι το μόνο θέμα προς συζήτηση, ενώ η Τουρκία ήθελε μια ολόκληρη σειρά θεμάτων στο τραπέζι, συμπεριλαμβανομένων των θαλάσσιων ζωνών, του εναέριου χώρου, αποστρατιωτικοποίηση ελληνικών νησιών, «γκρίζες ζώνες» (νησιά του Αιγαίου με αμφισβητούμενη ιδιοκτησία) ακόμη και τα δικαιώματα της Μουσουλμανικής μειονότητας στη Θράκη.

Η βούληση της Τουρκίας να ξεκινήσει συζητήσεις με την Ελλάδα και η δημιουργία μιας «θετικής ατμόσφαιρας» με την ΕΕ είχε αναμφίβολα κίνητρο από τη σκέψη ότι η ΕΕ και οι ΗΠΑ δεν θα «τιμωρούσαν» μια χώρα που επισήμως έχει εμπλακεί σε μια διαδικασία επαφών και, στο μέλλον, ίσως και διαπραγματεύσεων με την Ελλάδα. Η Αθήνα, από την άλλη, ετοίμασε νομοσχέδιο για την επέκταση των

¹⁷⁰ Cf. The United States Sanctions Turkey Under CAATSA 231, U.S. Department of State, Press Statement of Michael Pompeo, Secretary of State, 14 December 2020

¹⁷¹ Cf. Costis P. Papadiochos, Exploratory Contacts Resume with Low Expectations, ekathimerini. com, 24 January 2021

χωρικών υδάτων της Ελλάδας στα 12 ναυτικά μίλια στο Ιόνιο Πέλαγος και ξεκαθάρισε ότι προβλέπει και επέκταση στη θάλασσα ανατολικά της Κρήτης, η οποία, όπως αναφέρθηκε, θα ήταν «casus belli» για την Τουρκία¹⁷². Εάν η Άγκυρα επιμείνει στη «διευρυμένη» ατζέντα της, τότε οι συνομιλίες θα είναι εύθραυστες. Και οι δύο χώρες κατέστησαν σαφές ότι θα υπάρξει μακρά διαδικασία συζητήσεων εάν πρόκειται να επιτευχθούν συμβιβασμοί.

Για τη διευθέτηση των διαφορών για τις θαλάσσιες ζώνες, αντί κυρώσεων μπορεί να υπάρξει προσφυγή στο Διεθνές Δικαστήριο της Χάγης (ICJ), για την από κοινού εκμετάλλευση πόρων στο Ανατολικό Αιγαίο ή την άρση της συγκρουσιακής κατάστασης. Η ανάληψη νομικών μέτρων μέσω του ICJ θα ήταν σίγουρα η προτιμώμενη επιλογή για τα ενδιαφερόμενα μέρη που θέλουν να επιτύχουν μια ουσιαστική και διαρκή διευθέτηση της θαλάσσιας σύγκρουσης. Η Ελλάδα συνηγορεί υπέρ της παραπομπής της υπόθεσης στο δικαστήριο, αλλά θέλει να έχει μια ξεκάθαρη απόφαση για την υφαλοκρηπίδα και τις αποκλειστικές οικονομικές ζώνες, ενώ η Τουρκία προτιμά τις πολιτικές διαπραγματεύσεις. Πέρα από αυτό, η κίνηση νομικών διαδικασιών δεν είναι εύκολος δρόμος, καθώς πρώτα απ' όλα, το Δικαστήριο θα ενεργοποιηθεί μόνο εάν και οι δύο αντίπαλοι επιλέξουν νομική δράση. Μέχρι στιγμής αυτό έχει αποτύχει, κυρίως λόγω της θέσης της Τουρκίας, αλλά υπάρχουν επίσης φωνές από την ελληνική πλευρά που επισημαίνουν τον κίνδυνο ενός τέτοιου βήματος, καθώς η απόφαση του Δικαστηρίου μπορεί να βασίζεται και να ευνοεί την αρχή της ισότητας.

Για το τελευταίο, διακυβεύεται το προαναφερθέν ζήτημα του νησιού του Καστελόριζου. Η Τουρκία δεν θέλει μόνο να ελέγχει νομικά το ζήτημα των θαλάσσιων ζωνών αλλά θέλει να προσθέσει στην ατζέντα και τα ζητήματα του εύρους των χωρικών υδάτων και του εναέριου χώρου καθώς επίσης και την αποστρατιωτικοποίηση των ελληνικών νησιών του Ανατολικού Αιγαίου (Λήμνος, Σαμοθράκη, Λέσβος, Χίος, Σάμος και Ικαρία).

Η Τουρκία βλέπει όλα αυτά τα ζητήματα ως αλληλένδετα και πιστεύει ότι δεν μπορεί να διευθετηθεί μόνο ένα από αυτά χωρίς να επιλυθούν τα υπόλοιπα¹⁷³. Αυτό,

¹⁷² Cf. FM: Extension of Waters Also Concerns East Crete, ekathimerini.com, 20 January 2021.

¹⁷³ Cf. Axt / Kramer, Entspannung im Ägäiskonflikt?

στην πραγματικότητα, θέτει επίσης στην ημερήσια διάταξη και τη Συνθήκη της Λωζάννης του 1923 και θα απαιτούσε εξαιρετικά πολύπλοκη δικαιοδοσία. Τέλος, είναι προφανές ότι ούτε το Κυπριακό μπορεί να αποκλειστεί.

Μια μάλλον μη επιτεύξιμη και με κακό αντίκτυπο για την Ελλάδα ιδέα, θα ήταν η εκμετάλλευση των θαλάσσιων πόρων από την Ελλάδα, τη Τουρκία και τη Κύπρο από κοινού, μια στρατηγική που θα μπορούσε να οδηγήσει σε ένα σύνολο από κερδισμένους παίκτες¹⁷⁴. Το σκεπτικό των εκφραστών είναι να πλαισιωθούν οι διαφωνίες με έναν εντελώς διαφορετικό τρόπο, καθώς θα επικεντρωνόταν επιτεύξιμα κέρδη. Η εκμετάλλευση θα μπορούσε να γίνεται από διεθνείς εταιρείες για λογαριασμό των μεσογειακών χωρών, αλλά η από κοινού εκμετάλλευση πόρων θα εξακολουθούσε να αποτελεί ένα εξαιρετικά φιλόδοξο έργο. Μεταξύ όλων των αντιρρήσεων για αυτήν την πρόταση, η πιο σημαντική θα μπορούσε να είναι ότι απαιτεί ασφάλεια δικαίου για να πειστούν οι εταιρείες να δραστηριοποιηθούν. Οι επενδύσεις σχεδιάζονται για δεκαετίες ή περισσότερο, και οι ανεξέλεγκτες συγκρούσεις, όπως είναι χαρακτηριστικό της Ανατολικής Μεσογείου, είναι εξαιρετικά αντιπαραγωγικές.

Η κατανομή των κερδών χωρίς τίτλους στις αμφισβητούμενες θαλάσσιες ζώνες δείχνει να είναι ευκολότερο να τις χειριστεί κανείς, αλλά παραμένει αμφισβητήσιμη διότι η επεκτατική πολιτική της Τουρκίας επί σειρά ετών καταδεικνύει πως το επόμενο της βήμα θα είναι η αναζήτηση των μέγιστων κερδών. Η σταδιακή μείωση των συγκρούσεων είναι η λιγότερο φιλόδοξη, αλλά πιο ρεαλιστική και πολλά υποσχόμενη προσέγγιση όχι για τη διευθέτηση της σύγκρουσης, αλλά για τη μείωση της πιθανότητας κλιμάκωσης της στο σημείο που χρησιμοποιούνται στρατιωτικά μέσα. Οι αντίπαλοι μαθαίνουν να ζουν σε μια διαρκή σύγκρουση και αποφεύγουν τις σοβαρές συγκρούσεις. Συμβαίνουν συγκρούσεις πολεμικών πλοίων ή στρατιωτικών αεροπλάνων, αλλά παραμένουν εντός του πεδίου των σποραδικών συμβάντων που και οι δύο αντίπαλοι γνωρίζουν πώς να χειριστούν.

Η σταδιακή μείωση των συγκρούσεων δεν διατηρεί ούτε προκαλεί την ειρήνη στη περιοχή. Τα κράτη της Ανατολικής Μεσογείου δεν βρίσκονται σε πόλεμο μεταξύ τους, ούτε επί του παρόντος ούτε στο πρόσφατο παρελθόν. Η Ελλάδα και η Τουρκία

¹⁷⁴ Nele Matz-Lück, cf. Kouparanis, Wie legitim sind türkische Ansprüche im Mittelmeer?

είναι σύμμαχοι στο NATO, και ήταν ο τελευταίος γενικός γραμματέας, Jens Stoltenberg, ο οποίος ενήργησε ως μεσολαβητής όταν οι διαφορές φούντωσαν στα τέλη του 2019. Ο Stoltenberg είχε συναντήσεις με τους αρχηγούς κρατών Ερντογάν και Μητσοτάκη και έπεισε και τις δύο πλευρές να διατηρήσουν την αντιπαράθεση υπό έλεγχο. Αυτός πέτυχε την αποκατάσταση μιας απευθείας τηλεφωνικής γραμμής μεταξύ Αθήνας και Άγκυρας, που είχε αποκοπεί από την Τουρκία μετά το πραξικόπημα κατά της κυβέρνησής τον Ιούλιο του 2016. Στην καλύτερη περίπτωση, οι τεχνικές συζητήσεις θα ήταν το πρώτο βήμα προς τις πολιτικές διαπραγματεύσεις. *«Έχουμε δημιουργήσει έναν μηχανισμό αποκλιμάκωσης μεταξύ Ελλάδας και Τουρκίας, γραμμή επικοινωνίας των δύο συμμάχων και η ακύρωση συγκεκριμένων στρατιωτικών ασκήσεων»*, είπε ο Stoltenberg μετά από μια συνάντηση των υπουργών Εξωτερικών του NATO¹⁷⁵. Η μείωση των συγκρούσεων μπορεί να είναι το *modus vivendi* την Ανατολική Μεσόγειο για το άμεσο μέλλον. Η «γέφυρα πάνω από τα ταραγμένα νερά» του Αιγαίου μπορεί επομένως να σταθεροποιηθεί για κάποιο χρονικό διάστημα, αλλά παρόλα αυτά παραμένει ασταθής.

Εν κατακλείδι, ο χρόνος είναι η σημαντικότερη παράμετρος που θα καταδείξει την ισορροπία δυνάμεων στην περιοχή της Μεσογείου και την ενδυνάμωση ή όχι της Ελλάδας. Η σχετική ισχύς που μετράται μεταξύ των χωρών δεν είναι σταθερή. Αντιθέτως οι μεταβολές είναι καθημερινές. Η νόμιμη και νομική οδός που ακολουθεί η Ελλάδα διαφαίνεται να την ενδυναμώνει και της χαρίζει ένα σημαντικό πλεονέκτημα και πολιτικό εκτόπισμα έναντι της Τουρκίας. Επιπρόσθετα, η αμυντική πολιτική της χαίρει σεβασμού από την πλειοψηφία των χωρών της διεθνούς σκηνής.

Η οριοθέτηση της ελληνικής ΑΟΖ πρέπει να θεωρείται επιτακτική. Διαμέσου αυτής ίσως επιλυθούν αρκετά από τα ζητήματα διαφορών με την Τουρκία. Πρωτίστως θα επιβεβαιωθεί το δικαίωμα των νησιών σε θαλάσσιες ζώνες και έπειτα θα εφαρμοστεί η μέση γραμμή με αυτά. Επιπρόσθετα τα αλιευτικά δικαιώματα στην άγρονη γραμμή θα πλαισιωθούν και θα πάψουν οι όποιες αμφισβητήσεις από την μεριά της Τουρκίας. Οι οικονομικές δραστηριότητες θα σημάνουν την καλυτέρευση της οικονομίας, νέες θέσεις εργασίας και ενδυνάμωση του επιστημονικού κλάδου στην Ελλάδα. Η νέα εποχή και η

¹⁷⁵ Cf. Stoltenberg Vows to Boost Greece-Turkey Deconfliction Mechanism, *ekathimerini.com*, 1 December 2020.

προστασία του περιβάλλοντος σε συνδυασμό με τον μακρόχρονο σχεδιασμό της μείωσης των ρύπων, ωθούν τα κράτη στις ανανεώσιμες πηγές. Η Ελλάδα είναι ένα κράτος όπου το φαινόμενο της αύξησης των ανέμων παρατηρείται έτος με το έτος. Τα αιολικά πάρκα πρέπει να θεωρούνται ίσως η πιο διαδεδομένη πηγή ενέργειας στο άμεσο μέλλον. Η Ελλάδα δεν δύναται να μείνει εκτός αυτών των εξελίξεων, με την μη κήρυξη της ελληνικής ΑΟΖ. Είναι επιτακτική η ύπαρξη της ΑΟΖ και η προσκόλληση με τις τεχνολογικές εξελίξεις. Εκτός εξίσωσης δεν μπορεί να μείνει το γεγονός ότι η χώρα θα αποκτήσει μεγαλύτερο κύρος στα μάτια όλως των εταίρων της ΕΕ και όχι μόνο. Φυσικά η αντίδραση της τελευταίας πρέπει να θεωρείται δεδομένη. Δεν είναι δυνατό η Ελλάδα να εφησυχάσει, αλλά αντιθέτως πρέπει να είναι έτοιμη για παν ενδεχόμενο.

Είναι εξαιρετικά δύσκολο να προσδιοριστεί τι είναι αυτό που λειτουργεί σαν τροχοπέδη στην ευημερία της Ελλάδας. Από την μια μεριά, μια διαρκής σύγκρουση χωρίς αποτέλεσμα, τουλάχιστον προς το παρόν και από την άλλη μια διαφαινόμενη πολεμική διένεξη με τις συνέπειες που συνεπάγονται. Τα μέχρι τώρα δεδομένα είναι με το συμφέρον της Ελλάδας, καθώς είναι κατοχυρωμένη νομικά για να διεκδικήσει τα δικαιώματα της στην Μεσόγειο και η ελληνική διπλωματία προσφέρει τα μέγιστα. Η τελική οριοθέτηση της ΑΟΖ θα επιτρέψει στην Ελλάδα να τοποθετηθεί ως ένας σημαντικός ενεργειακός εταίρος της ΕΕ. Ως διαμετακομιστικός κόμβος ή ως κάτοχος οικοπέδων με αποθέματα ορυκτού πλούτου ενισχύει την αμυντική της υποστήριξη και θωράκιση. Εξαιρουμένης της Τουρκίας, η Ελλάδα χαίρει καλής γειτονίας με τις λοιπές χώρες της Μεσογείου. Οι συμμαχίες προσδίδουν αυτομάτως ένα πολύ σημαντικό διαπραγματευτικό χαρτί στο τραπέζι των διαπραγματεύσεων. Σε καμία όμως περίπτωση ο εφησυχασμός δεν είναι επιλογή. Οι διεθνείς σχέσεις είναι μια μεταβλητή ιδιαίτερων διακυμάνσεων και απαιτούν διαρκή προετοιμασία για την επόμενη μέρα.

5. Ενδεικτική Βιβλιογραφία

1. Αλέξανδρος Σγούρος, *Γεωπολιτική Ανάλυση στο Ενεργειακό Σύμπλοκο της Ανατολικής Μεσογείου*, ΕΚΠΑ 2020, σ. 45-49
2. Βαρβαρούσης Π., *Ανάλυση της εξωτερικής πολιτικής*, Καρδαμίτσα, Αθήνα 1995
3. Γρηγόρης Τσάλτας, *Το Διεθνές Καθεστώς των Θαλασσών και των Ωκεανών*, Αθήνα 2013
4. Εμμανουήλ Ρούκουνas, *Δημόσιο Διεθνές Δίκαιο*, Νομική Βιβλιοθήκη, Αθήνα 2019
5. Ηρακλείδης Αλέξης, *Ανάλυση και επίλυση συγκρούσεων*, Σιδέρης, Αθήνα 2011
6. Κουσκουβέλης Ηλίας, *Εισαγωγή στις Διεθνείς Σχέσεις ,Ποιότητα*, Αθήνα 2004
7. Λγος (ΠΒΑ) Ζοραν Τρουμπάγιτς, *Γεωπολιτική της Ενέργειας στην Ευρύτερη Μέση Ανατολή και ΝΑ Μεσόγειο*, Διακλαδική Επιθεώρηση, σ. 116-117
8. Λιάκουρας, Π., 2008. *Η Βία και η Αμύνα στο Διεθνές Δίκαιο*. Αθήνα: Παπαζήση.
9. Μάζης Ι. Θ., *Γεωπολιτική προσέγγιση για ένα νέο Ελληνικό Αμυντικό Δόγμα*, Παπαζήση, Αθήνα 2006
10. Μαρκεζίνης Βασίλειος, *Μια νέα εξωτερική πολιτική για την Ελλάδα*, Λιβάνη, Αθήνα 2010
11. Μούσης, Ν., 2015. *Ευρωπαϊκή Ένωση*. 15η επιμ. Αθήνα: Παπαζήση.
12. Νταβούτογλου Α., *Το Στρατηγικό Βάθος: Η Διεθνής θέση της Τουρκίας*, Ποιότητα, Αθήνα 2010
13. Παναγιώτης Κονδύλης, *Θεωρία του Πολέμου*, Θεμέλιο
14. Παντελής Σκλιάς - Φλώρος Φλούρος, *Η αλληλεπίδραση ενεργειακής ασφάλειας και ενεργειακής πολιτικής κρατών: η περίπτωση του Ισραήλ*, σ. 122
15. Ραφαηλίδης Βασίλης, *Ιστορία του Νεοελληνικού Κράτους*, Εκδόσεις του Εικοστού Πρώτου, Σεπτέμβριος 2001
16. Ρούκουνas, Ε., 2019. *Δημόσιο Διεθνές Δίκαιο*. 3η Έκδοση επιμ. Αθήνα: Νομική Βιβλιοθήκη.
17. Σβολόπουλος Κωνσταντίνος, *Η Ελληνική Εξωτερική Πολιτική*, Εστία, Αθήνα 1992
18. Σκαλτσάς, Κ., 1985. *Θεωρία και Κείμενα Διεθνούς Δικαίου*. Αθήνα: ΔΕΚ / ΓΕΣ
19. Τσιριγώτης Διονύσης, *Νεότερη και Σύγχρονη Ελληνική Ιστορία: Διεθνείς σχέσεις και Διπλωματία*, Ποιότητα, Αθήνα 2013
20. Heywood, A., 2013. *Διεθνείς Σχέσεις και Πολιτική στην Παγκόσμια Εποχή*. 1η επιμ. Αθήνα: Κριτική.
21. John Baylis, *Η Παγκοσμιοποίηση της Διεθνούς Πολιτικής*, Επίκεντρο, Αθήνα 2013, σ. 323
22. Kathleen Branden, *Παγκόσμια Γεωπολιτική*, Δοκίμια, Αθήνα 2006
23. Parker G. *Γεωπολιτική – Παρελθόν, Παρόν και Μέλλον*, Ροές, Αθήνα 2002
24. Ratzel F. , *Ο Ζωτικός Χώρος*, Προσκήνιο, Αθήνα 2001

6. Βιβλιογραφία

1. Abdullah Bozkurt, Full Text of Turkey-Libya Maritime Agreement Revealed, Nordic Monitor, 5 December 2019
2. Abdulqawi A. Yusuf, “Towards a New Legal Framework for Marine Research: Coastal State Consent and International Coordination,” *VJIL* 19 (1979): 413–15.
3. Albert W. Koers, *International Regulation of Marine Fisheries: A Study of Regional Fisheries Organizations* (London: Eyre & Spottiswoode, 1973), 16.
4. Alfred H. A. Soons, *Marine Scientific Research and the Law of the Sea* (Deventer: Kluwer Law and Taxation, 1982), 233.
5. Anand, “The Politics of a New Legal Order for Fisheries.”
6. Andrzej Straburzyński, “Exclusive Fishery Zones: International and Polish Practice,” *PYIL* 29 (1970): 257.
7. Attard, *The Exclusive Economic Zone in International Law*, 48.
8. “Behring Sea Fur Seals Arbitration (Great Britain v. United States of America), 1893,” *Moore Digest* 1 (1898): 755.
9. B. Obinna Okere, “Nigeria’s Exclusive Economic Zone,” *NLJ* 12 (1984): 69.
10. Bernhardt, “Custom and Treaty in the Law of the Sea,” 295.
11. Bernhardt, “Custom and Treaty in the Law of the Sea,” 296.
12. Bruce E. Alexander, “The Territorial Sea of the United States: Is it Twelve Miles or Not?” *JMLC* 20 (1989): 458.
13. Carl August Fleischer, “The Right to a 200 Miles Exclusive Economic Zone or a Special Fishery Zone,” *SDLR* 14 (1977): 551.
14. Carolyn Hudson, “Fishery and Economic Zones as Customary International Law,” *SDLR* 17, no. 3 (1980): 661–66.
15. “Case Concerning Maritime Delimitation in the Area between Greenland and Jan Mayen (Denmark v. Norway),” *ICJ Rep* (1993): 73–74.
16. Cf. Aidan Lewis, Down but Not Out, Haftar Still Looms over Libya Peace Process, Reuters, 24 September 2020.
17. Cf. Article 77 of the United Nations Convention on the Law of the Sea of 10 December 1982
18. Cf. Axt / Kramer, *Entspannung im Ägäiskonflikt?*
19. Cf. Christopher J. Schenk et al., Assessment of Undiscovered Oil and Gas Resources of the Levant Basin Province, Eastern Mediterranean, U.S. Geological Survey Fact Sheet 2010–3014, 12 March 2010.
20. Cf. Costis P. Papadiochos, Exploratory Contacts Resume with Low Expectations, *ekathimerini.com*, 24 January 2021
21. Cf. Daria Isachenko, Türkei-Russland-Partnerschaft im Krieg um Bergkarabach. Militarisierte Friedensstiftung mit Folgen für die Konflikttransformation, Stiftung Wissenschaft und Politik, SWP-Aktuell no. 88, November 2020.

22. Cf. EU Leaders Back Sanctions on Turkey over Gas Drilling, Deutsche Welle, 11 December 2020
23. Cf. European Commission, 2030 Climate Target Plan, https://ec.europa.eu/clima/policies/euclimate-action/2030_ctp_en.
24. Cf. European Council, European Council Meeting (10 and 11 December 2020) – Conclusions, Brussels, 11 December 2020
25. Cf. FM: Extension of Waters Also Concerns East Crete, ekathimerini.com, 20 January 2021.
26. Cf. France and US Request to Join EastMediterranean Gas Forum, Middle East Monitor, 17 January 2020,
27. Cf. George N. Tzogopoulos, It Is Hard to Envisage a Shared Future for the Eastern Mediterranean without a Solution to the Cyprus Question, in: From Escalation to Normalisation, Konrad-Adenauer-Stiftung Policy Paper, September 2020, 2–5
28. Cf. Heinz Kramer, A Changing Turkey. The Challenge to Europe and the United States, Washington/D.C. 2000, 163–165.
29. Cf. Heinz-Jürgen Axt, Cyprus. Conflict Resolution through Europeanization? Most Recent Experiences and Perspectives, The Cyprus Review 21, no. 2 (2009), 69–89.
30. Cf. Heinz-Jürgen Axt, Zypern, in: Werner Weidenfeld / Wolfgang Wessels, eds, Jahrbuch der europäischen Integration, Baden-Baden 2012, 509–510.
31. Cf. Hüseyin Bağcı, Turkey Relies on Germany as a ‘Balancer’, in: Konrad-Adenauer-Stiftung, From Escalation to Normalisation.
32. Cf. in detail, Heinz-Jürgen Axt / Heinz Kramer, Entspannung im Ägäiskonflikt? Griechisch-türkische Beziehungen nach Davos, Baden-Baden 1990, 24–27.
33. Cf. Jack Dulgarian, Kastellorizo Is the Key to Turkish & Greek Ambitions in the Eastern Mediterranean, Global Security Review, 29 July 2020
34. Cf. Julia Damianova, The Coming Mediterranean Energy War, The National Interest, 13 February 2012.
35. Cf. Kareem Fahim, Amid Mediterranean Tensions, Retired Turkish Admiral Grabs the Spotlight Touting Supremacy at Sea, Washington Post, 27 September 2020
36. Cf. Max Hoffmann / Michael Werz, The Effects of a Suspension of Turkey’s EU-Accession Process, study commissioned by the Stiftung Mercator, September 2019
37. Cf. Petros Siousiouras / Georgios Chrysochou, The Aegean Dispute in the Context of Contemporary Judicial Decisions on Maritime Delimitation, Laws 3, no. 1 (2014), 12–49
38. Cf. PM Notes Steps Taken Amid Macron Turn, ekathimerini.com, 12 December 2020
39. Cf. Rainer Hermann, Der Schwiegersohn als Sündenbock, Frankfurter Allgemeine Zeitung, 10 November 2020.
40. Cf. Riza Türmen, Whose Sea? A Turkish International Law Perspective on the Greek-Turkish Disputes, Institut Montaigne Blog, 19 October 2020
41. Cf. Stoltenberg Vows to Boost Greece-Turkey Deconfliction Mechanism, ekathimerini.com, 1 December 2020.

42. Cf. The United States Sanctions Turkey Under CAATSA 231, U.S. Department of State, Press Statement of Michael Pompeo, Secretary of State, 14 December 2020
43. Cf. Tomasz Koniecz, Die Hauptgewinner sind die Türkei und Russland, Telepolis, 14 November 2020,
44. Charles Ellinas, Changing Priorities Threatens Viability of EastMed Gas Pipeline, Cyprus Mail, 6 January 2020.
45. Churchill and Lowe, *The Law of the Sea*, 138–39.
46. Churchill and Lowe, *The Law of the Sea*.
47. Clive Parry, John P. Grant, Anthony Perry, and Arthur D. Watts, eds., *Encyclopedic Dictionary of International Law* (New York: Oceana, 1986), 122.
48. “Convention on Fishing and Conservation of Living Resources of the High Seas.”
49. “Convention on the Continental Shelf,” Article 2; “The Law of the Sea Convention,” *ILM* 21 (1982): Article 7(1)–(3).
50. “Convention on the Continental Shelf,” Article 77(3).
51. “Convention on the High Seas, Geneva, April 29, 1958,” *UNTS* 450 (1963): 82, Article 1.
52. “Convention on the Territorial Sea and the Contiguous Zone,” Article 1.
53. “Convention on the Territorial Sea and the Contiguous Zone,” *UNTS* 516 (1964): 205–24; “Convention on the High Seas,” 82–102; “Convention on the Continental Shelf,” *UNTS* 499 (1964): 311–20; “Convention on Fishing and Conservation of Living Resources of the High Seas,” *UNTS* 599 (1966): 286–300.
54. Convention on Fishing and Conservation of Living Resources of the High Seas,” Article 1.
55. Convention on the Continental Shelf,” Articles 2–3; “Convention on the Territorial Sea and the Contiguous Zone,” Article 24.
56. D. J. Attard, *The Exclusive Economic Zone in International Law* (Oxford: Clarendon Press, 1987), 12.
57. “Declaration of Panama,” *AJIL* 34, Suppl. 1 (1940): 17.
58. D’Arechaga, “Case Concerning the Continental Shelf,” 232.
59. Delimitation of Maritime Areas between Canada and the French Republic, Decision of Arbitration dated 10 June 1992,” *ILM* 31 (1992): 1163
60. Derek W. Bowett, *The Law of the Sea* (Manchester: Manchester University Press, 1967), 11.
61. Dixon, *Textbook on International Law*, 115.
62. Dixon, *Textbook on International Law*, 183.
63. Edward D. Brown, “The Continental Shelf and the Exclusive Economic Zone: The Problem of Delimitation at UNCLOS III,” *Marit. Pol. Mgmt.* 4 (1976): 402.
64. Emmerich de Vattel, *The Law of Nations or the Principles of Natural Law*, vol. 1, trans. C. G. Fenwild (Washington: Carnegie Institution, 1916), 84–85.
65. Extavour, *The Exclusive Economic Zone*, 208–9.
66. Extavour, *The Exclusive Economic Zone*, 48.
67. Fitzmaurice-Lachs, “The Legal Regime of the Baltic Sea Fisheries,” 233.
68. Fleischer, “The New Regime of the Maritime Fisheries,” 149.

69. Fulton, *The Sovereignty of the Seas*, 334.
70. Fulton, *The Sovereignty of the Seas*, 349–77.
71. Fulton, *The Sovereignty of the Seas*, 9–10.
72. Gabriel González-Videla, “Chilean Presidential Declaration Concerning the Continental Shelf,” June 23, 1947; Eduardo Ferrero, “El Nuevo Derecho del Mar: El Perú y las 200 Millas,” Peruvian Decree No. 781, August 1, 1947; Winston Conrad Extavour, *The Exclusive Economic Zone: A Study of the Evolution and Progressive Development of International Law of the Sea* (Geneva: Institut Universitaire de Haute Etudes Internationales, 1979), 73.
73. Grotius, *The Freedom of the Seas*, 28.
74. Hudson, “Fishery and Economic Zones as Customary International Law,” 664.
75. Hugo Grotius, *The Freedom of the Seas, or the Right Which Belongs to the Dutch to Take Part in the Eastern Indian Trade* (Indianapolis, IN: Library Fund, 2004).
76. Ian Brownlie, *Principles of Public International Law*, 4th ed. (Oxford: Clarendon Press, 1990), 83–84.
77. *ICJ Rep* (1984): 21.
78. *ICJ Rep* (1984): 299–300
79. “Informal Single Negotiating Text,” Article 45(1)(b).
80. *International Boundary Study, Series A: Limits in the Seas, National Claims to Maritime Jurisdiction* No. 36 (1973);
81. Ivan Anthony Shearer, ed., *Starke’s International Law*, 11th ed. (Boston: Butterworths, 1994), 220.
82. J. R. V. Prescott, “Maritime Boundaries and Issues in the Southwest Pacific Ocean,” in *Ocean Boundary Making: Regional Issues and Developments*, ed. Douglas M. Johnston and P. M. Saunders (London: Croom Helm, 1988), 288–90.
83. Janusz Symonides, “Delimitation of Maritime Areas between the States with Opposite or Adjacent Coasts,” *PYIL* 13 (1984): 36–44.
84. Japanese delegate made at UNCLOS III, Caracas Session, 1974, *Official Records* 2 (1974): 353.
85. Jesse S. Reeves, “The Codification of the Law of Territorial Waters,” *AJIL* 24, no. 3 (1930): 492–93.
86. Jimenez D’Arechaga, “Case Concerning the Continental Shelf (Tunisia v. Libyan Arab Jamahiriya),” *ICJ Rep Sep. Op.* (1982): 115, para. 54; Felipe H. Paolillo, “The Exclusive Economic Zone in Latin American Practice and Legislation,” *ODIL* 26, no. 2 (1995): 106.
87. John R. Stevenson and Bernard H. Oxman, “The Third United Nations Conference on the Law of the Sea: The 1974 Caracas Session,” *AJIL* 69 (1975): 27–28.
88. John Selden, *Of the Dominion or Ownership of the Sea*, trans. Marchamont Nedham (1652; repr., New York: Arno, 1972), 18–20.
89. Jonathan I. Charney, “The Exclusive Economic Zone and Public International Law,” *ODIL* 15 (1985): 244.
90. Joseph H. Beale, “Jurisdiction of a Sovereign State,” *Harvard LR* 36 (1923): 243.
91. Juda, “The Exclusive Economic Zone,” 2.

92. Koers, *International Regulation of Marine Fisheries*, 17–18.
93. Koers, *International Regulation of Marine Fisheries*, 19.
94. Koers, *International Regulation of Marine Fisheries*, 27–28.
95. Koers, *International Regulation of Marine Fisheries*, 28.
96. Kuan-Ming Sun, “Policy of the Republic of China toward the South China Sea,” *MP* 19 (1995): 401.
97. Lawrence Juda, “The Exclusive Economic Zone: Compatibility of National Claims and the UN Convention on the Law of the Sea,” *ODIL* 16 (1986): 2.
98. “Le Louis,” *Dods* (Great Britain) 2 (1817): 210.
99. Linda A. Malone, *International Law* (New York: Aspen, 1995), 66–67.
100. Malgorzata Fitzmaurice-Lachs, “The Legal Regime of the Baltic Sea Fisheries,” *NILR* 29, No. 2 (1982): 200.
101. Milenko Milić, “The Third United Nations Conference on the Law of the Sea,” *Case Western Reserve Journal of International Law* 8, no. 1 (1976): 183, 184.
102. Minister Peter Altmaier, quoted in EU Threatens Turkey with Sanctions over Mediterranean Drilling, *Deutsche Welle*, 28 August 2020
103. Mohamed Dahmani, *The Fisheries Regime of the Exclusive Economic Zone* (Boston: Martinus Nijhoff, 1987), 39.
104. Myres S. McDougal and William T. Burke, *The Public Order of the Oceans* (New Haven, CT: Yale University Press, 1987), 453–82.
105. “North Sea Continental Shelf Cases,” 31.
106. Nele Matz-Lück, cf. Kouparanis, Wie legitim sind türkische Ansprüche im Mittelmeer?
107. O’Connell, *The International Law of the Sea*, 1026.
108. O’Connell, *The International Law of the Sea*, 1028.
109. O’Connell, *The International Law of the Sea*, 371–72.
110. *Official Records* 2 (1974): 146–4
111. *Official Records* 2 (1974): 176; see also Pulvenis, “Zone Économique et Plateau Continental,” 109.
112. Political Constitution of Panama. March 1, 1946, in ST/LEG/SER. B/1 (1951): 15 Article 209.
113. Presidential Declaration with Respect to the Continental Shelf, October 29, 1945, in ST/LEG/SER. B/1 (1951): 13.
114. Presidential Proclamation No. 2668.
115. Pulvenis, “Zone Économique et Plateau Continental,” 112.
116. Quoted in Abdullah Bozkurt, Erdoğan’s Secret Keeper Says Lausanne Treaty ‘Expired’. Turkey Free to Grab Resources, *Nordic Monitor*, 24 February 2020
117. Ram P. Anand, “The Politics of a New Legal Order for Fisheries,” *ODIL* 11 (1982): 270.
118. “Report of the Committee on the Peaceful Uses of the Seabed and Ocean Floor beyond the Limits of National Jurisdiction,” UNGAOR 28th Sess., Suppl. No. 21, UN Doc. A/9021 (1969).
119. Richard J. McLaughlin, “Confidential Classification of Multi-Beam Bathymetric Mapping of the U.S. EEZ: Is a New U.S. Marine Scientific Research Policy in Order?” *ODIL* 19 (1988), 12.

120. Robert B. Krueger and Myron H. Nordquist, "The Evolution of the 200 Mile Exclusive Economic Zone: State Practice in the Pacific Basin," *VJIL* 19, no. 2 (1979): 324–25.
121. Rüdiger Wolfrum, "The Emerging Customary Law of Marine Zones: State Practice and the Convention on the Law of the Sea," *NYIL* 18 (1987): 137.
122. Rudolf Bernhardt, "Custom and Treaty in the Law of the Sea," *RCADI* 205 (1987): 295.
123. Shigeru Oda, *International Law of the Resources of the Sea* (Germantown, MD: Sijthoff and Noordhoff, 1979), 93.
124. Soons, *Marine Scientific Research and the Law of the Sea* 5–8 and 118–25.
125. Statement on the economic zone, May 20, 1977, in Robert W. Smith (ed.), *Exclusive Economic Zone Claims: An Analysis and Primary Documents* (Boston: Martinus Nijhoff, 1986), 481.
126. Stevenson and Oxman. "The Third United Nations Conference on the Law of the Sea: The 1975 Geneva Session," 775.
127. The Law of the Sea Convention," Article 246(3).
128. The Law of the Sea Convention," Article 246(5)(6).
129. Thomas Wemyss Fulton, *The Sovereignty of the Seas* (London: William Blackwood and Sons, 1911), 338–39.
130. UN Division for Ocean Affairs and the Law of the Sea, *Law of the Sea Bulletin*, no. 23 (1993): 15; UN Division for Ocean Affairs and the Law of the Sea, *Practice of States at the Time of Entry into Force of the United Nations Convention on the Law of the Sea* (New York: United Nations, 1994), 9–18, 35–40, 70–75, and 176–91.
131. UN Division for Ocean Affairs and the Law of the Sea. *Practice of States*, 14.
132. UN Doc. A/Conf. 62/ S. R. 26, April 3, 1975, *Official Records* 3 (1975): 252.
133. United Nations on the Law of the Convention on the Continental Shelf
134. Wilbert M. Chapman, "Fishery Resources in Offshore Waters," in *The Law of the Sea: Offshore Boundaries and Zones*, ed. Louis M. Alexander (Columbus: Ohio State University Press, 1967), 92.
135. William Welwood, *An Abridgement of All Sea-Lawes*, 1613, cited by Leslie M. MacRae, "Customary International Law and the United Nations Law of the Sea Treaty," *California Western International Law Journal* 13 (1983): 192.
136. Yugoslavian delegate made at UNCLOS III, Caracas Session, 1974, in II Official Records, 1974, 348 para. 19.
137. Yusuf, "Towards a New Legal Framework for Marine Research," 418.
138. 152 Jean-François Pulvenis, "Zone Économique et Plateau Continental: Unité ou Dualité," *RIRI* 12 (1978): 107–10.